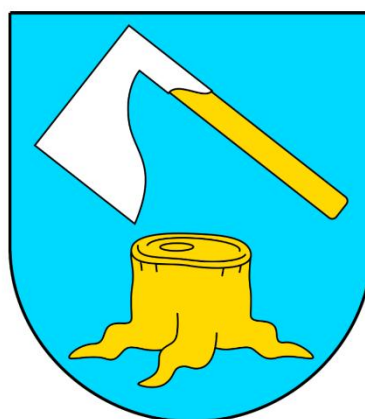
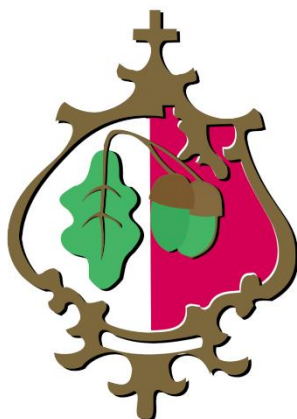

**Strategia Rozwoju Ponadlokalnego
obszaru funkcjonalnego
obejmującego gminy:
Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa,
Żołynia oraz Powiat Łąncucki
do roku 2030**

Spis treści

Wstęp	3
1. Podstawa prawna opracowania strategii ponadlokalnej	4
2. Obszar realizacji strategii ponadlokalnej	5
3. Synteza diagnozy obszaru wsparcia	7
3.1 Wnioski z diagnozy uwarunkowań przestrzennych	8
3.2 Wnioski z diagnozy uwarunkowań klimatyczno-środowiskowych	10
3.3 Wnioski z diagnozy uwarunkowań społecznych	12
3.4 Wnioski z diagnozy uwarunkowań gospodarczych	15
3.5 Wnioski z diagnozy uwarunkowań finansowych	16
4. Struktura funkcjonalno-przestrzenna	17
4.1 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej	18
4.2 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej	31
5. Obszary Strategicznej Interwencji	45
5.1 Obszary Strategicznej Interwencji – poziom krajowy	45
5.2 Obszary Strategicznej Interwencji – poziom regionalny	46
5. Analiza SWOT	55
6. Cele Partnerstwa JST	58
6.1 Cele Partnerstwa w wymiarze społecznym	60
6.2 Cele Partnerstwa w wymiarze gospodarczym	61
6.3 Cele Partnerstwa w wymiarze przestrzennym	62
6.4 Cele Partnerstwa w wymiarze klimatyczno-środowiskowym	63
6.5 Cele Partnerstwa w ramach instrumentu IIT	64
7. Kierunki działań i projekty OF	66
8. Powiązanie z dokumentami nadrzędnymi i Programem Regionalnym	78
9. System realizacji strategii	82
9.1 Porozumienie JST OF	82
9.2 Struktura zarządzania strategią	83
9.3 Opracowanie i aktualizacja strategii	85
9.4 Identyfikacja projektów	86
9.5 Wytyczne w zakresie sporządzania dokumentów wykonawczych	86
10. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia	88
10.1 Rezultaty planowanych działań, w tym w kontekście przestrzennym	89
10.2 Wskaźniki monitoringu Strategii IIT	91
10.3 Ewaluacja postanowień strategii	94
11. Ramy finansowe i źródła finansowania	96
12. Lista projektów IIT	99
13. Opis procesu zaangażowania lokalnych interesariuszy	108
13.1 Zaangażowanie lokalnych interesariuszy na etapie przygotowania dokumentu	109
13.2 Zaangażowanie lokalnych interesariuszy na etapie realizacji dokumentu	110
13.3 Zaangażowanie lokalnych interesariuszy na etapie oceny efektów dokumentu	110
13.4 Raport z konsultacji społecznych	110
13.5 Procedura strategicznej oceny oddziaływania na środowisko	112
13.6 Opiniowanie i przyjęcie dokumentu	113
Spis tabel	114
Spis map	114
Spis rysunków	115
Spis załączników	115

Załącznik nr 1 - Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łañcut, Markowa, Rakszawa, Źoľnia oraz powiat łañcucki.

Wstęp

Niniejsza strategia została opracowana dla sześciu jednostek samorządu terytorialnego, które zawarły porozumienie w sprawie opracowania i wdrażania strategii rozwoju ponadlokalnego. W ten sposób wyznaczono Obszar Funkcjonalny obejmujący gminy Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz powiat łąccucki. Strategia Rozwoju Ponadlokalnego do roku 2030 to plan działania wyznaczający wspólne, strategiczne cele rozwoju oraz najważniejsze kierunki działań. Stworzony zgodnie z zapisami ustawy o samorządzie gminnym wyznaczającej ramy do opracowania strategii rozwoju ponadlokalnego dla partnerstw JST.

Ustalenia zawarte w strategii stanowią podstawę do prowadzenia przez władze samorządowe Obszaru Funkcjonalnego zintegrowanej, średniookresowej polityki rozwoju społeczno-gospodarczego. Na pierwszym etapie prac analizie poddano najważniejsze obszary przestrzenne, społeczne i gospodarcze, mające wpływ na funkcjonowanie i jakość życia mieszkańców powstałego na mocy porozumienia obszaru funkcjonalnego. W tym celu wykorzystano dostępne dane statystyczne oraz istniejące dokumenty. Diagnoza prezentuje wyczerpujący obraz Obszaru Funkcjonalnego w ujęciu obiektywnym. Zakres czasowy analizy w przypadku większości zagadnień obejmuje lata 2019-2023. Diagnoza przedstawia portret OF zarówno pod względem opisowym, jak i statystycznym. Na potrzeby przeprowadzonej analizy wykorzystano dane agregowane w wartościach bezwzględnych oraz w postaci wskaźników statystycznych, uwzględniających różnorodne aspekty szeroko rozumianego potencjału społeczno-gospodarczego i przestrzennego.

Strategia ma na celu umożliwienie odpowiedniego planowania działań rozwojowych na obszarze kilku, powiązanych ze sobą funkcjonalnie jednostek samorządu terytorialnego. Współpraca w niniejszym zakresie będzie miała kluczowe znaczenie zwłaszcza w odniesieniu do planowania inwestycji, których zasięg i oddziaływanie wykraczają poza terytorium jednej gminy. Stanowi również dobrą podstawę do podejmowania decyzji przez poszczególne gminy o sposobie i zakresie dostarczania społecznościom lokalnym wybranych usług publicznych. Strategia rozwoju ponadlokalnego przygotowywana przez kilka gmin może więc przynieść wymierne korzyści, w szczególności przez dostosowanie planów inwestycyjnych poszczególnych jednostek i uwzględnienie w nich potrzeb całego obszaru objętego strategią, jak również przez realizowanie wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych. Wspólne planowanie działań rozwojowych wychodzi naprzeciw trendom rozwojowym, jakie obserwowane są od kilku lat w politykach i działaniach Unii Europejskiej w odniesieniu do adresowania różnego rodzaju wsparcia finansowego. Już poprzednia perspektywa finansowa pokazała znaczenie obszarów powiązanych ze sobą funkcjonalnie i wykraczających poza granice administracyjne danej gminy.

Dotychczasowa praktyka dotycząca instrumentów terytorialnych została znacząco poszerzona, zwłaszcza jeśli chodzi o zakres terytorialny. Zmianie uległa również ilość i możliwe formy realizacji instrumentów dostępnych dla tworzonych oddolnie obszarów funkcjonalnych. Wraz z uwarunkowaniami na poziomie unijnym, zmieniły się również uwarunkowania na poziomie krajowym. Na gruncie polskiego prawa wzmocniono regulacje dotyczące obszarów funkcjonalnych oraz planowania strategicznego na poziomie ponadlokalnym. Z pewnością wpłynie to na utrzymanie trendu wspierania inicjatyw podejmowanych na rzecz współpracy samorządów. Niniejszy dokument będzie wykorzystywany również jako podstawa do aplikowania o środki UE w ramach Innego Instrumentu Terytorialnego dla Partnerstwa JST z OSI regionalnego - obszary wiejskie, a jego celem jest wspieranie rozwoju terytorialnego i promocja partnerskiego modelu współpracy między sąsiadującymi ze sobą jednostkami samorządu terytorialnego.

1. Podstawa prawna opracowania strategii ponadlokalnej

Nowe rozwiązania zaproponowane przez UE w ramach rozporządzeń Rady UE i Parlamentu Europejskiego wzmocniły podejście do istotności terytorializacji wsparcia. W tym zakresie należy zwrócić szczególną uwagę na Cel 5 polityki spójności – „Europa bliższa obywatelom” dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich typów terytoriów. W rozporządzeniach określono również instrumenty terytorialne, za pomocą których będzie realizowane wsparcie w ramach celu 5 (zintegrowane inwestycje terytorialne – ZIT, rozwój lokalny kierowany przez społeczność – RLKS, inne instrumenty terytorialne – IIT). Uzupełniającą będą mogły zostać wykorzystane również działania z pozostałych celów polityki spójności. Dla każdego z instrumentów zostały wskazane główne warunki. Wymogiem wspólnym dla wszystkich wskazanych w rozporządzeniach instrumentów terytorialnych jest posiadanie strategii terytorialnej.

Na gruncie polskim możliwość opracowania strategii rozwoju ponadlokalnego przez sąsiadujące, powiązane ze sobą funkcjonalnie gminy, wynika z art. 10g. ust. 1. „Ustawy o samorządzie gminnym”. Należy zaznaczyć, iż regulujące zasady dotyczące opracowania tego typu dokumentu pojawiły się w wyniku nowelizacji „Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju”. Przepisy ustawy określają również minimum warunków, jakie musi spełnić strategia ponadlokalna.

Jej rola integrująca społeczność wokół wspólnych problemów i interesów jest bardzo ważna. Dodatkowo trzeba zwrócić uwagę na zaangażowanie lokalnych interesariuszy do procesu formułowania strategii i jej realizacji. Takie podejście pozwala na: otwarcie pola publicznej dyskusji i budowy kompromisu wśród lokalnej społeczności wokół kierunku rozwoju obszaru. Partycypacyjne podejście do procesu opracowania strategii pozwala władzom samorządowym uzyskać potwierdzenie obranych kierunków rozwoju przez mieszkańców. Lokalna społeczność uzyskuje w ten sposób również współodpowiedzialność za sprawy związane z jej otoczeniem. W przypadku niniejszego dokumentu uzyskano dodatkowy aspekt budowania świadomości w zakresie dziedzictwa historycznego oraz integracji i budowania wspólnoty pomiędzy mieszkańcami gmin.

Możemy zatem powiedzieć, że najważniejszą przesłanką związaną z opracowaniem niniejszego dokumentu była jednak wola samorządów tworzących obszar funkcjonalny (Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żółńca oraz powiat łądecki) do podjęcia współpracy poprzez zawarcie porozumienia w sprawie opracowania i wdrażania strategii rozwoju ponadlokalnego.

Kolejnym dokumentem, który stanowi o możliwości opracowania strategii rozwoju ponadlokalnego jest Umowa Partnerstwa. Wśród zapisów UP możemy odnaleźć m. in. uszczegółowienie zapisów rozporządzeń na szczeblu Unii Europejskiej dotyczących realizacji instrumentów terytorialnych w ramach Celu Polityki 5. Zgodnie z niniejszym dokumentem, strategia rozwoju ponadlokalnego może również pełnić funkcję strategii niezbędnej do sięgnięcia po środki w ramach instrumentów terytorialnych, w tym IIT. Dlatego też, niniejszy dokument pełni również funkcję strategii Innych Instrumentów Terytorialnych.

Rezultatem działań w zakresie strategii ponadlokalnych będzie m. in.: aktywizacja zasobów i potencjałów obszarów funkcjonalnych oraz zapewnienie trwałych podstaw rozwojowych w efekcie realizacji strategii. Istotne jest również, aby osiągnąć trwałe wzmocnienie potencjału instytucjonalnego w samorządach lokalnych w zakresie planowania strategicznego i realizacji działań rozwojowych obejmujących m.in. aspekty gospodarcze, społeczne, przestrzenne, środowiskowe i kulturowe oraz

wzmocnienie roli lokalnych interesariuszy w planowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego dzięki oddolnemu kreowaniu rozwoju, animowaniu, zawiązywaniu i rozwijaniu partnerstw samorządowych.

Jak wynika z aktualnych trendów rozwojowych: rozwój zaawansowanych technologii, zmiany klimatu, globalizacja determinują kierunki rozwoju. Potrzebne procesy restrukturyzacyjne i działania antykryzysowe, wymagają zwrócenia uwagi na obszary, które gorzej radzą sobie z sytuacjami kryzysowymi, posiadają mniejszą odporność i wolniej odbudowują swoje gospodarki. Obszary te, bardzo często opierają się również na usługach z branży turystycznej i związanych z kulturą. Bardzo ważną przesłanką opracowania strategii ponadlokalnej jest także wzrastająca świadomość samorządów lokalnych i regionalnych dotycząca znaczenia korzyści płynących ze współpracy.

Budowa powiązań pomiędzy JST na bazie lokalnych zasobów, w oparciu o zewnętrzne środki finansowe i know-how oraz racjonalne wykorzystanie przestrzeni, będzie główną szansą dla obszarów współpracy ponadlokalnej. Strategia będzie zatem spełniać bardzo istotną funkcję kierującą rozwój całego obszaru funkcjonalnego. Nie tylko dostarczy ramy dla podejmowanych na bieżąco decyzji, ale będzie również narzędziem ich weryfikacji poprzez procesy monitoringu i ewaluacji dokumentu. Strategia jest podstawą do kreowania i ciągłego wzmacniania rozwoju społecznego, ekonomicznego i przestrzennego wspólnoty samorządowej. W tym przypadku skupionej wokół sześciu jednostek samorządu terytorialnego.

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego została opracowana z wykorzystaniem metodologii partycypacyjno-eksperckiej. W proces jego powstawania zaangażowano mieszkańców, władze i pracowników samorządowych oraz ekspertów zewnętrznych. Dokument jest odpowiedzią na zidentyfikowane potrzeby i problemy, a poprzez realizację zaplanowanych działań pozwoli na osiągnięcie wyznaczonych celów rozwojowych oraz realizację wskazanej misji i wizji obszaru funkcjonalnego. Zaplanowane działania mają służyć długotrwałej poprawie warunków społecznych, gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych i demograficznych w całym obszarze.

2. Obszar realizacji strategii ponadlokalnej

Nowe regulacje dotyczące dokumentów strategicznych, w tym strategii rozwoju ponadlokalnego, mają na celu integrację aspektów społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Uwzględnienie wymiaru przestrzennego w planowaniu celów strategicznych i operacyjnych oraz kierunków działań umożliwia skuteczniejsze ukierunkowanie wsparcia, lepszą koordynację działań oraz efektywniejsze zarządzanie zasobami na etapie wdrażania. Przypisanie działań do konkretnych obszarów przestrzennych zwiększa przejrzystość interwencji i wspiera proces partycypacji społecznej przy tworzeniu dokumentów strategicznych. W niniejszej strategii wymiar terytorialny pełni funkcję narzędzia wspierającego rozwój obszaru ziemi łańcuckiej. Gminy objęte strategią rozwoju ponadlokalnego są ze sobą powiązane gospodarczo, społecznie i środowiskowo, co uzasadnia wspólne podejście do planowania i realizacji działań rozwojowych.

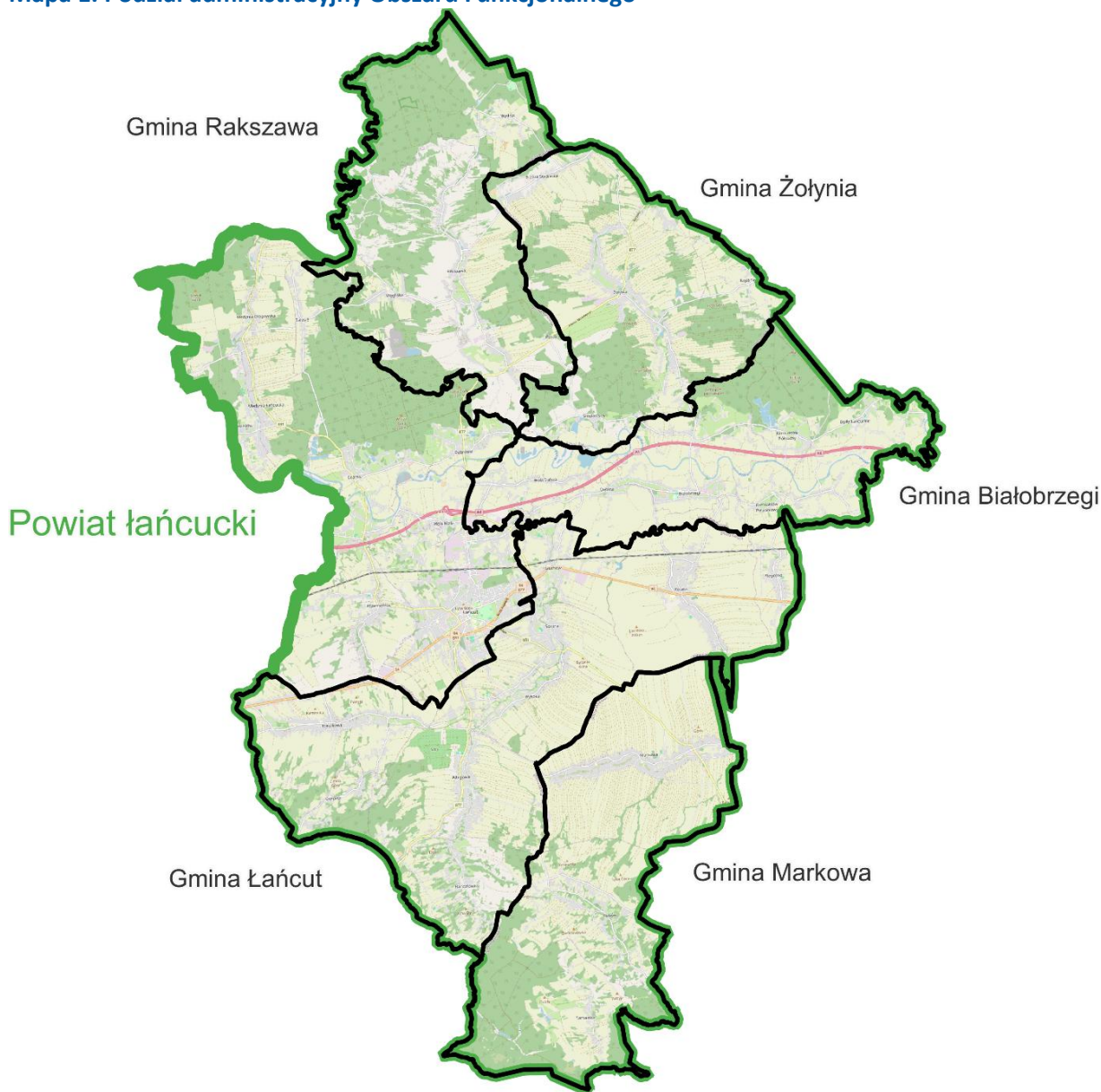
Obszar funkcjonalny będący przedmiotem niniejszego dokumentu zlokalizowany jest w centrum województwa podkarpackiego. Leży on ok. 8 km na wschód od stolicy regionu, czyli miasta Rzeszów. Całkowita powierzchnia OF wynosi 355 km² (35 435 hektarów) co stanowi 78,42% terenu powiatu łańcuckiego oraz 1,99% całości województwa.

W skład Obszaru Funkcjonalnego wchodzi pięć gmin:

1. Gmina Białobrzegi – gmina wiejska.
2. Gmina Łańcut – gmina wiejska.
3. Gmina Markowa – gmina wiejska.
4. Gmina Rakszawa – gmina wiejska.
5. Gmina Żołynia – gmina wiejska.

Liderem OF oraz jednostką samorządu terytorialnego nadrzędną nad wymienionymi powyżej gminami jest powiat łańcucki. W skład powiatu wchodzi jeszcze dwie gminy, które nie są partnerami Obszaru Funkcjonalnego tj. gmina Czarna oraz gmina miejska Łańcut, zlokalizowane w jego zachodniej części.

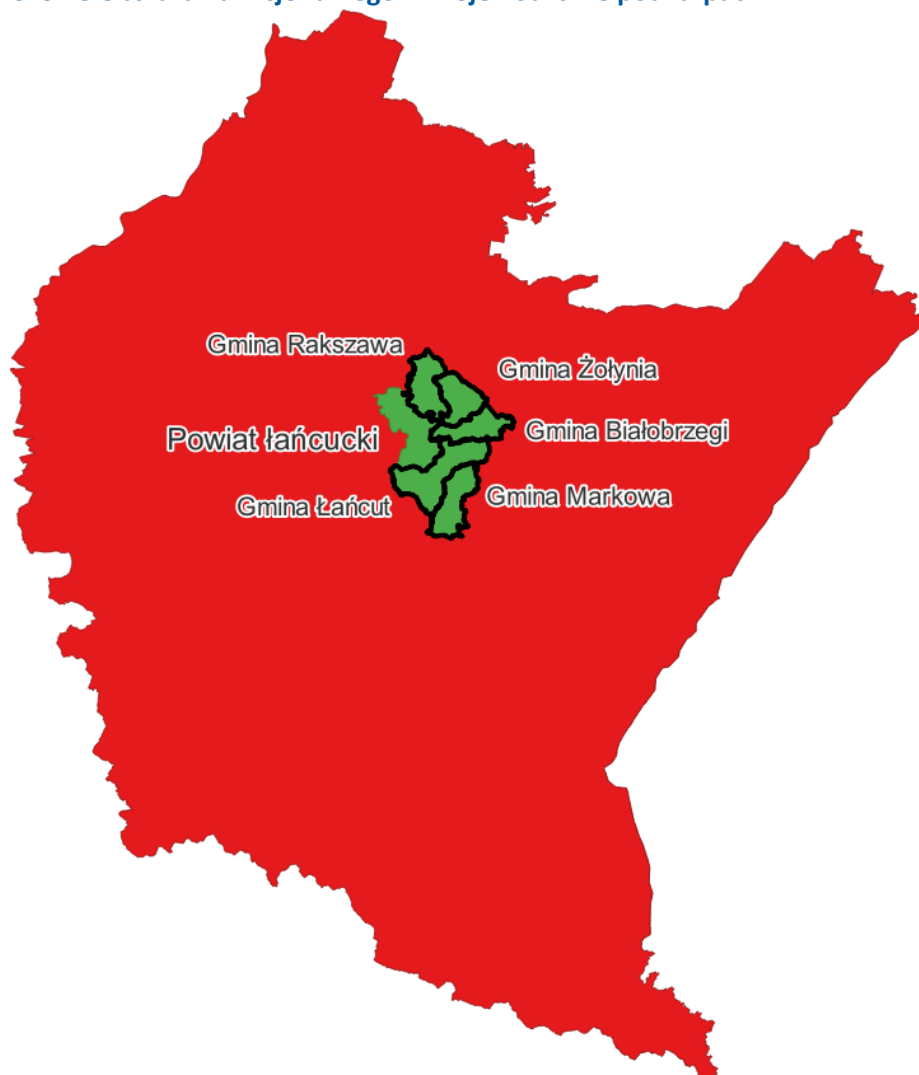
Mapa 1. Podział administracyjny Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: opracowanie własne

Obszar graniczy z czterema gminami powiatu rzeszowskiego (Chmielnik, Krasne, Sokołów Małopolski, Hyżne) pięcioma gminami powiatu przeworskiego (Przeworsk, Gać, Kańczuga, Jawornik Polski, Tryńcza) oraz dwiema gminami powiatu leżajskiego (Leżajsk, Grodzisko Dolne).

Mapa 2. Położenie Obszaru Funkcjonalnego w województwie podkarpackim

Źródło: opracowanie własne

3. Synteza diagnozy obszaru wsparcia

Synteza diagnozy stanu wyjściowego obszaru współpracy ponadlokalnej prezentuje dane dotyczące obszaru poddanego analizie w ujęciu obiektywnym w kluczowych dla jego rozwoju sektorach. Została ona opracowana na podstawie dokumentu stanowiącego załącznik do niniejszej strategii pt. Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łańcut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz powiat łańcucki.¹

Diagnoza została opracowana z wykorzystaniem statystyki publicznej i właściwych opracowań analitycznych. Stanowiła ona podstawę do opracowania Ponadlokalnej Strategii Rozwoju dla gmin:

¹ Pełna wersja Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łańcut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz powiat łańcucki, znajduje się pod linkiem: <https://www.powiatlancut.pl/powiat/dokumenty/>

gminy Białobrzegi, Łañcut, Markowa, Rakszawa, Źołyńia oraz powiatu łañcuckiego. Analizie poddano najwazniejsze aspekty przestrzenne, przyrodnicze oraz spoleczno-gospodarcze.

Diagnoza przedstawia OF zarówno pod wzgledem opisowym jak i przestrzennym z wykorzystaniem licznych tabel, wykresow i map. W procesie analitycznym wykorzystano szereg wskaźnikow statystycznych, uwzględniających różnorodne aspekty szeroko rozumianego potencjału spoleczno-gospodarczego i przestrzennego. Źródłem informacji byly przede wszystkim bazy danych Głównego Urzędu Statystycznego wraz z danymi pochodzącymi od instytucji zewnetrznych.

W przypadku niniejszego dokumentu nalezy wskazać, że przeprowadzona diagnoza przedstawia informację o wzajemnym powiazaniu poszczególnych sfer i koncentruje się przede wszystkim na powiazaniach międzygminnych – ich intensywności i kierunku, celem sformułowania wnioskow z analizy powiazan funkcjonalnych. Na podstawie przedstawionych danych diagnostycznych możliwe bylo pokazanie relacje i współzależności wzmacniających tendencje do współpracy gmin obszaru funkcjonalnego. Są to uwarunkowania przestrzenne, gospodarcze, spoleczne, infrastrukturalne i finansowe. Diagnoza pokazuje również jakie współzależności determinują kierunki i intensywność współpracy w określonych dziedzinach.

Aktualność dokumentu wynika z wykorzystania najnowszych danych statystycznych – głównie wykorzystano dane za lata 2019-2023. Charakter przedstawionych danych jest istotny dla procesu tworzenia dokumentu strategicznego. W tym celu posłużono się danymi dotyczącymi najważniejszych obszarow spoleczno-gospodarczych ze szczególnym uwzględnieniem indywidualnej sytuacji OF i poszczególnych gmin.

Poniższe podrozdziały zawierają najważniejsze wnioski z diagnozy w podziale na główne obszary:

- Uwarunkowania przestrzenne;
- Uwarunkowania klimatyczno-środowiskowe;
- Uwarunkowania spoleczne;
- Uwarunkowania gospodarcze;
- Uwarunkowania finansowe.

Całość diagnozy została podsumowana w niniejszym rozdziale jako syntetyczny zbiór najważniejszych wnioskow. Zebrane zestawienie pozwoliło w dalszej części prac na przygotowanie analizy SWOT oraz określenie celow i kluczowych kierunkow rozwoju dla Obszaru Funkcjonalnego.

3.1 Wnioski z diagnozy uwarunkowań przestrzennych

Partnerstwo Gmin Obszaru Funkcjonalnego powstało jako efekt współpracy terytorialnej pomiędzy samorządami i potrzeba połączenia lokalnych potencjałow i szerokiego zaangażowania spolecznego - zwłaszcza ze strony władz samorządowych i przedsiębiorcow. Terytorialny zasięg współpracy będący jednocześnie obszarem realizacji Strategii Ponadlokalnej został opisany w rozdziale 2.

Infrastruktura drogowa obejmuje elementy sieci transportowej, które są użytkowane przez wszelakie środki transportu w czasie ich ruchu i spoczynku. Dostępność komunikacyjna jest jednym z najważniejszych elementow wpływających na sferę spoleczną oraz gospodarczą. Istotne jest zapewnienie dostępności dla przyjezdnych, jak i dla społeczności lokalnej. Jednocześnie jest to element wykazujący zintegrowany charakter problemow i potencjałow oraz wzajemnych powiazan.

Analizie poddano w tym przypadku również infrastrukturę drogową, mieszkaniową, sieciową i techniczną. Na jakość życia mieszkańców wpływa wyposażenie miejsca zamieszkania w infrastrukturę techniczną. Istotny jest dostęp do ustępu splukiwanego, łazienki czy centralnego ogrzewania. W przypadku gmin OF dostęp do wyżej wymienionej infrastruktury technicznej jest niższy niż dla średniej obserwowanej dla województwa podkarpackiego. Brak dostępu do tych usług znacznie utrudnia codzienne funkcjonowanie a zarazem obniża jakość życia mieszkańców. Wspólne działania w zakresie rozwoju infrastruktury powinny mieć na celu poprawę jakości życia w niniejszej tematyce. Co bardzo istotne, podejmowane działania będą miały charakter zintegrowany i ponadlokalny.

Powyższe elementy pokazują zintegrowany charakter diagnozy przestrzennej i występujące w tym zakresie powiązania międzygminne. Determinują one jeden z tematów współpracy samorządów, co znajduje odzwierciedlenie w zaplanowanych celach strategicznych wymiaru przestrzennego, a następnie przewidzianych do realizacji projektach.

Najważniejsze wnioski z analizy uwarunkowań przestrzennych przedstawiają się następująco:

3.1.1. Położenie geograficzne i analiza przestrzenna

Obszar Funkcjonalny (OF) powiatu łańcuckiego obejmuje pięć gmin wiejskich: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa i Żołynia. Ma powierzchnię 355 km², co stanowi 78,42% powiatu łańcuckiego oraz 1,99% województwa podkarpackiego. Położony jest w centralnej części województwa, zaledwie 8 km na wschód od Rzeszowa, co sprawia, że znajduje się w bezpośredniej strefie oddziaływania stolicy regionu. Graniczy z gminami powiatów rzeszowskiego (Chmielnik, Krasne, Sokołów Małopolski, Hyżne), przeworskiego (Przeworsk, Gać, Kańczuga, Jawornik Polski, Tryńcza) oraz leżajskiego (Leżajsk, Grodzisko Dolne).

W ujęciu fizycznogeograficznym obszar leży na styku Kotliny Sandomierskiej (obejmującej m.in. gminy Rakszawa, Żołynia, Białobrzegi oraz częściowo Łącut i Markowa) oraz Pogórza Środkowobeskidzkiego (południowe fragmenty gmin Łącut i Markowa). W ramach tych makroregionów występują mezoregiony: Płaskowyż Kolbuszowski, Pradolina Podkarpacka, Podgórze Rzeszowskie i Pogórze Dynowskie. Struktura gruntów odzwierciedla rolniczy charakter gmin, ale w ostatnich latach widoczna jest intensywna transformacja – w 2014 r. użytki rolne zajmowały 25,4 tys. ha (ponad 70% powierzchni), natomiast w 2020 r. już tylko nieco ponad 50%. Przyczyną jest suburbanizacja – napływ ludności z miast, głównie Rzeszowa i Łącuta, co prowadzi do przekształcania gruntów rolnych w zabudowę mieszkaniową i usługową.

3.1.2. Infrastruktura komunikacyjna

Dostępność komunikacyjna jest jednym z głównych atutów OF, zarówno w ujęciu zewnętrznym (połączenia z regionem i krajem), jak i wewnętrznym (sprawny transport między gminami). Najważniejsze elementy układu drogowego to: Autostrada A4 – biegnąca przez gminę Białobrzegi, część korytarza paneuropejskiego, łącząca Niemcy z Ukrainą. W pobliżu Bud łańcuckich znajduje się Miejsce Obsługi Podróżnych. Droga krajowa nr 94 – alternatywa dla A4, przebiegająca przez gminę Łącut. Drogi wojewódzkie: DW881 – łączy Sokołów Małopolski z Żurawicą, przebiega przez gminy Łącut i Markowa. DW877 – łączy Potok Górny z Hyżnem, przecina gminy Żołynia, Rakszawa, Białobrzegi i Łącut.

Sieć dróg powiatowych ma długość 213,83 km, z czego zdecydowana większość w gminach wiejskich. Drogi gminne liczą łącznie ok. 230 km, a ich gęstość jest stosunkowo wysoka. Drogi wewnętrzne, choć często nieutwardzone, pełnią ważną rolę w dojazdach lokalnych. Transport kolejowy zapewnia linia nr 91 Kraków–Medyka z przystankami w Kosinie, Głuchowie i Rogóźnie. Transport zbiorowy obsługiwany jest przez prywatnych przewoźników, łączących gminy OF z Łącutem, Rzeszowem, Przeworskiem i Leżajskiem. Bliskość Portu Lotniczego Rzeszów–Jasionka (20–40 minut jazdy) dodatkowo zwiększa dostępność komunikacyjną, co sprzyja zarówno mieszkańcom, jak i inwestorom oraz turystom.

3.1.3. Gospodarka mieszkaniowa i infrastruktura techniczna

Zasoby mieszkaniowe w OF systematycznie rosną. W latach 2019–2023 liczba budynków mieszkalnych zwiększyła się z 14 753 do 15 086 (wzrost o 2,26%). Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców wzrosła we wszystkich gminach – najwięcej w Rakszawie, najmniej w Markowej. Oddano do użytku 872 nowe mieszkania, z czego zdecydowana większość w budownictwie indywidualnym.

Dostępność do infrastruktury techniczno-sanitarnej także się poprawia: ustęp spółkowany – 89,2% mieszkań (wzrost o 3,7 p.p. od 2019 r.), łazienka – 87% mieszkań (wzrost o 4,8 p.p.), centralne ogrzewanie – 75,4% mieszkań (wzrost o 6,5 p.p.). Najwyższe wskaźniki odnotowano w gminie Łącut, najniższe w Markowej. W zakresie sieci: wodociąg – 90,8% mieszkańców (najwięcej w Żołyni – 99,2%, najmniej w Markowej – 74,3%), kanalizacja – 75,1% mieszkańców (najwięcej w Łącut – 91,2%, najmniej w Markowej – 54,2%), gaz – 72,8% mieszkańców (najwięcej w Łącut – 85,4%, najmniej w Rakszawie – 58,5%), z dużym wzrostem od 2019 r. (+10,5 p.p.). Sieć gazowa rozbudowała się o ponad 44 km w ciągu pięciu lat, a długość sieci wodociągowej wynosi ponad 608 km. Dostępność do infrastruktury sieciowej, szczególnie kanalizacji i gazu, jest wysoka jak na gminy wiejskie i przewyższa średnią wojewódzką w kilku kategoriach.

3.2. Wnioski z diagnozy uwarunkowań klimatyczno-środowiskowych

Poprzez analizę uwarunkowań klimatyczno-środowiskowych możemy poznać potrzeby i problemy Obszaru Funkcjonalnego w niniejszym zakresie oraz pokazać istniejące powiązania. Elementem integrującym Obszar Funkcjonalny i mającym potencjalny wpływ na jego rozwój są jego zasoby przestrzenne. Diagnoza walorów przyrodniczych i obszarów chronionych obszaru funkcjonalnego pozwoliła na określenie uwarunkowań środowiskowych i wskazanie mocnych stron i potencjałów OF. Atrakcyjność naturalna terenu jest szczególnie ważna dla rozwoju obszaru, zwłaszcza w kierunku turystyki, czy ochrony środowiska. Obszar objęty opracowaniem jest niezwykle bogaty pod względem walorów przyrodniczych. Na jego terenie znajdują się różne formy ochrony przyrody. Występują tu rezerваты, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, specjalne obszary ochrony, obszary specjalnej ochrony, jak również pomniki przyrody i użytki ekologiczne.

Elementem łączącym obszar funkcjonalny są z pewnością wspólne uwarunkowania klimatyczne, które przede wszystkim pozwalają na wysoki poziom wykorzystania OZE. Natomiast w przypadku określenia wspólnych problemów czy potrzeb rozwojowych to z pewnością możemy wskazać tutaj na kwestie związane z gospodarką odpadami.

Najważniejsze wnioski z analizy uwarunkowań infrastrukturalnych przedstawiają się następująco:

3.2.1 Środowisko przyrodnicze

Obszar Funkcjonalny powiatu łańcuckiego cechuje się znaczną różnorodnością przyrodniczą i dużym udziałem terenów cennych środowiskowo, szczególnie na północy (Rakiszawa, Żółńca, północ Białobrzegów) oraz południu (południowe fragmenty gmin Łącut i Markowa). Lasy i zadrzewienia dominują w północnej części, natomiast łąki i pastwiska częściej występują w strefach granicznych gmin i w południowej części Markowej. W południowej gminie Łącut zlokalizowane są jedyne w OF tereny sadownicze.

System wodny oparty jest na rzece Wisłok (lewobrzeżny dopływ Sanu, 228 km długości), której bieg przecina OF ze wschodu na zachód, głównie przez gminę Białobrzegi. Uzupełniają go liczne dopływy (Sawa, Kosinka, Żółńcianka, Młynówka) oraz mniejsze ciek. Brak jest naturalnych jezior – jedynym większym akwenem są Stawy Korniańskie (gmina Białobrzegi), pełniące funkcję łowisk i miejsca rekreacji. Znaczna część OF znajduje się w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 425 (Dębica–Stalowa Wola–Rzeszów) oraz trzech Jednolitych Części Wód Podziemnych (nr 153, 136 i 152), co oznacza konieczność ochrony zasobów wód.

Formy ochrony przyrody zajmują łącznie ponad 11,2 tys. ha. Największe obszary to: Hyżnieńsko-Gwoźnicki OChK – 3 400 ha w Markowej i Łącut, Brzoźniański OChK – 3 063 ha w Rakiszawie i Żółńcu, Zmysłowski OChK – 2 171 ha w Białobrzegach i Żółńcu. Dodatkowo występują dwa obszary Natura 2000 („Nad Husowem” – 1 430 ha, „Lasy Leżajskie” – 1 072 ha), rezerwat „Wydrze” (15 ha), Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Rajszula” (53 ha), 8 użytków ekologicznych (18,89 ha) oraz 6 pomników przyrody. Walory przyrodnicze OF stanowią istotny potencjał turystyczny i element podnoszący jakość życia mieszkańców.

3.2.2 Klimat

OF leży w strefie klimatu umiarkowanego ciepłego przejściowego, z cechami zarówno klimatu kontynentalnego, jak i oceanicznego. Zimy są mroźne, śnieżne i często pochmurne (okres zimowy od 22 listopada do 9 marca), lata – ciepłe i umiarkowanie słoneczne (okres od 20 maja do 10 września).

Średnie roczne temperatury wahają się od -5°C zimą do 24°C latem, a najbardziej komfortowy okres do przebywania na zewnątrz przypada od połowy maja do początku września – jest to też szczyt sezonu turystycznego. Największe opady notuje się w czerwcu i lipcu (szczyt na przełomie czerwca i lipca, w lipcu średnio 68 mm opadu). Najniższe – w styczniu (ok. 11 mm).

Nasłonecznienie jest wysokie na tle kraju – okres największej ilości energii słonecznej przypada od końca kwietnia do drugiej połowy sierpnia, co stwarza dobre warunki do rozwoju instalacji fotowoltaicznych.

3.2.3 Gospodarka odpadami

W 2023 r. na terenie OF zebrano 9 160,28 ton odpadów komunalnych, co oznacza wzrost o 12,82% w porównaniu z 2019 r., choć mniej niż w rekordowym 2020 r. (ponad 10 tys. ton). Około 87% odpadów pochodzi z gospodarstw domowych. Średnia ilość odpadów na mieszkańca wyniosła 172 kg, mniej niż w powiecie łańcuckim (223 kg) i województwie podkarpackim (244 kg).

W 2023 r. zebrano 3 408,45 ton odpadów selektywnych (+28,9% względem 2019 r.), co stanowiło 37,21% wszystkich odpadów komunalnych. Najczęściej zbierane frakcje: zmieszane odpady opakowaniowe (858,94 t), szkło (780,65 t), odpady wielkogabarytowe (588,83 t) i biodegradowalne (525,20 t). Największe ilości segregowanych odpadów pochodzą z gminy Łącut, najmniejsze z Markowej. Ogólnie w latach 2019–2023 widoczny jest powolny wzrost udziału odpadów segregowanych i niewielki spadek udziału zmieszanych, co wskazuje na rosnącą świadomość ekologiczną mieszkańców.

3.3. Wnioski z diagnozy uwarunkowań społecznych

Do najważniejszych elementów diagnozy należy sytuacja demograficzna obszaru. Mieszkańcy i ich jakość życia stanowią istotny element funkcjonowania każdego samorządu terytorialnego. Zauważalny jest stały spadek liczby ludności na terenie OF, oraz wzrost populacji w wieku poprodukcyjnym, co wskazuje na starzenie się społeczeństwa.

Zatrzymanie lub odwrócenie tego zjawiska jest możliwe w przypadku podjęcia przez gminy inwestycji zachęcających do pozostania obecnych lub osiedlania się nowych mieszkańców na terenie OF. Na zmiany w populacji OF ma wiele czynników. Są to: saldo migracji, zameldowania i wymeldowania w podziale na ruch wewnętrzny i zagraniczny oraz w podziale na kierunek z/do miast i z/do wsi, przyrost naturalny oraz liczba zawieranych małżeństw. Każda z gmin boryka się z problemem ujemnego salda migracji. Widzimy zatem wspólny problem gmin OF. Niniejsza strategia na tej podstawie wskazała cele strategiczne w wymiarze społecznym. Należy w tym miejscu zaznaczyć jednak bogate zasoby kulturowe w JST obszaru funkcjonalnego. Wraz ze zlokalizowanymi na jego terenie obiektami zabytkowymi to właśnie społeczne zasoby kulturowe i tradycje rzemieślnicze – szczególnie w zakresie tkactwa, kowalstwa i ceramiki stanowią ważną wartość i są dowodem wzajemnych powiązań.

Najważniejsze wnioski z analizy uwarunkowań społecznych przedstawiają się następująco:

3.3.1 Sytuacja demograficzna

Obszar Funkcjonalny powiatu łańcuckiego (OF) w 2019 r. liczył 51 522 mieszkańców, a w 2023 r. – 51 036, co oznacza spadek o 0,94%. Jest to stosunkowo niewielka redukcja w porównaniu z województwem podkarpackim (-2,61%) i potwierdza stabilną sytuację demograficzną, rzadko spotykaną na obszarach wiejskich.

Największy spadek zanotowano w gminie Markowa (-1,99%), najmniejszy w Białobrzegach (-0,41%). Gęstość zaludnienia w OF spadła z 138,1 os./km² do 136,8 os./km². Wskaźnik jest wyższy niż średnia wojewódzka (116,1), ale niższy niż średnia powiatowa (178,9). Gminy różnią się znacznie pod tym względem: Największa gęstość zaludnienia odnotowana jest w gminie Łącut (ponad 204 os./km²), a najmniejsza – w gminie Markowa (ok. 92 os./km²).

Migracje w latach 2019–2023 kształtowały się korzystnie – saldo dodatnie w całym OF, co oznacza napływ ludności. Najlepszy wynik odnotowano w 2020 r. (+120), najniższy w 2022 r. (+13). Największy dodatni bilans migracyjny miała gmina Łącut (dodatnie saldo w każdym roku). Jedyną gminą z nieprzerwanym ujemnym saldem była Markowa, co może sygnalizować problem w zatrzymywaniu mieszkańców młodego wieku.

3.3.2 Usługi społeczne

Wszystkie gminy OF posiadają ośrodki pomocy społecznej odpowiedzialne za realizację świadczeń ustawowych i gminnych programów wsparcia. W strukturze świadczeń dominują: zasiłki stałe i okresowe, świadczenia rodzinne, dodatki mieszkaniowe, programy „Rodzina 500+” oraz pomoc rzeczowa.

Coraz większe znaczenie zyskuje wsparcie środowiskowe – usługi opiekuńcze dla osób starszych, niepełnosprawnych czy samotnych. Liczba beneficjentów jest zróżnicowana – najwyższa w gminach o większym udziale osób w wieku poprodukcyjnym. Działalność OPS wspierają organizacje pozarządowe i parafie, które prowadzą zbiórki, dożywianie i pomoc materialną. Brakuje jednak rozbudowanej sieci wyspecjalizowanych usług, np. dziennych domów pomocy.

Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej spadła z 1 142 w 2019 r. do 835 w 2023 r. Ogólna liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej spadła o 31,29% w latach 2019-2023. Główne powody korzystania z pomocy: długotrwała choroba, ubóstwo, niepełnosprawność, bezrobocie.

3.3.3 Ochrona zdrowia

Podstawowa opieka zdrowotna (POZ) jest dobrze rozmieszczona – przychodnie i gabinety lekarzy rodzinnych działają w każdej gminie. Część z nich to niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej. Działa też kilkanaście gabinetów stomatologicznych i pielęgniarstwa.

Największym ograniczeniem jest dostęp do specjalistów – w większości przypadków mieszkańcy korzystają z usług w mieście Łańcut lub w Rzeszowie, gdzie funkcjonują szpitale i poradnie specjalistyczne.

Wskaźniki liczby lekarzy i pielęgniarek na 10 tys. mieszkańców są niższe niż w powiecie i województwie, co oznacza deficyty kadrowe w służbie zdrowia. Brak całodobowej opieki medycznej na terenie OF zwiększa konieczność dojazdu w nagłych przypadkach.

3.3.4 Bezpieczeństwo publiczne

Poziom bezpieczeństwa jest oceniany jako wysoki. Wskaźnik przestępczości na 1 000 mieszkańców należy do jednych z najniższych w województwie.

O bezpieczeństwo dbają jednostki Policji (posterunki gminne lub zamiejscowe) oraz Państwowa Straż Pożarna i liczne jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP).

OSP pełnią ważną rolę nie tylko ratowniczą, ale też integracyjną – prowadzą działania edukacyjne, uczestniczą w wydarzeniach lokalnych i organizują akcje społeczne.

3.3.5 Opieka nad dziećmi do lat 3 i edukacja

Instytucjonalna opieka nad dziećmi do lat 3 jest ograniczona – funkcjonuje zaledwie kilka żłobków i klubów dziecięcych, głównie w większych miejscowościach. Liczba miejsc jest niewystarczająca, co powoduje konieczność korzystania z opieki prywatnej lub rodzinnej.

Edukacja przedszkolna jest dostępna w każdej gminie, choć w niektórych lokalizacjach liczba miejsc w przedszkolach publicznych jest niewystarczająca.

Sieć szkolna obejmuje szkoły podstawowe w każdej gminie, a szkoły średnie znajdują się głównie w Łańcut. Szkoła średnia znajduje się również w miejscowości Wysoka, Gmina Łańcut. Wyniki egzaminów ósmoklasisty są zbliżone do średnich powiatowych i wojewódzkich. Problemem jest malejąca liczba uczniów w niektórych gminach, co w przyszłości może wymusić reorganizację sieci szkół.

3.3.6 Dziedzictwo kulturowe

OF dysponuje bogatym i zróżnicowanym dziedzictwem historycznym i kulturowym:

- Zabytki sakralne – kościoły z różnych epok, kaplice, cmentarze, często o wysokiej wartości historycznej.
- Obiekty rezydencjonalne – zespoły pałacowo-dworskie, zabudowania folwarczne, np. budynek dawnej karczmy na tzw. „Rąbanym Gościńcu” w Rakszawie.
- Obiekty muzealne – m.in. Muzeum Polaków Ratujących Żydów w Markowej.
- Architektura drewniana – tradycyjne domy i zabudowania gospodarcze.
- Dziedzictwo niematerialne – lokalne zwyczaje, stroje, rękodzieło, muzyka i obrzędy przekazywane między pokoleniami.
- Dziedzictwo to jest pielęgnowane przez społeczności lokalne i wykorzystywane w promocji gmin.

Potencjał tkwi w szerszym powiązaniu tych zasobów z ofertą turystyczną. Na dzień dzisiejszy notuje się niewystarczającą liczbę publikacji, przewodników turystycznych i materiałów informacyjnych dotyczących dziedzictwa lokalnego.

Część zabytków na terenie obszaru jest w złym stanie technicznym i wymaga renowacji. Zaniedbane są również przestrzenie publiczne wokół zabytków – tereny wokół cennych obiektów często nie są objęte kompleksowymi rozwiązaniami urbanistycznymi poprawiającymi ich estetykę i dostępność.

Należy zaznaczyć, że obszar charakteryzuje się bogatymi tradycjami rzemieślniczymi – szczególnie w zakresie tkactwa, kowalstwa i ceramiki.

3.3.7 Działalność kulturalna

Na terenie OF działa kilka ośrodków kultury oraz bibliotek publicznych z wieloma filiami w najważniejszych miejscowościach oraz świetlice wiejskie. Prowadzą one zajęcia artystyczne, organizują festiwale, konkursy, wystawy i wydarzenia plenerowe. Najszersza oferta występuje w gminie Łańcut, gdzie działa kilka instytucji o dużym zasięgu. W mniejszych gminach aktywność kulturalna jest w dużej mierze efektem zaangażowania społecznego – OSP, kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń.

Część budynków instytucji kultury oraz ich najbliższego otoczenia wymaga renowacji i odpowiedniego zagospodarowania (w szczególności dotyczy to Gminnego Ośrodka Kultury i Czytelnictwa z siedzibą w Białobrzegach). Wiele budynków instytucji kultury wymaga prac remontowych oraz dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Poprawa warunków lokalowych pozwoli jednocześnie na uzupełnienie oferty dla mieszkańców (a szczególnie młodzieży), która w dalszym ciągu wymaga poszerzenia i uatrakcyjnienia.

Na terenie OF organizowane są liczne festiwale, imprezy lokalne oraz wydarzenia promujące lokalne tradycje, np. dni dziedzictwa kulturowego czy warsztaty rękodzielnicze. Istnieją tutaj liczne zespoły folklorystyczne, które pielęgnują miejscowe tańce, muzykę oraz stroje regionalne.

3.3.8 Turystyka

OF posiada dobre warunki do rozwoju turystyki dzięki połączeniu walorów przyrodniczych i kulturowych: obszary chronione, doliny rzek, tereny leśne, zabytki, muzea, skanseny, miejsca pamięci. Na terenie obszaru występują szlaki turystyczne piesze oraz rowerowe o znaczeniu lokalnym, regionalnym i transgranicznym, które należy rozwijać, uzupełniać i lepiej wykorzystywać.

Turystyka ma obecnie charakter głównie weekendowy i krajoznawczy – korzystają z niej mieszkańcy Rzeszowa i sąsiednich powiatów. Baza noclegowa jest skromna – dominują gospodarstwa agroturystyczne i małe pensjonaty. Brakuje większych, skoordynowanych pakietów turystycznych oraz intensywnej promocji. Duży potencjał tkwi w turystyce aktywnej (rowerowej, pieszej, konnej) i kulturowej.

Duży potencjał turystyczny Obszaru Funkcjonalnego wynikający z atrakcyjności, przyrodniczej, historycznej oraz kulturalnej. Potrzeba jednak lepszego zagospodarowania obiektów zabytkowych, potrzeba również stworzenia/wyznaczenia miejsc atrakcyjnych turystycznie, które wykażą się przyciąganiem turystów.

Infrastruktura turystyczna na terenie Obszaru Funkcjonalnego nie spełnia zapotrzebowania poszczególnych gmin. Mimo istnienia walorów przyrodniczych i kulturowych, brak jest kompleksowej oferty turystycznej.

Potencjał wynikający z lokalizacji szlaku św. Jakuba czy Green Velo nie został w pełni wykorzystany. Niewystarczająco rozwinięte są produkty turystyczne w postaci tras tematycznych, centrów informacji, punktów edukacyjnych czy aplikacji mobilnych. Istotna jest również potrzeba promocji lokalnego dziedzictwa oraz poprawy dostępności do miejsc noclegowych i gastronomicznych.

3.3.9 Przestrzeń rekreacyjno-wypoczynkowa

Przestrzeń rekreacyjna w Obszarze Funkcjonalnym powiatu łańcuckiego rozwija się systematycznie, jednak jej rozmieszczenie i wyposażenie nie jest równomierne w skali całego obszaru. W gminach funkcjonują boiska sportowe (pełnowymiarowe i typu „Orlik”), place zabaw, siłownie plenerowe oraz mniejsze tereny zielone, które pełnią rolę lokalnych miejsc spotkań i aktywności mieszkańców.

Zasoby przyrodnicze stanowią istotne tło dla aktywności rekreacyjnej – lasy, doliny rzek i stawy są wykorzystywane jako miejsca spacerów, wędkowania czy jazdy rowerem. W rejonach atrakcyjnych przyrodniczo mogą powstać miejsca biwakowe, punkty widokowe i altany.

Wszystkie gminy Obszaru Funkcjonalnego określiły swoje zasoby infrastruktury rekreacyjnej jako niewystarczające oraz niespełniające potrzeb mieszkańców. Przestrzeń rekreacyjno-wypoczynkową można podzielić na dwa główne rodzaje: infrastrukturę rekreacyjną związaną najczęściej z aktywnym odpoczynkiem oraz zagospodarowanie przestrzeni publicznych. Istniejąca infrastruktura rekreacyjna oraz przestrzenie spędzania wolnego czasu na terenie gminy wymagają renowacji. Wyraźnie widoczne jest duże zapotrzebowanie na działania związane z budową, rozbudową oraz rewitalizacją przestrzeni publicznych na terenie Obszaru Funkcjonalnego.

3.3.10 Kapitał społeczny

Spółeczności lokalne OF charakteryzują się wysokim poziomem zaangażowania. Aktywność przejawia się w działalności: organizacji pozarządowych, kół gospodyń wiejskich, OSP, klubów sportowych i kulturalnych, które angażują się w różne działania społeczne, kulturalne i sportowe. Regularnie organizowane są wydarzenia integrujące społeczność: festyny, dożynki, jarmarki, konkursy artystyczne i przeglądy twórczości ludowej.

Wysoki kapitał społeczny jest istotnym zasobem rozwojowym, jednak potrzebne są działania ukierunkowane na młodzież i integrację międzypokoleniową, aby utrzymać ciągłość aktywności społecznej i zapobiegać odpływowi młodych ludzi.

Określając kapitał społeczny w formie aktywności obywatelskiej, należy stwierdzić, że średnia frekwencja na terenie Obszaru Funkcjonalnego na przestrzeni ostatnich dziewięciu lat była zazwyczaj nieco niższa niż frekwencja w całym powiecie łańcuckim. Do takiej sytuacji doszło w ośmiu z dziewięciu przypadków. Wpływ na to ma Miasto Łańcut oraz gmina Czarna, które zazwyczaj notują najwyższe frekwencje wyborcze w powiecie. W przypadku gmin Obszaru Funkcjonalnego najwyższymi frekwencjami najczęściej pochwalić może się gmina wiejska Łańcut oraz gmina Rakszawa. Z kolei najstabilniej pod tym względem wypada zazwyczaj gmina Białobrzegi.

3.4. Wnioski z diagnozy uwarunkowań gospodarczych

Wśród gmin wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego rolnictwo stanowi istotny aspekt życia gospodarczego i społecznego. Jednak liczba podmiotów gospodarczych w OF wykazuje tendencję wzrostową, co oznacza iż teren OF staje się coraz bardziej atrakcyjny dla przedsiębiorców. Wśród podmiotów gospodarki narodowej na terenie obszaru funkcjonalnego zdecydowanie dominują podmioty sektora prywatnego. Rozwój sektora gospodarczego może być jednym z wspólnych potencjałów obszaru. Warto również dodać, iż liczba zarejestrowanych bezrobotnych w skali całego obszaru wykazuje tendencję spadkową.

Domeną obszaru funkcjonalnego są walory i powiązania przyrodnicze oraz krajobrazowe. Dlatego też istotnym elementem uwarunkowań gospodarczych obszaru jest jego potencjał turystyczny, który powinien być wykorzystywany również w kontekście możliwości zarobkowych mieszkańców obszaru. Jest to również element integrujący partnerstwo. Dodatkowym atutem obszaru są zabytki związane z bogatym dziedzictwem historycznym.

Najważniejsze wnioski z analizy uwarunkowań gospodarczych przedstawiają się następująco:

3.4.1 Rynek pracy i bezrobocie

Rynek pracy w Obszarze Funkcjonalnym powiatu łańcuckiego charakteryzuje się stosunkowo dobrą sytuacją, choć widoczne są różnice między gminami. Liczba osób pracujących wzrosła w latach 2019–2023 o kilka procent, co wskazuje na stabilny popyt na pracę.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2023 r. w OF była dość niska i wyniosła średnio 5,46%. Jednocześnie była niższa niż średnia województwa podkarpackiego (5,50%), ale nieco wyższa od średniej powiatowej (5,4%).

Najniższe bezrobocie odnotowano w gminie Łącut, najwyższe w Rakszawie i Żołyni. Struktura osób bezrobotnych pokazuje, że największą grupę stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim, natomiast udział osób z wykształceniem wyższym jest niski. Ponadto, duży i rosnący jest udział osób młodych wśród populacji bezrobotnych mieszkańców OF co z pewnością jest zjawiskiem negatywnym i może mieć wpływ na migracje młodych osób do większych miast w poszukiwaniu pracy.

Wyzwaniem pozostaje ograniczona liczba ofert pracy w niektórych sektorach, co powoduje dojazdy mieszkańców do Rzeszowa i innych ośrodków miejskich.

3.4.2 Podmioty gospodarcze

Odnotowuje się rosnącą liczbę podmiotów gospodarczych na terenie OF, głównie prywatnych. W 2023 r. w OF działało 4 105 podmiotów gospodarczych, co oznacza znaczący wzrost względem 2019 r. Dominują mikroprzedsiębiorstwa (do 9 pracowników), które stanowią ponad 95% wszystkich firm.

Najwięcej przedsiębiorstw działa w sektorze: handel hurtowy i detaliczny, budownictwo, przetwórstwo przemysłowe, usługi związane z transportem i magazynowaniem. W ostatnich latach rośnie liczba podmiotów w branży usługowej (w tym turystycznej i gastronomicznej), co koreluje z rozwojem oferty rekreacyjnej i agroturystyki.

Największa koncentracja podmiotów występuje w gminie Łącut, co jest związane z jej położeniem przy głównych trasach komunikacyjnych i bliskością miasta Łącut.

3.4.3 Rolnictwo

Rolnictwo pozostaje istotnym sektorem gospodarki OF, choć jego rola stopniowo maleje na rzecz usług i drobnej przedsiębiorczości. Struktura użytkowania gruntów wskazuje na duży udział użytków rolnych, zwłaszcza w gminach Markowa, Białobrzegi i Żołynia. W ostatnich latach część gruntów rolnych przekształcana jest na cele mieszkaniowe i usługowe, szczególnie w gminie Łącut – proces ten związany jest z suburbanizacją.

Gospodarstwa w OF to głównie małe i średnie jednostki, często o charakterze rodzinnym, prowadzące produkcję roślinną (zboża, rzepak, ziemniaki, kukurydza) oraz hodowlę zwierząt (bydło, trzoda chlewna, drób). W południowej części gminy Łącut i Markowej występuje sadownictwo.

Problemem rolnictwa jest rozdrobnienie gospodarstw, co utrudnia mechanizację i wprowadzanie nowoczesnych technologii, a więc konkurencyjność gospodarstw. Jednocześnie rośnie zainteresowanie produkcją ekologiczną oraz bezpośrednią sprzedażą produktów lokalnych, co jest szansą dla rodzinnych gospodarstw.

3.5. Wnioski z diagnozy uwarunkowań finansowych

Uwarunkowania finansowe są przedmiotem diagnozy pod kątem możliwości zapewnienia finansowania zaplanowanych inwestycji. W związku z powierzeniem jednostkom samorządu terytorialnego wielu zadań, wyposażono je w dochody publiczne. Ocena kondycji finansowej gmin jest o tyle istotna, że pozwala ona w sposób dość obiektywny wnioskować o skuteczności ich działań. W tym celu należy przeanalizować dane dotyczące dochodów oraz wydatków gminy.

Należy zaznaczyć, że gminy OF posiadają odpowiednie zabezpieczenie na realizację zaplanowanych inwestycji jednak ich realizacja będzie zależna od uzyskania dofinansowania zewnętrznego, w szczególności ze środków UE.

Możliwość korzystania przez gminy z funduszy unijnych stwarza szansę na ich szybszy rozwój społeczno-gospodarczy. Dzięki funduszom unijnym gminy mogą realizować więcej inwestycji, często ponad granicami administracyjnymi jednostek, co wpływa korzystnie na jakość życia ich mieszkańców. Jednostki Samorządu Terytorialnego Obszaru Funkcjonalnego wykazują dużą sprawność w zakresie pozyskiwania środków unijnych co pozwala optymistycznie zapatrywać się na realizację zaplanowanych w niniejszym dokumencie działań.

Najważniejsze wnioski z analizy uwarunkowań finansowych przedstawiają się następująco:

3.5.1 Dochody i wydatki

Analiza finansów gmin wchodzących w skład Obszaru Funkcjonalnego powiatu łąckiego (Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żołynia) pokazuje, że w latach 2019–2023 ich sytuacja budżetowa była stabilna, choć występowały różnice w poziomie dochodów i wydatków per capita.

Poziom dochodów w OF był stabilny i charakteryzował się równym podziałem źródeł dochodów w OF pomiędzy dochody własne, dotacje i subwencje. Łączne dochody gmin OF w 2023 r. były wyższe niż w 2019 r., co wynikało m.in. z rosnących wpływów z podatków lokalnych, subwencji ogólnej oraz środków z programów rządowych i funduszy UE.

Najwyższe dochody na mieszkańca osiągnęła gmina Łącut, co wiąże się z jej korzystnym położeniem komunikacyjnym, rozwojem przedsiębiorczości i suburbanizacją. Najniższe dochody per capita odnotowano w gminie Żołynia, gdzie baza podatkowa jest mniejsza, a struktura gospodarki bardziej rolnicza.

Struktura wydatków wskazuje, że dotyczy ona głównie bieżących zadań samorządowych. Największą część środków przeznacza się na oświatę i wychowanie, pomoc społeczną, gospodarkę komunalną oraz infrastrukturę drogową. W gminach o większym potencjale inwestycyjnym (Łącut, Białobrzegi) większy udział stanowią wydatki majątkowe – inwestycje w infrastrukturę techniczną, drogową i sportowo-rekreacyjną. W gminach mniejszych (Markowa, Rakszawa, Żołynia) wyższy jest udział wydatków bieżących związanych z utrzymaniem szkół, dróg lokalnych i usług komunalnych.

Najważniejsze wyzwania OF w tym obszarze, to utrzymanie stabilności finansowej przy rosnących kosztach bieżących (energia, płace, inflacja) oraz konieczność pozyskiwania środków zewnętrznych (UE, krajowe programy dotacyjne) do finansowania dużych inwestycji infrastrukturalnych.

4. Struktura funkcjonalno-przestrzenna

Struktura funkcjonalno-przestrzenna obszaru funkcjonalnego to element strategii rozwoju ponadlokalnego wymagany na podstawie zapisów ustawy o samorządzie gminnym. Składa się z dwóch powiązanych ze sobą elementów tj. modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminach tworzących obszar funkcjonalny. Podczas prac nad niniejszym dokumentem wykorzystano informacje zawarte w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin, które w odpowiedzi na wymagania ustawowe pozwoliły na określenie niniejszej struktury.

4.1 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

Biorąc pod uwagę procesy kształtujące elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej w obszarze funkcjonalnym przyjmuje się, że model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa podkarpackiego przedstawiony w Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030 stanowi trwałą podstawę do wytyczania kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru współpracy ponadlokalnej przy jednoczesnym uwzględnianiu zasady zrównoważonego rozwoju.

Strukturę funkcjonalno-przestrzenną województwa tworzą obszary zurbanizowane, leśne, rolne i wody otwarte wraz z elementami infrastruktury technicznej. Zróżnicowana struktura funkcjonalno-przestrzenna województwa, daje możliwość jego wszechstronnego rozwoju, ze względu na uwarunkowania historyczne, kulturowe, społeczne i gospodarcze. Rolnicza przestrzeń produkcyjna o najwyższym wskaźniku waloryzacji, występująca głównie w środkowej, północno-wschodniej i północno-zachodniej części województwa, stwarza na tych terenach korzystne warunki do rozwoju intensywnej produkcji rolnej.

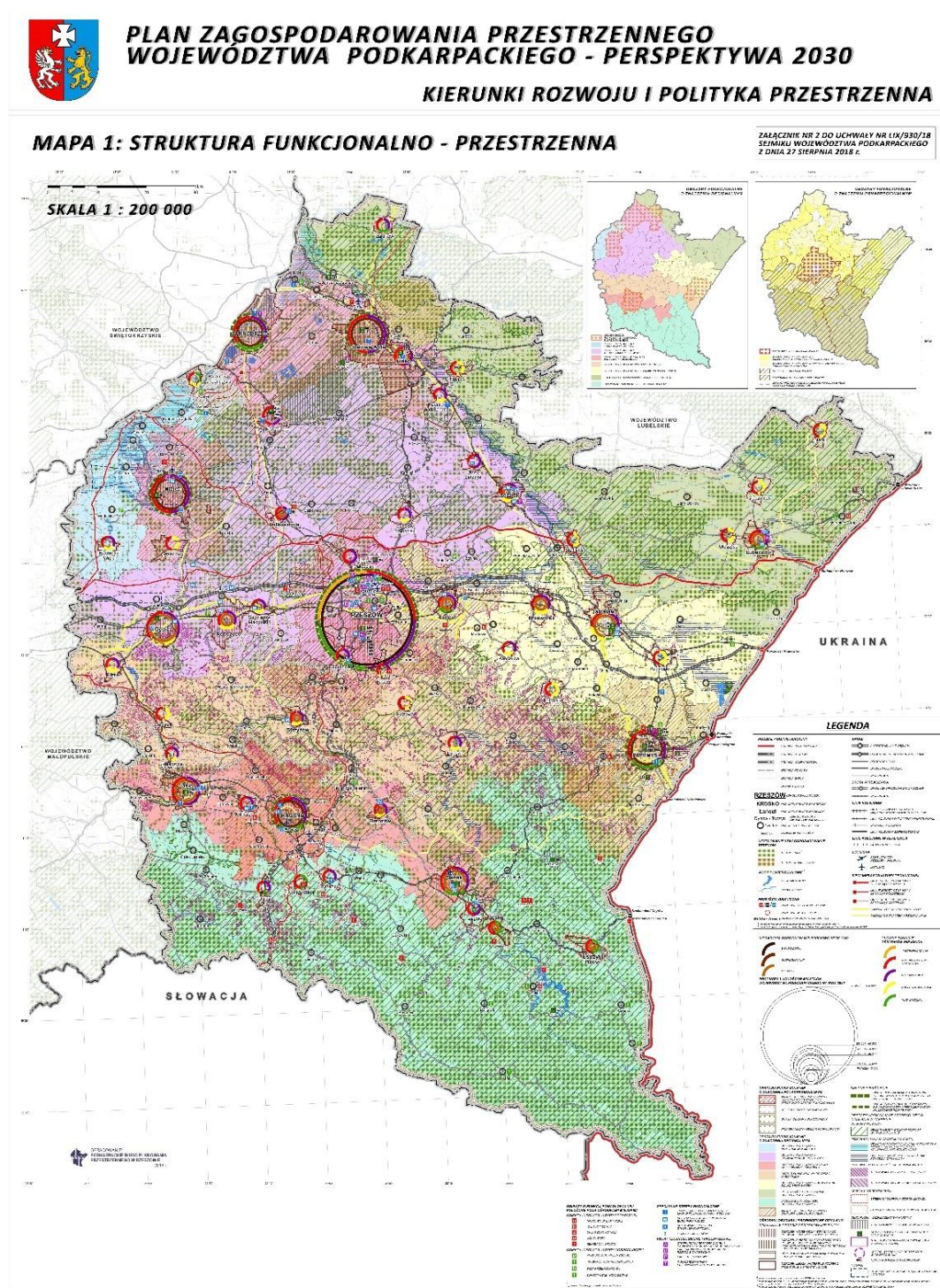
Atrakcyjne walory przyrodnicze i krajobrazowe występujące na południu i wschodzie województwa oraz unikalne w skali europejskiej wielokulturowe dziedzictwo materialne i niematerialne tworzą warunki dla rozwoju turystyki, wypoczynku i lecznictwa uzdrowiskowego. Najcenniejsze pod względem przyrodniczym obszary są objęte systemem obszarów chronionych.

Obszary aktywności pozarolniczej obejmują tereny o funkcjach produkcyjno-usługowych, występujących głównie w Rzeszowie i w gminach z nim sąsiadujących, w miastach: Krosno, Przemyśl, Tarnobrzeg oraz w powiatach: dębickim, krośnieńskim, łańcuckim, mieleckim, przeworskim, rzeszowskim, stalowowolskim i tarnobrzeskim. Obszary aktywności gospodarczej i duże miasta – ośrodki o funkcji przemysłowej aktywizują tereny położone w ich sąsiedztwie. Lokalizacja tych obszarów związana jest w większości z układami komunikacyjnymi o znaczeniu krajowym i europejskim. Na rozwój województwa podkarpackiego z pewnością wpływa również jego położenie przy granicy z Ukrainą i Słowacją, umożliwiające współpracę transgraniczną.

Zgodnie z opisem struktury funkcjonalno-przestrzennej i systemu osadniczego zawartego w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030, ze względu na sytuację społeczno-ekonomiczną miasta na obszarze województwa można podzielić na:

- miasta o dobrych podstawach rozwoju tj.: ośrodek wojewódzki Rzeszów, ośrodki subregionalne: Przemyśl, Stalowa Wola, Mielec, Tarnobrzeg i Krosno, ośrodki powiatowe: Brzozów, Dębica, Jasło, Jarosław, Kolbuszowa, Lesko, Lubaczów, Łańcut, Nisko, Przeworsk, Ropczyce, Sanok i Strzyżów oraz inne miasta: Baranów Sandomierski, Boguchwała, Dukla, Głogów Małopolski, Iwonicz-Zdrój, Kołaczyce, Przecław, Sieniawa, Tyczyn;
- miasta o zagrożonych podstawach rozwoju tj. – miasta powiatowe: Leżajsk i Ustrzyki Dolne oraz inne miasta: Błażowa, Brzostek, Cieszanów, Dynów, Jedlicze, Kańczuga, Narol, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Oleszyce, Pilzno, Radomyśl Wielki, Radymno, Rudnik nad Sanem, Rymanów, Sędziszów Małopolski, Sokołów Małopolski, Ulanów i Zagórz).

Mapa 3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa podkarpackiego

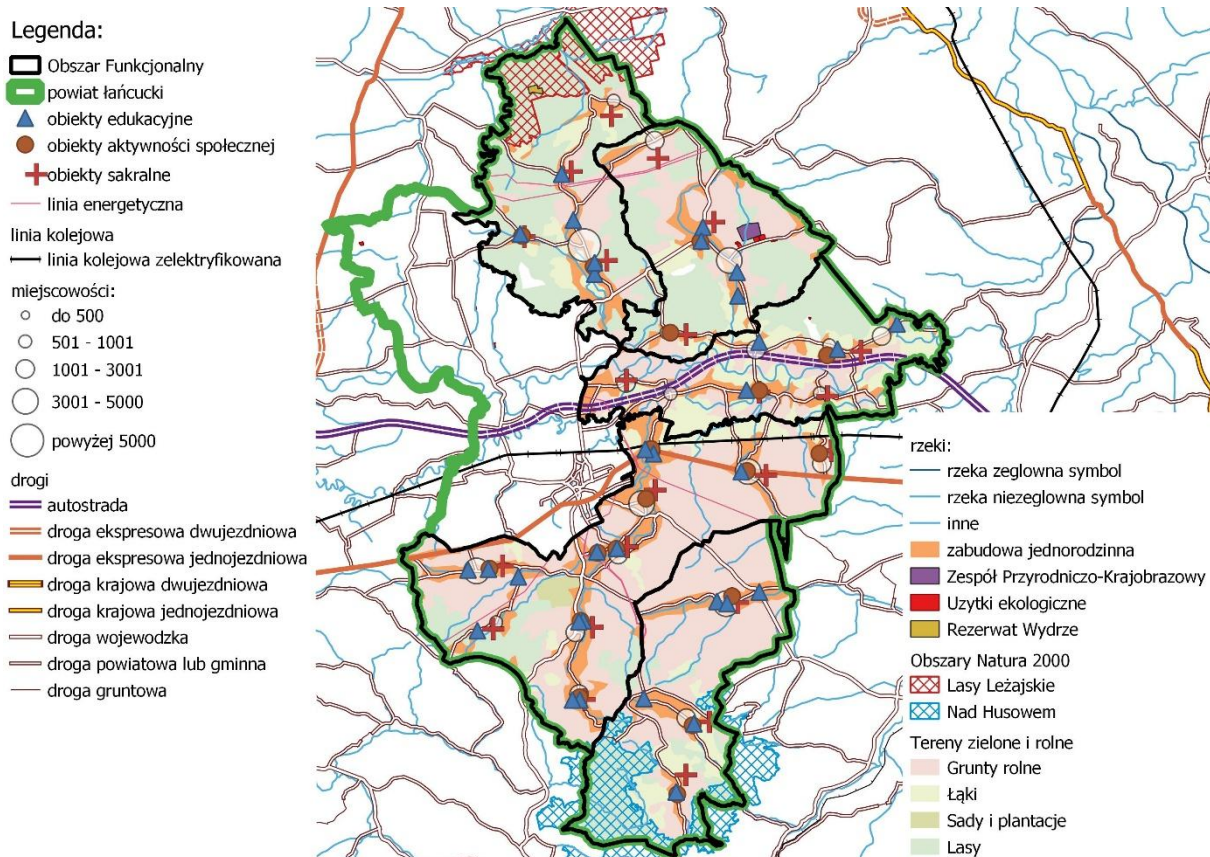
Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030

Uwzględniając występujące zasoby i potencjały, oraz zagospodarowanie terenu w ramach PZPWP wskazuje podstawowe elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej, dla których określa się elementy rozwojowe oraz wskazuje działania służące utrzymaniu i wzmacnianiu ich funkcji w odniesieniu do: elementów węzłowych i liniowych układu antropogenicznego oraz elementów

węzłowych i pasmowych układu naturalnego, elementów obszarowych przenikania się układu naturalnego i antropogenicznego. Istnieje zatem potrzeba wzmacniania spójności i rozwijania powiązań funkcjonalnych w wymiarze regionalnym w ramach modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa podkarpackiego.

Zakres modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej dla obszaru obejmuje: strukturę sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych, system powiązań przyrodniczych, główne korytarze i elementy sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych, główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej.

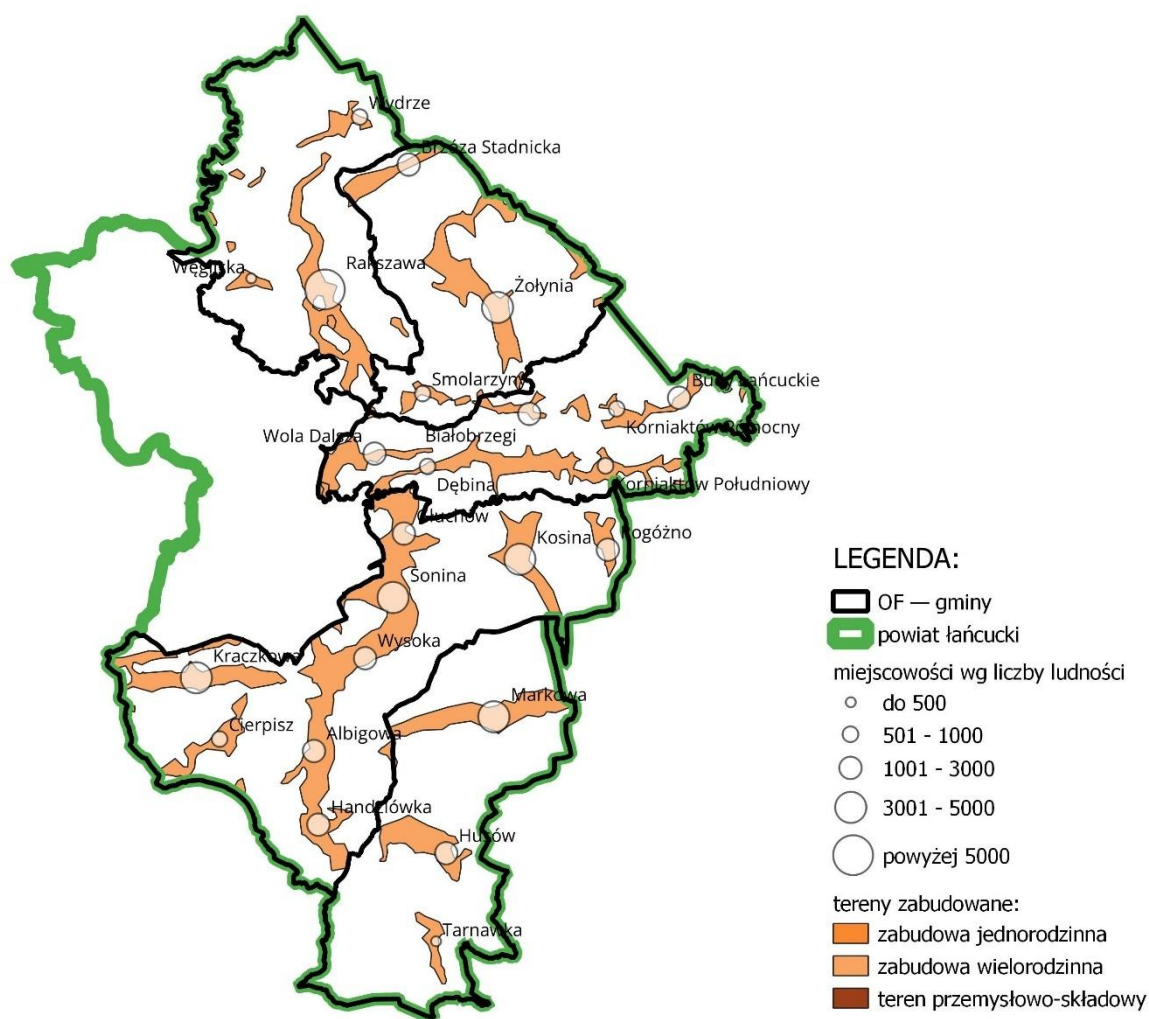
Mapa 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej obszaru funkcjonalnego

Źródło: opracowanie własne

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Obszaru Funkcjonalnego obejmującego teren gmin: Białobrzegi, Łańcut, Markowa, Rakszawa, Żołynia, wskazuje przede wszystkim obszary, które strategia rozwoju uznaje za istotne dla osiągnięcia celów (na podstawie wniosków z diagnozy, uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, wyzwań). Wskazuje również obszary istotne dla jego rozwoju (np. obszary z potencjałem rozwojowym, obszary o określonych funkcjach, obszary borykające się z problemami rozwojowymi) oraz rodzaje powiązań występujących pomiędzy poszczególnymi obszarami. Na podstawie modelu określa się zatem strategiczne działania i obszary, które będą podstawą wzmacniania potencjału funkcjonalno-przestrzennego oraz zapobiegania zjawiskom negatywnym i konfliktogennym.

Mapa 5. Struktura sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych

Źródło: opracowanie własne

Elementy sieci osadniczej, aktywności społecznej oraz rozwoju funkcji społeczno-gospodarczych kształtowane są przez podstawowe obszary koncentracji. Należy wśród nich wskazać tereny zwartej zabudowy mieszkaniowej. Posiadają również zorganizowane ośrodki dla rozwoju wskazanych funkcji społeczno-gospodarczych. Możemy wśród nich wyróżnić:

- miejscowości stanowiące główne lokalne ośrodki mieszkalne wskazane również do koncentracji usług administracyjnych, urbanizacji (w tym rozwoju gospodarczego) w zorganizowanych układach przestrzennych. Są to miejscowości: Markowa, Białobrzegi, Żołynia, Rakszawa, Kraczkowa, Sonina, Kosina.
- miejscowości sołeckie – ośrodki o charakterze pomocniczym w kształtowaniu funkcji społeczno-gospodarczych. Są to miejscowości: Husów, Handzlówka, Albigowa, Rogóźno, Głuchów, Wola Dalsza, Budy łańcuckie, Brzoza Stadnicka.
- pozostałe miejscowości.

Główne korytarze i elementy sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych w Obszarze Funkcjonalnym kształtują sieć powiązań wewnętrznych i zewnętrznych. Powiązania w odniesieniu do których zakłada się przede wszystkim rozwój infrastruktury transportowej zapewniającej sprawność powiązań komunikacyjnych, minimalizującej zagrożenia bezpieczeństwa publicznego oraz kolizje z

elementami regionalnej sieci ekologicznej mają charakter zarówno lokalny jak i ponadlokalny. Możemy wśród nich wyróżnić elementy:

- budujące połączenia o charakterze ponadlokalnym, realizujące zewnętrzne powiązania transportowe obszaru i stanowiące główny szkielet sieci transportowej:
 - drogi krajowe,
 - drogi wojewódzkie,
 - linie kolejowe,
- budujące połączenia o charakterze lokalnym, realizujące wewnętrzne powiązania transportowe w gminach, stanowiące uzupełniający szkielet sieci transportowej:
 - drogi powiatowe,
 - drogi gminne.

Obszar Funkcjonalny położony jest przy kilku kluczowych arteriach komunikacji drogowej o znaczeniu międzynarodowym, krajowym oraz regionalnym. Najważniejszą z nich jest biegnąca na osi wschód-zachód przez terytorium gminy Białobrzegi autostrada A4. Droga ta należy do paneuropejskiego korytarza transportowego i przebiega południową Polską wzdłuż Sudetów i Karpat łącząc punkty graniczne z Niemcami oraz Ukrainą. W pobliżu wsi Budy Łańcuckie działa Miejsce Obsługi Podróżnych. Autostrada umożliwia mieszkańcom Obszaru Funkcjonalnego, w szczególności jego północnej i centralnej części, dojazd do Rzeszowa w przedziale czasowym wynoszącym od 30 do 40 minut. Jest również głównym łącznikiem z innymi województwami, w szczególności z małopolskim oraz lubelskim (poprzez połączenie z drogą ekspresową S19 na węźle Rzeszów-Wschód).

Kolejną kluczową arterią komunikacyjną jest droga krajowa nr 94, która biegnie niemal równolegle do autostrady A4 przez terytorium gminy Łańcut i stanowi jej alternatywę, w szczególności dla mieszkańców południowej części Obszaru Funkcjonalnego. DK94 również łączy granice Polski z Niemcami oraz Ukrainą. Dojazd do Rzeszowa ze wschodniej części OF zajmuje ok. 35 minut, a do miasta Łańcut od 10 do 20 minut.

Przez teren Obszaru funkcjonalnego przebiegają również dwie drogi wojewódzkie:

1. Droga wojewódzka 881 łącząca dwie gminy województwa podkarpackiego – gminę Sokołów Małopolski na północy z gminą Żurawica na południowym wschodzie. Jej przebieg w ramach Obszaru Funkcjonalnego rozpoczyna się w centralnej części gminy Łańcut w kierunku południowym, a następnie przecina gminę Markowa w jej północno-wschodniej części. DW881 przebiega również przez gminy Czarna oraz Miasto Łańcut na terenie powiatu łańcuckiego.
2. Droga wojewódzka 877 łącząca gminę Potok Górny w województwie lubelskim z graniczącą z Obszarem Funkcjonalnym gminą Hyżne w województwie podkarpackim. Jej przebieg rozpoczyna się w centralnej części gminy Żołynia, przecina południowy fragment gminy Rakszawa, następnie biegnie granicą gminy Białobrzegi z gminą Czarna oraz przecina Miasto i gminę Łańcut na osi północ-południe.

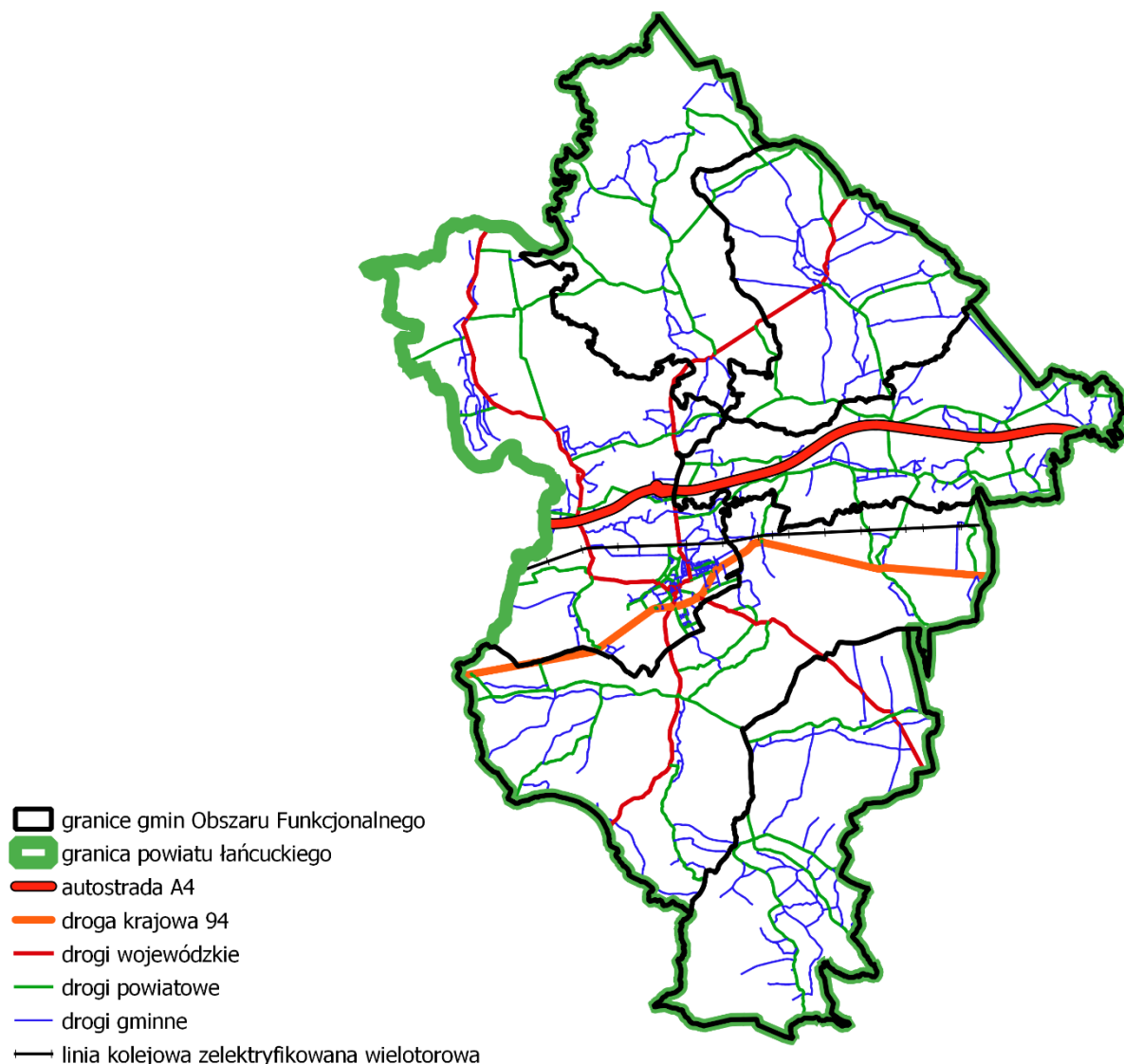
Autostrada A4, droga krajowa nr 94 oraz dwie drogi wojewódzkie stanowią główne atrybuty bardzo dobrej komunikacji zewnętrznej Obszaru Funkcjonalnego.

Głównymi arteriami komunikacji wewnętrznej Obszaru funkcjonalnego jest sieć dróg powiatowych zarządzanych przez Zarząd Dróg Powiatowych w Łańcucie, czyli jednostkę Starostwa łańcuckiego. Ich łączna długość wynosi 213,83 km, z których 15,72 km znajduje się w mieście Łańcut, a pozostałe w

sześciu gminach powiatu, w tym pięciu wchodzących w skład Obszaru Funkcjonalnego. Drogi powiatowe w bardzo dobry sposób łączą wszystkie najważniejsze miejscowości OF oraz stanowią główne łączniki z drogami wojewódzkimi, drogą krajową oraz autostradą A4.

Uzupełnieniem sieci dróg stanowiących komunikację wewnętrzną Obszaru Funkcjonalnego są publiczne drogi gminne zarządzane przez poszczególne gminy członkowskie OF o łącznej długości ok. 230 km.

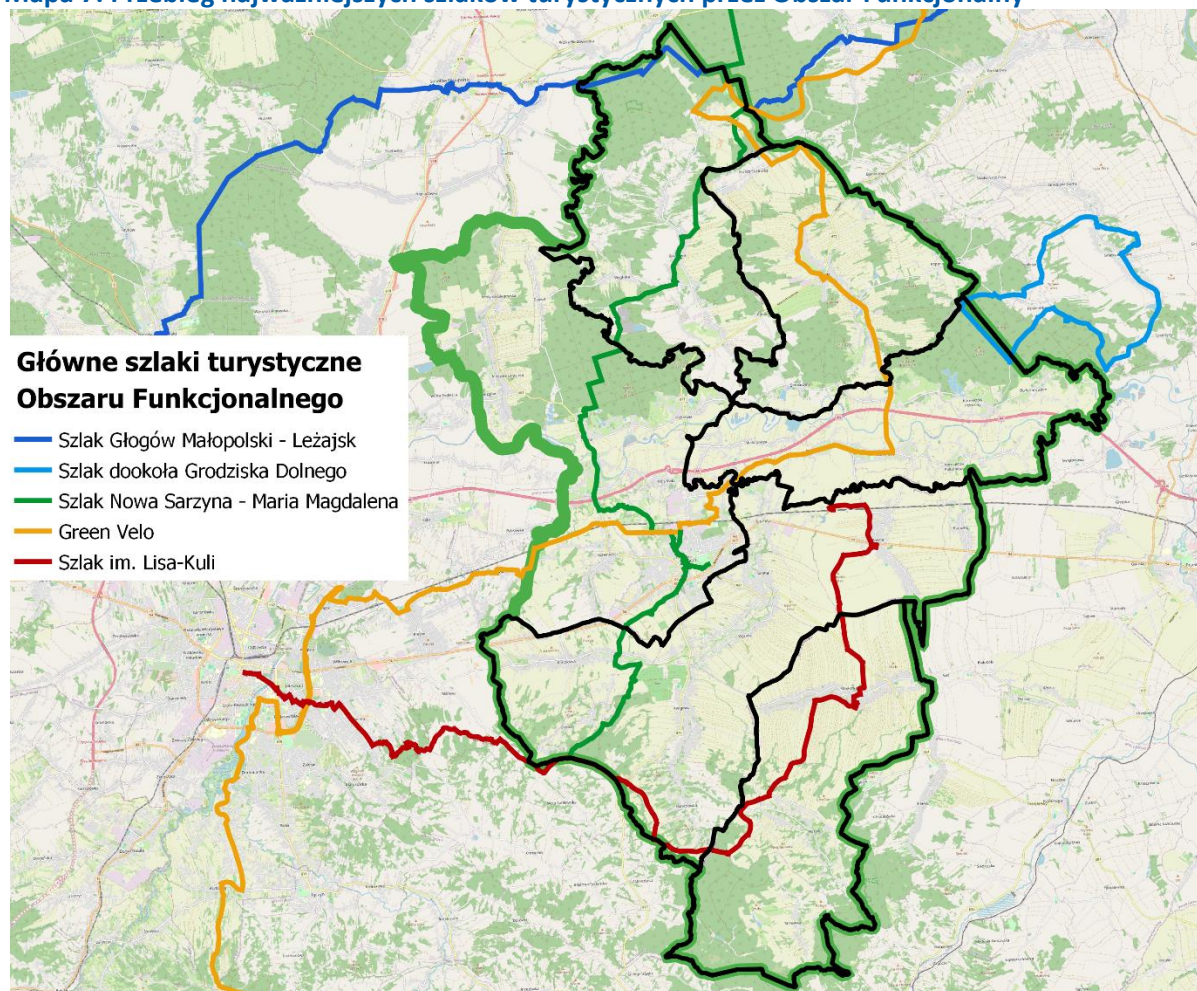
Mapa 6. Główne korytarze i elementy sieci transportowych

Źródło: opracowanie własne

Istotnym aspektem potencjału turystycznego są wyznaczone szlaki turystyczne. Na terenie Obszaru Funkcjonalnego funkcjonuje szereg szlaków pieszych oraz rowerowych o znaczeniu regionalnym, krajowym oraz międzynarodowym.

Mapa 7. Przebieg najważniejszych szlaków turystycznych przez Obszar Funkcjonalny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PTTK oraz QuickOSM

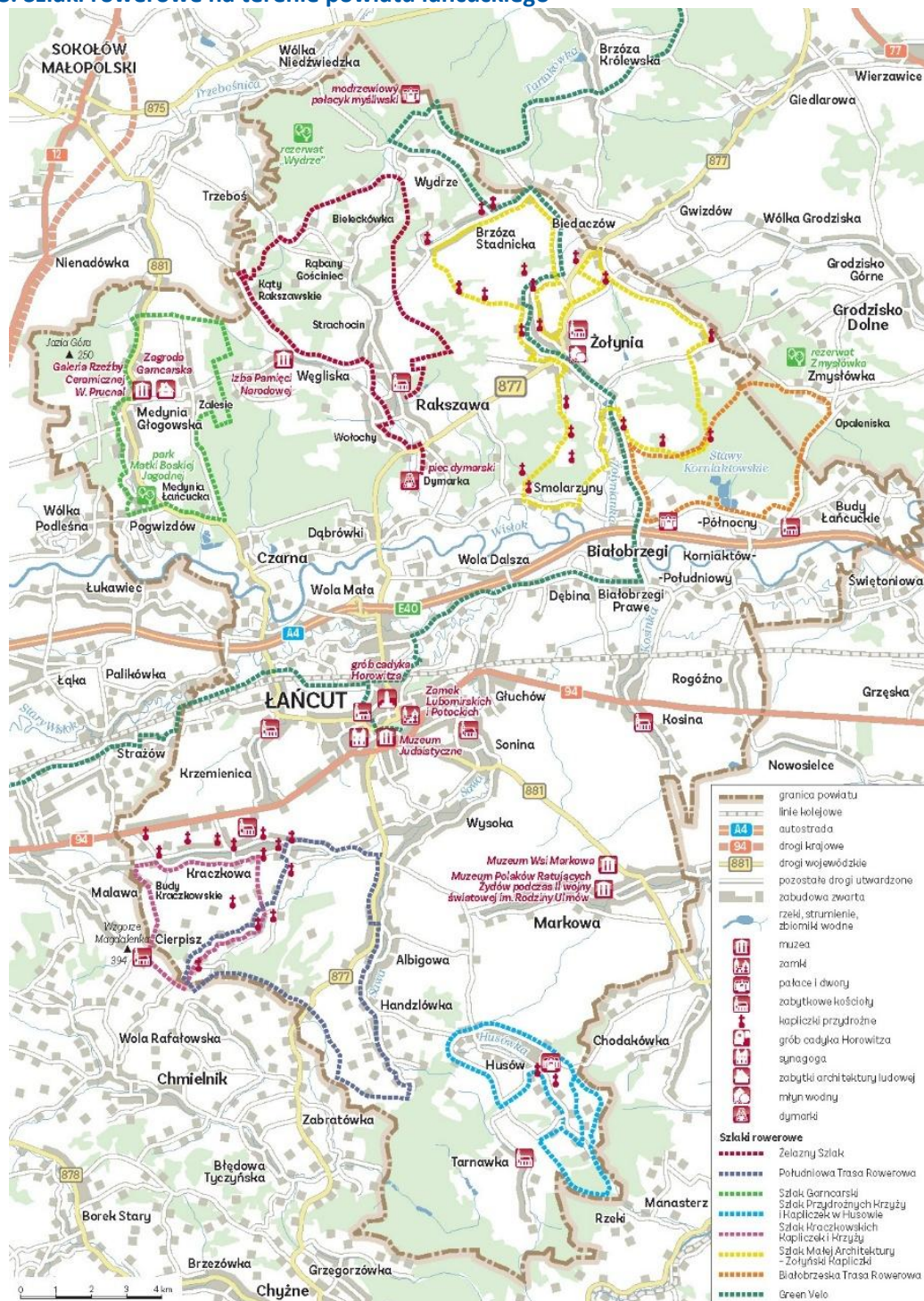
Jednym z najważniejszych szlaków ukazanych na powyższej mapie jest Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo, który łączy 5 województw Polski Wschodniej tj. warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, podkarpackie oraz świętokrzyskie. Na terenie Obszaru Funkcjonalnego przechodzi on przez terytorium gminy Rakszawa, Żołynia oraz Białobrzegi, jak również przez miasto Łańcut oraz gminę Czarna w powiecie łańcuckim.

Na osi północ-południe przecina Obszar Funkcjonalny zielony szlak wiodący z Nowej Sarzyny do wzniesienia Maria Magdalena położonego przy granicy gminy Łańcut z gminą Chmielnik. Przechodzi przez terytorium gminy Rakszawa, jej granicę z gminą Żołynia, następnie przez gminę Czarną oraz miasto Łańcut, po czym przez centralną część gminy Łańcut.

Przez teren gmin Markowa oraz Łańcut przebiega z kolei czerwony szlak im. Lisa-Kuli, który wiedzie śladami życia tego bohatera. Rozpoczyna się przy obelisku ustawionym w miejscu urodzenia podpułkownika, a kończy w Rzeszowie gdzie został pochowany w roku 1919.

Przez północne tereny gminy Rakszawa przebiega niewielki fragment niebieskiego szlaku wiodącego z Leżajska do Głogowa Małopolskiego, natomiast wschodnią granicą gminy Białobrzegi również niebieski szlak rowerowy dookoła Grodziska Dolnego.

Mapa 8. Szlaki rowerowe na terenie powiatu łańcuckiego

Źródło: <https://powiatlancut.gotopoland.eu/pl/tourism/active-holidays/trasy-rowerowe.html#pid=9>

Na terenie powiatu łańcuckiego wyznaczone zostały liczne trasy rowerowe, w tym wiodące po najważniejszych miejscach gmin Obszaru Funkcjonalnego. Takie szlaki funkcjonują na terenie gminy Białobrzegi, Rakszawa, Żołynia, Markowa oraz Łańcut. Przez teren Obszaru Funkcjonalnego przebiega dodatkowo fragment Drogi św. Jakuba Via Regia. Jest to transnarodowa droga pielgrzymkowa wiodąca z różnych części Europy do katedry Santiago de Compostela w północno-zachodniej Hiszpanii. Ten szlak posiada ponad tysiącletnią historię i jest jednym z najważniejszych w kulturze chrześcijańskiej obok szlaków do Rzymu oraz Jerozolimy. Trasa oznaczona jest symbolem tzw. Muszli św. Jakuba i przebiega przez teren gminy Łańcut na osi wschód-zachód.

Elementy sieci przyrodniczej i ekologicznej w obszarze funkcjonalnym tworzą strefy o wiodącej funkcji przyrodniczej i ochronnej w ramach, których obowiązuje podporządkowanie wszelkiej działalności utrzymaniu wartości przyrodniczych obszaru oraz ciągłości powiązań ekologicznych. Obszary te mogą stanowić znaczące zaplecze dla rozwoju usług turystycznych w regionie. Na terenie obszaru funkcjonalnego szczególne standardy ochrony są przewidziane dla rezerwatów przyrody, obszarów chronionego krajobrazu i obszarów Natura 2000. Do pozostałych elementów sieci przyrodniczej możemy zaliczyć:

- korytarze ekologiczne będące łącznikiem pomiędzy węzłami układu naturalnego i obszarem migracji roślin, grzybów i zwierząt,
- obszary leśne cechujące się dużym stopniem naturalności,
- łąki i grunty rolne
- sieć wodną, w tym: rzeki, jeziora, stawy i inne zbiorniki stanowiące uzupełnienie sieci przyrodniczej i korytarzy ekologicznych.

Mapa 9. System powiązań przyrodniczych

Źródło: opracowanie własne

Tereny przyrodnicze w Obszarze Funkcjonalnym zgromadzone są w większości na jego północnych terenach tj. w gminach Rakszawa oraz Żołynia, które w znacznym stopniu pokryte są lasami i zadrzewieniami, oraz w niewielkim stopniu gruntami rolnymi. Również północna część gminy Białobrzegi to w większości tereny leśne. Drugim cennym przyrodniczo fragmentem Obszaru Funkcjonalnego są południowe fragmenty gmin Łańcut oraz Markowa. W tej pierwszej zlokalizowane są również jedyne obszary sadowe. Z kolei tereny trawiaste (łąki oraz pastwiska) najczęściej występują na granicy gmin Łańcut oraz Białobrzegi, jak również w południowej części gminy Markowa.

Powierzchnia Obszaru Funkcjonalnego pokryta jest różnymi rodzajami form ochrony prawnej środowiska przyrodniczego. Są one w dużej mierze skoncentrowane na północnych (gminy Rakszawa, Żołynia oraz Białobrzegi) oraz południowych (gminy Łańcut oraz Markowa) peryferiach OF. Ich łączna powierzchnia zajmuje 11 222,89 hektara, z czego zdecydowanie największe są trzy Obszary Chronionego Krajobrazu:

1. Hyżnieńsko-Gwoźnicki Obszar Chronionego Krajobrazu – Utworzony w 1992 roku w południowo-zachodniej części Pogórza Dynowskiego. Występują tu chronione rośliny takie jak: bluszcz pospolity, podkolan biały, lilia złotogłów, barwinek pospolity, skrzyp olbrzymi. Z kolei wśród zwierząt spotkać można ptaki, w tym puchacza, zimorodka, bociana czarnego, remiza, krogulca; ssaki w tym borsuka, gronostaja, łasicę; płazy w tym salamandrę plamistą. Obszar Chronionego Krajobrazu pokrywa łącznie 3 400 hektarów OF, w tym 3 206 w gminie Markowa oraz 194 w gminie Łańcut.
2. Brzózniański Obszar Chronionego Krajobrazu – Utworzony w 1992 roku na fragmencie Płaskowyżu Kolbuszowskiego. Występują tu rośliny chronione takie jak: wawrzynek wilczełyko, goździk kosmaty i piaszkowy, kruszczyk szerokolistny, śnieżyczka przebiśnieg, listera jajowata, widłak torfowy i goździsty, grązel żółty, podkolan biały. Teren pokryty jest lasami liściastymi i mieszanymi, w tym reliktowymi stanowiskami lasów bukowo-jodłowych. Obszar Chronionego Krajobrazu pokrywa łącznie 3 063 hektarów Obszaru Funkcjonalnego, w tym 2 742 w gminie Rakszawa oraz 221 w gminie Żołynia.
3. Zmysłowski Obszar Chronionego Krajobrazu – Utworzony w 1992 roku w południowo-wschodniej części Płaskowyżu Kolbuszowskiego oraz w dolinie Wisłoka. Występują tu chronione gatunki roślin takie jak: goździk piaszkowy i pyszny, kruszczyk szerokolistny, widłaki, grązel żółty, grzybienie białe, podkolan biały, barwinek pospolity. Obszar Chronionego Krajobrazu pokrywa łącznie 2 171 hektarów Obszaru Funkcjonalnego, w tym 1 266 w gminie Białobrzegi oraz 905 w gminie Żołynia.

Na terenie Obszaru Funkcjonalnego znajdują się również dwa specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000: Obszar Natura 2000 „Nad Husowem” - Obszar zlokalizowany w południowej części OF o łącznej powierzchni 1 430 hektarów, w tym 1 419 na terenie gminy Markowa oraz 11 na terenie gminy Łańcut oraz Obszar Natura 2000 „Lasy Leżajskie” – Obszar zlokalizowany w północnej części OF o łącznej powierzchni 1 072 hektarów w całości na terenie gminy Rakszawa.

Pozostałe formy ochrony przyrody na terenie Obszaru Funkcjonalnego mają charakter punktowy. Wśród nich zdecydowanie najistotniejszy jest Rezerwat Przyrody „Wydrze” zajmujący 15 hektarów w gminie Rakszawa na terenie Brzózniańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz Lasów Leżajskich Natura 2000. Rezerwat stworzony został w roku 1983 w celu zachowania fragmentu drzewostanu z dużym udziałem modrzewia polskiego *Larix polonica* oraz starodrzewu bukowego z wieloma gatunkami roślin górskich w runie. Z kolei na terenie gminy Żołynia zlokalizowany jest Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Rajszula” o powierzchni 53 hektarów. Utworzony został w roku 2008 w celu utrzymania specyfiki siedliskowej, biocenotycznej, krajobrazowej i kompleksu roślinności w ekosystemie śródpolnego i śródleśnego oczek wodnych.

Najważniejszym elementem systemu wodnego Obszaru Funkcjonalnego jest rzeka Wisłoka, której bieg przecina OF na osi wschód-zachód. Rzeka ta stanowi lewostronny dopływ Sanu o długości 228 km oraz dorzeczu o powierzchni 3 528 km². Większość koryta Wisłoka na terenie Obszaru Funkcjonalnego zlokalizowana jest w gminie Białobrzegi. Bardzo niewielki fragment znajduje się w gminie Żołynia. Na terenie pozostałych gmin OF znajdują się liczne dopływy Wisłoka, wśród których wyróżnić należy:

- Sawę – dopływ o długości 22,95 km. Jego źródło znajduje się w gminie Markowa, a bieg prowadzi dodatkowo przez gminy Łańcut oraz Białobrzegi gdzie uchodzi do Wisłoka.
- Kosinkę – krótki dopływ biegnący przez północny fragment gminy Markowa oraz przez gminę Łańcut i uchodzący do Wisłoka w gminie Białobrzegi.
- Żołyniankę – krótki dopływ płynący przez teren gminy Żołynia i uchodzący do Wisłoka w gminie Białobrzegi.
- Młynówkę – krótki dopływ płynący przez teren gminy Rakszawa i uchodzący do Wisłoka w gminie Białobrzegi.

Poza wymienionymi powyżej rzekami i strugami na terenie Obszaru Funkcjonalnego zlokalizowanych jest wiele mniejszych cieków wodnych, które razem tworzą bogaty system rzeczny.

Na terenie OF nie znajdują się żadne naturalne akweny wodne. W północnej części gminy Białobrzegi zlokalizowane są Stawy Korniaktowskie, pełniące głównie funkcje łowiskową, jednak stanowiące dodatkowo popularne miejsce rekreacji pieszo-rowerowej.

Terytorium Obszaru Funkcjonalnego (ściślej fragmenty gmin Rakszawa, Żołynia, Łańcut oraz cała gmina Białobrzegi) znajduje się w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych o numerze 425 (Dębica – Stalowa Wola – Rzeszów) i podlega jego obszarowi ochronnemu. Z kolei w przypadku Jednolitych Części Wód Podziemnych, teren OF podzielony jest pomiędzy 3 z nich:

- JCWP o numerze 153 – obejmuje całą gminę Białobrzegi oraz większość powierzchni gmin Łańcut, Rakszawa, Żołynia i Markowa.
- JCWP u numerze 136 – obejmuje północną część gmin Rakszawa oraz Żołynia.
- JCWP o numerze 152 – obejmuje niewielkie, południowe fragmenty gmin Łańcut oraz Markowa.

Elementy sieci przyrodniczej i ekologicznej poprzez występującą na terenie obszaru funkcjonalnego sieć wodną są również związane z obszarami szczególnego zagrożenia powodzią. Na podstawie art. 171 ust. 8 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne, mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego zostały podane do publicznej wiadomości i są dostępne na stronie Hydroportalu Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie. Mapy zagrożenia powodziowego sporządza się dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego, tj. obszarów na których stwierdza się istnienie znaczącego ryzyka powodziowego lub jego wystąpienie jest prawdopodobne. W przypadku Obszaru Funkcjonalnego kluczową w tym zakresie jest rzeka Wisłok.

Jak widać na poniższej mapie obszary zagrożone powodzią na terenie OF zlokalizowane są w znacznej większości wzdłuż biegu Wisłoka, a zatem w szczególności w gminie Białobrzegi oraz w mniejszym stopniu w gminach Żołynia oraz Łańcut. W tej ostatniej zagrożenie dotyczy dodatkowo dopływu Wisłoka czyli Sawy, która płynie z południa na północ przez terytorium gminy. W niewielkim północnym fragmencie gminy Rakszawa, przy granicy z gminą Sokołów Małopolski, znajdują się tereny zalewowe rzeki Trzebośnicy płynącej poza terenem Obszaru Funkcjonalnego.

W celu zapewnienia ochrony ludności i mienia przed powodzią, na poniższej mapie przedstawiono obszary szczególnego zagrożenia powodzią. Niniejsze informacje, wraz z określeniem poziomu tego zagrożenia, jak również wskazaniem jakie ryzyko wiąże się z wystąpieniem powodzi na danym

obszarze, z pewnością przyczynią się do podejmowania przez mieszkańców, jak również władze lokalne, świadomych i racjonalnych decyzji odnośnie lokalizacji inwestycji. Każdy obywatel może zweryfikować, czy zamieszkuje obszar zagrożony powodzią, a jeśli tak, to jak bardzo jest zagrożony. Dotyczy to również przedsięwzięć strategicznych zaplanowanych w ramach niniejszego dokumentu.

Dlatego też, zgodnie z art. 315 ustawy prawo wodne podczas opracowywania niniejszego dokumentu uwzględniono zapisy dokumentów planistycznych takich jak np.: Plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, Plany zarządzania ryzykiem powodziowym, Plan przeciwdziałania skutkom suszy. Ich wskazania zostały wykorzystane w szczególności w ramach prac nad modelem struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania polityki przestrzennej, opisanych w niniejszym rozdziale.

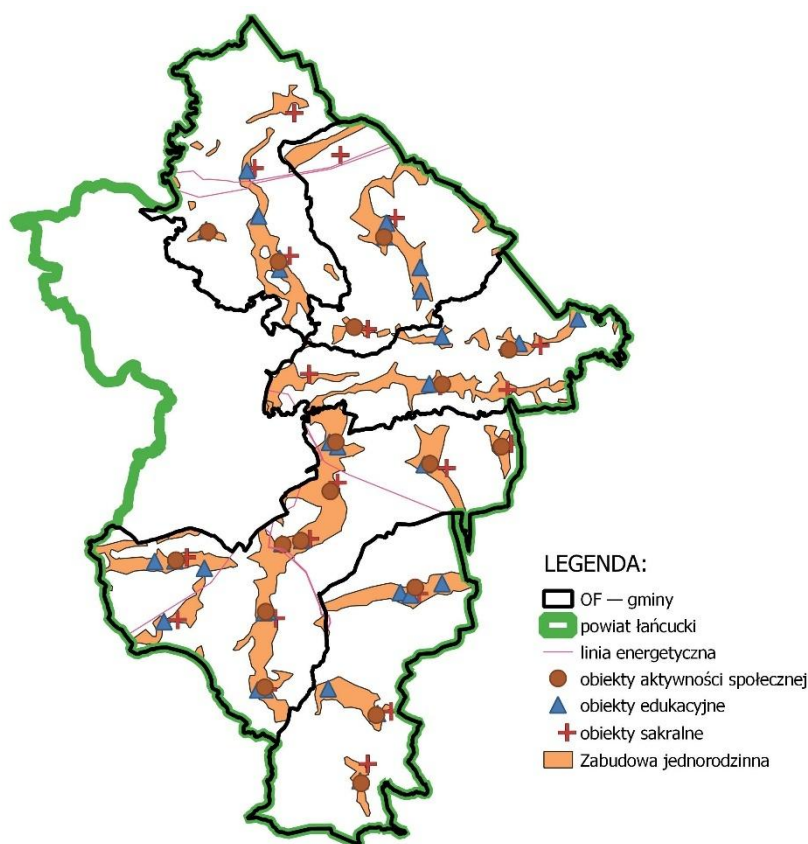
Mapa 10. Zasięg obszarów szczególnego zagrożenia powodzią w obszarze funkcjonalnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wód Polskich

Obszar Funkcjonalny powiatu łańcuckiego charakteryzuje się rozwiniętą, choć zróżnicowaną terytorialnie infrastrukturą techniczną i społeczną, która odpowiada jego rolniczo-osadniczemu charakterowi oraz rosnącym wymaganiom wynikającym z procesów suburbanizacji, zmian demograficznych i oczekiwań jakości życia. System infrastruktury technicznej zapewnia podstawowe warunki bytowe, jednak wymaga dalszych inwestycji modernizacyjnych i integracyjnych, szczególnie w kontekście równoważenia rozwoju poszczególnych gmin. W zakresie infrastruktury technicznej kluczowym elementem jest dobrze rozwinięta sieć wodociągowa, która funkcjonuje we wszystkich gminach w oparciu o lokalne ujęcia wód oraz wodociągi grupowe. Zapewnia ona relatywnie stabilne zaopatrzenie w wodę mieszkańcom, choć w niektórych lokalizacjach pojawiają się wyzwania związane z jakością wody lub awaryjnością sieci. Znacznie słabiej rozwinięta pozostaje sieć kanalizacji sanitarnej – obejmuje głównie gminy Łańcut i Białobrzegi, natomiast w pozostałych obszarach dominują zbiorniki bezodpływowe oraz przydomowe oczyszczalnie ścieków, co w dłuższej perspektywie stwarza zagrożenie dla środowiska i jakości życia. W zakresie energetyki, sieć elektroenergetyczna pokrywa wszystkie miejscowości, jednak na terenach peryferyjnych, zwłaszcza w Rakszawie czy Żołyni, obserwuje się pogorszenie parametrów zasilania, co może stanowić barierę dla lokalnych inwestycji. Sieć gazowa jest rozwinięta fragmentarycznie – największy dostęp występuje w gminach położonych bliżej Rzeszowa, natomiast w Markowej i Rakszawie dominuje ogrzewanie indywidualne oparte na paliwach stałych, co negatywnie wpływa na jakość powietrza. System gospodarowania odpadami funkcjonuje w ramach gminnych systemów odbioru i segregacji odpadów komunalnych, z relatywnie wysokim poziomem uczestnictwa mieszkańców. Jednakże brak lokalnych instalacji przetwarzania i sortowania skutkuje koniecznością transportu odpadów do jednostek zewnętrznych, co generuje dodatkowe koszty i obciążenie środowiskowe.

Mapa 11. Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej

Źródło: opracowanie własne

W zakresie infrastruktury społecznej, największy nacisk położony jest na system edukacji. We wszystkich gminach funkcjonują szkoły podstawowe i przedszkola, co zapewnia dostępność edukacji wczesnoszkolnej w miejscu zamieszkania. Mimo to, w związku ze wzrostem liczby dzieci w niektórych gminach, szczególnie w strefie oddziaływania Rzeszowa, obserwuje się rosnące potrzeby rozbudowy istniejących placówek i tworzenia nowych żłobków. Edukacja ponadpodstawowa i zawodowa realizowana jest w większości przypadków poza OF – głównie w mieście Łańcut, będącym zapleczem edukacyjnym dla całego powiatu. Szkoła średnia znajduje się również w miejscowości Wysoka, Gmina Łańcut. Infrastruktura ochrony zdrowia obejmuje sieć 24 poradni podstawowej opieki zdrowotnej oraz punktów rehabilitacyjnych, zlokalizowanych głównie w większych miejscowościach. Opieka specjalistyczna jest ograniczona i najczęściej dostępna w mieście Łańcut. Rosnące potrzeby społeczne w zakresie opieki nad osobami starszymi i z niepełnosprawnościami nie znajdują jeszcze pełnego odzwierciedlenia w strukturze placówek opiekuńczych – brakuje domów dziennego pobytu, mieszkań chronionych czy kompleksowych usług środowiskowych.

Infrastruktura kultury i rekreacji opiera się na gminnych ośrodkach kultury, świetlicach wiejskich, bibliotekach oraz boiskach sportowych i salach gimnastycznych. Choć ich dostępność przestrzenna jest dość wysoka, wiele z tych obiektów wymaga modernizacji, rozbudowy oraz lepszego wyposażenia. Przestrzenie te pełnią ważną funkcję integracyjną w społecznościach wiejskich, dlatego ich rozwój ma duże znaczenie nie tylko kulturowe, ale i społeczne. W kontekście turystyki i wypoczynku, Obszar Funkcjonalny dysponuje cennym potencjałem – zarówno przyrodniczym (obszary Natura 2000, rezerваты, doliny rzeczne), jak i kulturowym (muzea, szlaki historyczne, miejsca pamięci). Potrzebne są jednak działania na rzecz lepszego powiązania tego potencjału z infrastrukturą turystyczną, taką jak ścieżki tematyczne, miejsca obsługi turystów, wypożyczalnie sprzętu czy punkty informacji.

Podsumowując, infrastruktura techniczna i społeczna Obszaru Funkcjonalnego stanowi solidną podstawę dla dalszego rozwoju, jednak jej rozkład przestrzenny i stopień zaawansowania wymagają dalszego zintegrowanego planowania i inwestycji. Kluczowe wyzwania to: poprawa dostępności komunikacyjnej i usługowej w mniejszych miejscowościach, modernizacja sieci wodno-kanalizacyjnej i energetycznej, integracja usług społecznych, rozwój edukacji i opieki nad seniorami oraz pełniejsze wykorzystanie potencjału kulturowo-turystycznego.

4.2 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej

Określenie docelowego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej wiąże się ze wskazaniem warunków jego realizacji. W praktyce oznacza to określenie ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w obszarze funkcjonalnym. Chodzi tutaj zarówno o ustalenia o charakterze inwestycyjnym, jak i zasady, jakimi należy się kierować przy planowaniu lub realizacji działań. Należy pamiętać, że wskazane procesy powinny być kształtowane w sposób zrównoważony. Ustalenia i rekomendacje wskazują przewidywane lub pożądane działania w dziedzinie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej, ujmując najważniejsze potrzeby w zakresie: planowania wielofunkcyjnych przestrzeni, zapewnienia terenów dla prowadzenia aktywności gospodarczej, określenia stref inwestycyjnych oraz wykluczonych z aktywności gospodarczej, utrzymania terenów rolnych i leśnych objętych ochroną, ochrony krajobrazu kulturowego. Zidentyfikowane ustalenia i rekomendacje sygnalizują działania niezbędne lub pożądane do realizacji strategii. Należy jednak pamiętać, że ich zakres będzie ustalany indywidualnie, w zależności od charakteru gmin, wizji rozwoju czy też zapisów dokumentów planistycznych.

Dla modelu opracowane zostały wynikające z niego ustalenia i rekomendacje w stosunku do wyznaczonych stref i obszarów. Sformułowane wskazania dzięki swojej powszechności obowiązywania, mają za zadanie kształtować w przyszłości zrównoważony ład przestrzenny obszaru funkcjonalnego. Należy również zaznaczyć, iż jako uwarunkowanie zewnętrzne w kształtowaniu wniosków wzięto pod uwagę ustalenia i rekomendacje modeli na poziomie kraju i województwa, wyznaczone w odpowiednich dokumentach strategicznych, wyznaczone w nich OSI oraz rezerwy terenu potrzebne na realizację inwestycji. Mając na uwadze elementy sieciowe i obszary tworzące strukturę funkcjonalno-przestrzenną określa się ustalenia i rekomendacje dotyczące lokalnych polityk przestrzennych.

Tabela 1. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej

W zakresie zasad ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu:
1.1. Ochrona powietrza <u>Ustalenia:</u> - Brak scentralizowanej sieci ciepłowniczej i gazowej w części obszaru skutkuje wysoką emisją z niskich źródeł (indywidualne piece węglowe). - Wzrost ruchu samochodowego i suburbanizacja prowadzą do większego natężenia spalin. - Niewystarczająca powierzchnia terenów zielonych w niektórych lokalizacjach, co ogranicza możliwość naturalnej filtracji powietrza. <u>Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:</u> - Wyznaczenie w planach miejscowych stref niskoemisyjnych, gdzie nowa zabudowa musi spełniać normy efektywności energetycznej i stosować odnawialne źródła energii. - Kształtowanie systemu terenów zieleni miejskiej i wiejskiej – lokalizacja parków, skwerów i pasów zieleni przy drogach dla zwiększenia retencji zanieczyszczeń. - Rozwój infrastruktury dla transportu publicznego i niskoemisyjnego – w MPZP przewidywać priorytet dla pieszych, rowerzystów oraz parkingi przesiadkowe przy głównych arteriach. - Lokalizacja farm fotowoltaicznych i biogazowni w sposób minimalizujący wpływ na krajobraz, przy jednoczesnym wspieraniu ich rozwoju w miejscach o niższych walorach przyrodniczych. 1.2. Ochrona przyrody <u>Ustalenia:</u> - Rozdrobnienie i fragmentacja siedlisk w wyniku rozpraszania zabudowy, szczególnie na granicach obszarów Natura 2000 i rezerwatów przyrody. - Brak wyraźnych korytarzy ekologicznych w dokumentach planistycznych, co utrudnia ochronę przyrody w skali ponadlokalnej. - Presja urbanizacyjna na tereny rolne i leśne, prowadząca do zaniku tradycyjnego krajobrazu wiejskiego. <u>Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:</u> - Utrzymanie i wzmacnianie korytarzy ekologicznych – w MPZP oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego (SUiKZP) należy wprowadzać strefy ochronne między obszarami leśnymi i dolinami rzecznyymi. - Zachowanie minimalnej powierzchni terenów zielonych w nowej zabudowie – wprowadzanie wskaźników minimalnej powierzchni biologicznie czynnej na poziomie min. 50% dla terenów

zabudowy jednorodzinnej i 30% dla usługowych.

- Ograniczenie przekształcania gruntów rolnych i leśnych na cele budowlane – szczególnie w obrębie obszarów o wysokiej wartości gleby (klasy I-III) i lasów państwowych.
- Zakaz rozwoju zabudowy w otulinach parków krajobrazowych i rezerwatów – utrzymanie buforów ochronnych wokół obszarów Natura 2000.

1.3. Ochrona krajobrazu

Ustalenia:

- Chaotyczna suburbanizacja powoduje zaburzenie historycznych układów osadniczych.
- Nowa zabudowa nie respektuje charakteru krajobrazu, co prowadzi do degradacji estetycznej obszaru (m.in. niekontrolowana wysokość budynków, dominacja architektury obcej dla regionu).
- Infrastruktura drogowa i przemysłowa ingeruje w widoki panoramiczne – brak regulacji dotyczących ochrony osi widokowych.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- Wyznaczenie stref krajobrazowych – wprowadzenie w MPZP limitów wysokości budynków oraz zasad komponowania architektury, uwzględniających tradycyjne formy zabudowy.
- Ochrona osi widokowych – w dokumentach planistycznych wskazać kluczowe panoramy (np. widoki na Pogórze Dynowskie) i ograniczyć zabudowę zakłócającą te osie.
- Lokalizacja obiektów przemysłowych i logistycznych poza terenami o wysokich walorach krajobrazowych, w wyznaczonych strefach gospodarczych.
- Zielona infrastruktura wzdłuż dróg i obszarów zabudowanych – obowiązek nasadzeń drzew i zieleni niskiej przy nowych inwestycjach drogowych i przemysłowych.

W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

2.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków

Ustalenia:

- Brak spójnej strategii ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach planistycznych – Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP) w wielu obszarach nie zawierają wystarczających zapisów dotyczących ochrony obiektów zabytkowych i krajobrazu kulturowego.
- Niekompletna ewidencja zabytków – wiele obiektów o wartości historycznej nie jest objętych ochroną w ramach miejscowych planów, a ich stan prawny jest nieuregulowany.
- Presja urbanizacyjna i ekspansja osiedli podmiejskich – rozwój zabudowy jednorodzinnej prowadzi do degradacji historycznych układów ruralistycznych i zaburzenia tradycyjnej kompozycji przestrzennej wsi.
- Niedostateczna ochrona krajobrazu kulturowego – brak narzędzi planistycznych ograniczających wprowadzanie obiektów niepasujących do historycznego kontekstu.
- Nieskoordynowane decyzje o warunkach zabudowy (WZ) – dominująca forma kształtowania zabudowy w obszarach bez MPZP prowadzi do dysharmonii architektonicznej i utraty wartości przestrzeni historycznych.
- Zaniedbane przestrzenie publiczne wokół zabytków – tereny wokół cennych obiektów często nie są objęte kompleksowymi rozwiązaniami urbanistycznymi poprawiającymi ich estetykę i dostępność.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- Zintegrowanie ochrony zabytków z planowaniem przestrzennym – wszystkie obiekty wpisane do ewidencji zabytków powinny być uwzględnione w MPZP z precyzyjnymi wytycznymi dotyczącymi ich otoczenia i funkcji.
- Obowiązkowe MPZP dla obszarów o wysokiej wartości kulturowej – w centrach historycznych miejscowości oraz w ich bezpośrednim otoczeniu należy ograniczyć możliwość zabudowy na podstawie decyzji WZ.
- Wprowadzenie stref ochrony krajobrazowej – w miejscowych planach należy wyznaczać strefy ochrony ekspozycji zabytków i historycznych osi widokowych, ograniczając wysokość i gabaryty nowej zabudowy.
- Opracowanie katalogu dobrych praktyk architektonicznych – nowe inwestycje powinny uwzględniać lokalne materiały budowlane, kolorystykę i formę, aby harmonijnie wpisywały się w krajobraz kulturowy.
- Rewaloryzacja przestrzeni publicznych w obrębie zabytków – w MPZP należy uwzględnić rewitalizację placów, skwerów i uliczek wokół cennych obiektów oraz wdrożyć standardy projektowania infrastruktury technicznej (np. stylizowane oświetlenie, nawierzchnie brukowane).
- Wprowadzenie instrumentów planistycznych ograniczających suburbanizację – np. minimalne powierzchnie działek budowlanych na obszarach historycznych wsi oraz preferowanie zabudowy zwartej.
- Współpraca międzygminna w zakresie ochrony dziedzictwa – ujednolicenie polityki przestrzennej między gminami OF, szczególnie w odniesieniu do historycznych układów osadniczych.

2.2 Dobra kultury współczesnej

Ustalenia:

- Brak regulacji dotyczących estetyki nowej zabudowy – nowa architektura często nie uwzględnia kontekstu historycznego i krajobrazowego, co prowadzi do chaosu przestrzennego.
- Słaba jakość przestrzeni publicznych – brak spójnych standardów urbanistycznych dla placów, skwerów i centrów miejscowości wpływa na niski poziom atrakcyjności przestrzeni.
- Niedostateczna ochrona współczesnych obiektów o wartości kulturowej – budynki użyteczności publicznej oraz przykłady wartościowej architektury XX i XXI wieku nie są uwzględniane w polityce przestrzennej.
- Niekontrolowana suburbanizacja – rozproszenie zabudowy bez zachowania ładu przestrzennego wpływa negatywnie na postrzeganie przestrzeni kulturowej.
- Brak strategii rewitalizacji obszarów przemysłowych i zdegradowanych – nie uwzględnia się możliwości adaptacji istniejących obiektów na funkcje społeczne i kulturalne.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- Stworzenie wytycznych dla nowoczesnej architektury – w MPZP powinny znaleźć się zapisy dotyczące dopuszczalnych form i materiałów stosowanych w nowej zabudowie, aby zachować spójność przestrzenną.
- Planowanie wysokiej jakości przestrzeni publicznych – w strategiach urbanistycznych należy uwzględnić nowoczesne standardy projektowania placów i przestrzeni rekreacyjnych, dostosowane do lokalnego kontekstu.
- Rewitalizacja i adaptacja wartościowych obiektów współczesnych – w MPZP należy określić potencjalne funkcje dla zdegradowanych budynków XX wieku, np. adaptacja obiektów przemysłowych na funkcje kulturalne.

- Ochrona dominant przestrzennych i osi widokowych – nowa zabudowa nie powinna dominować nad istniejącymi punktami orientacyjnymi, zarówno zabytkowymi, jak i współczesnymi.
- Zrównoważony rozwój obszarów podmiejskich – w planowaniu przestrzennym należy preferować model zabudowy zwartej z wyznaczonymi strefami zieleni i przestrzeniami publicznymi.
- Tworzenie lokalnych parków kultury i sztuki – w strategiach urbanistycznych należy przewidzieć miejsca przeznaczone na ekspozycję sztuki współczesnej i organizację wydarzeń kulturalnych.

W zakresie kierunków zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenia szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej

3.1. Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów

Ustalenia:

- Struktura zagospodarowania OF oparta jest na układzie rolniczo-osadniczym z dominacją funkcji mieszkaniowej i rolniczej, przy ograniczonej powierzchni terenów inwestycyjnych.
- Zauważalna jest koncentracja rozwoju wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych i w gminach zlokalizowanych najbliżej Rzeszowa (gmina Łańcut, Białobrzegi).
- W dokumentach planistycznych występuje nadmiar terenów wyznaczonych pod zabudowę, często nieadekwatny do prognoz demograficznych i możliwości infrastrukturalnych.
- Rozwój przestrzenny często odbywa się kosztem terenów o wysokich walorach rolniczych i przyrodniczych – brak mechanizmów ograniczających ekspansję przestrzenną.
- Istnieją tereny zdegradowane i niedoinwestowane, które mogą zostać przekształcone na cele inwestycyjne lub mieszkaniowe.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- Przeprowadzić bilans terenów przeznaczonych do zabudowy – ograniczyć nadmiarowe rezerwy terenowe i dostosować je do rzeczywistych potrzeb rozwojowych.
- Uporządkować strukturę funkcjonalno-przestrzenną miejscowości – poprzez dogęszczanie istniejącej zabudowy i rewitalizację zdegradowanych obszarów.
- Wyznaczać tereny rozwoju w sposób zrównoważony – z poszanowaniem walorów środowiskowych i rolniczych.
- Wprowadzać zapisy umożliwiające przekształcanie terenów przemysłowych, popegeerowskich i nieużytków na cele społeczne, gospodarcze i mieszkaniowe.
- Planować nowe tereny aktywności gospodarczej w sąsiedztwie głównych tras komunikacyjnych, w powiązaniu z infrastrukturą.
- W dokumentach planistycznych uwzględniać zintegrowane podejście do funkcji: mieszkaniowej, usługowej, produkcyjnej i rekreacyjnej – unikać monofunkcyjnych stref.

3.2. Szczególne potrzeby w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej

Ustalenia:

- Wzrost zapotrzebowania na zabudowę mieszkaniową występuje głównie w gminach Łańcut i Białobrzegi – wynik migracji z Rzeszowa i suburbanizacji.
- Brakuje zróżnicowanej oferty mieszkaniowej – dominują działki pod zabudowę jednorodzinną, często bez dostępu do infrastruktury i usług.

- W części gmin występuje zapotrzebowanie na nowe formy mieszkalnictwa: mieszkania dla seniorów, młodych rodzin, mieszkania komunalne i wspomagane.
- Rozwój zabudowy często odbywa się bez koordynacji z infrastrukturą techniczną i społeczną – co generuje problemy z dostępem do usług publicznych.
- Istnieją bariery w dostępie do atrakcyjnych terenów inwestycyjnych – wynikające z braku uzbrojenia, nieuregulowanego stanu prawnego lub nieadekwatnych zapisów planistycznych.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- Wyznaczyć tereny pod zabudowę mieszkaniową w lokalizacjach o wysokiej dostępności usług i infrastruktury, szczególnie w pobliżu szkół, przedszkoli, ośrodków zdrowia.
- Zróżnicować strukturę funkcjonalno-przestrzenną terenów mieszkaniowych – wprowadzać możliwość realizacji zabudowy jednorodzinnej, bliźniaczej, szeregowej oraz budownictwa senioralnego.
- Planować kompaktowe układy osiedli mieszkaniowych – z dostępem do zieleni, usług codziennych, przestrzeni integracyjnych i komunikacji zbiorowej.
- Uwzględniać w planach mechanizmy wspierające dostępność mieszkań – np. rezerwy terenów pod mieszkania komunalne lub z udziałem TBS.
- W gminach o mniejszym potencjale migracyjnym promować adaptację i modernizację istniejącej zabudowy, zamiast ekspansji.
- Dostosowywać dokumenty planistyczne do zmieniających się modeli życia – uwzględniać potrzebę pracy zdalnej, opieki nad dziećmi i starzejącego się społeczeństwa.

W zakresie zasad lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym:

4.1. Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego

Ustalenia:

- Na terenie Obszaru Funkcjonalnego (gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żołynia) nie występują obecnie obiekty handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu art. 10 ust. 2 pkt 8 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. o powierzchni powyżej 2000 m²).
- Gminy charakteryzują się strukturą osadniczą wiejską, z lokalnymi punktami handlowo-usługowymi o niewielkiej powierzchni sprzedaży – funkcjonującymi głównie w centrach miejscowości.
- Wzrost natężenia ruchu i suburbanizacja, szczególnie w gminach Łącut i Białobrzegi, może generować presję inwestycyjną na rozwój obiektów handlowych o większej skali.
- Lokalizacja obiektów wielkopowierzchniowych może wpłynąć negatywnie na funkcjonowanie lokalnych usług, pogorszyć walory krajobrazowe i generować problemy komunikacyjne – zwłaszcza w strukturze wiejskiej bez odpowiedniego układu drogowego i przestrzeni publicznej.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- W dokumentach planistycznych (studiach i planach miejscowych) dopuszczać możliwość lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego wyłącznie na jasno określonych zasadach, uwzględniających lokalną specyfikę, przepustowość układu drogowego i charakter zabudowy.
- Wskazywać preferowane lokalizacje przy głównych drogach o odpowiednim przekroju (np. DK94, DW877), w sąsiedztwie istniejącej zabudowy usługowej, z zapewnionym dojazdem i miejscami parkingowymi.

- Wykluczyć możliwość lokalizacji takich obiektów w centralnych częściach wsi, w strefach krajobrazowych i na terenach o dominującej funkcji mieszkaniowej lub rolniczej – w celu zachowania spójności funkcjonalnej i walorów przestrzeni wiejskiej.
- Wprowadzać zapisy dotyczące uwarunkowań środowiskowych i krajobrazowych – m.in. maksymalną wysokość zabudowy, dopuszczalną powierzchnię zabudowy, wymagania w zakresie zieleni izolacyjnej i gospodarki wodno-ściekowej.

W zakresie zasad lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego:

5.1. Zasad lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego

Ustalenia:

- Inwestycje publiczne w OF koncentrują się wokół zadań związanych z edukacją, ochroną zdrowia, infrastrukturą techniczną (wodociągi, kanalizacja, sieci elektroenergetyczne), bezpieczeństwem publicznym (OSP, posterunki policji), transportem i ochroną środowiska.
- Ich rozmieszczenie jest silnie związane ze strukturą osadniczą – większość obiektów znajduje się w siedzibach gmin lub ich centralnych miejscowościach, co skutkuje ograniczonym dostępem do usług publicznych w mniejszych wsiach.
- Brakuje zintegrowanego podejścia do planowania inwestycji celu publicznego na poziomie ponadlokalnym – większość zadań realizowana jest w oparciu o potrzeby jednostkowe lub w odpowiedzi na dostępność środków zewnętrznych.
- Występują trudności lokalizacyjne związane z brakiem odpowiednio przygotowanych terenów – wyposażonych w infrastrukturę, objętych obowiązującymi planami miejscowymi lub o uregulowanym stanie prawnym.
- W gminach o dynamiczniejszym rozwoju demograficznym pojawiają się nowe potrzeby w zakresie lokalizacji szkół, przedszkoli, placówek opiekuńczych i obiektów sportowych.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- W dokumentach planistycznych (studium, MPZP) rezerwować odpowiednie tereny pod lokalizację kluczowych inwestycji celu publicznego, z uwzględnieniem potrzeb wynikających z prognoz demograficznych, struktury osadniczej i dostępności komunikacyjnej.
- Preferować lokalizację inwestycji celu publicznego w miejscowościach pełniących funkcje centralne, z dobrą dostępnością transportową oraz powiązaniem z innymi usługami społecznymi.
- Na terenach wiejskich i peryferyjnych planować lokalizację usług publicznych w formie obiektów wielofunkcyjnych (np. świetlica + ośrodek zdrowia + punkt biblioteczny), co pozwala na efektywniejsze wykorzystanie przestrzeni i kosztów eksploatacji.
- Wskazywać w polityce przestrzennej obszary wymagające interwencji w zakresie dostępności do usług publicznych, zwłaszcza w zakresie edukacji przedszkolnej, opieki nad seniorami, rekreacji oraz ochrony zdrowia.
- Wprowadzać priorytety lokalizacyjne dla inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, uwzględniając ich rolę integracyjną dla całego OF.

W zakresie kierunków rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej:

6.1. Sieć infrastrukturalna - transportowa

Ustalenia:

- Obszar Funkcjonalny posiada dobre połączenia z Rzeszowem dzięki drodze krajowej DK94 oraz linii kolejowej E30 (Rzeszów – Przemyśl), ale dostępność transportu publicznego w obrębie gmin wiejskich jest ograniczona.

- Sieć dróg gminnych i powiatowych wymaga modernizacji – w wielu przypadkach stan techniczny nawierzchni oraz infrastruktury towarzyszącej (np. odwodnienie, pobocza) jest niezadowalający.

- Brakuje rozwiniętej infrastruktury rowerowej i pieszej – dotyczy to zwłaszcza połączeń między gminami OF i dojść do obiektów publicznych.

- Obszary o dużym potencjale turystycznym nie są dostatecznie skomunikowane (np. rejon rezerwatu „Wyrze”, obszary Natura 2000).

- Wzrost liczby pojazdów i rozlewanie się zabudowy generuje presję na układ drogowy, a lokalne drogi często nie są przystosowane do zwiększonego natężenia ruchu.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- Wzmacniać funkcjonalne powiązania transportowe pomiędzy gminami OF – planować i modernizować drogi o znaczeniu ponadlokalnym z uwzględnieniem ciągłości układu.

- Zintegrować rozwój infrastruktury rowerowej – wyznaczyć spójny system tras rowerowych i pieszo-rowerowych powiązanych z atrakcjami przyrodniczymi i usługami publicznymi.

- Uporządkować i promować rozwój transportu publicznego (busów, połączeń lokalnych), w tym integrację z transportem regionalnym (kolej, Rzeszów).

- Planować nowe inwestycje drogowe z uwzględnieniem bezpieczeństwa i dostępności – np. ciągi piesze przy szkołach i ośrodkach zdrowia.

- Stosować zasady zrównoważonej mobilności w planach gminnych – priorytety dla pieszych, rowerzystów i komunikacji zbiorowej.

- Zachować i chronić drogi o charakterze krajobrazowym – np. aleje drzew, trasy widokowe.

6.2. Sieć infrastrukturalna - techniczna

Ustalenia:

- Znaczna część OF nie posiada dostępu do sieci gazowej – dotyczy to głównie terenów wiejskich, co skutkuje wysokim udziałem indywidualnych źródeł ciepła (węgiel, drewno).

- Brak scentralizowanej sieci ciepłowniczej, co ogranicza możliwości poprawy efektywności energetycznej.

- Obszar cechuje się wysokim potencjałem nasłonecznienia – sprzyjającym rozwojowi OZE, zwłaszcza instalacji fotowoltaicznych.

- Część sieci elektroenergetycznej (nN, SN) wymaga modernizacji – szczególnie na terenach peryferyjnych występują problemy z jakością i stabilnością zasilania.

- Brak spójnej strategii rozwoju infrastruktury energetycznej na poziomie ponadlokalnym.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- W planach miejscowych i studiach uwarunkowań przewidzieć rezerwy terenowe pod rozbudowę sieci energetycznej – zwłaszcza elektroenergetycznej i gazowej.

- Promować lokalne systemy OZE – farmy fotowoltaiczne, mikroinstalacje na obiektach publicznych, klastry energii.

- Ułatwiać rozwój rozproszonych źródeł energii i magazynowania energii w gminach wiejskich – uwzględniać to w polityce przestrzennej.

- Planować i wspierać inwestycje w modernizację sieci niskiego i średniego napięcia – w koordynacji z operatorami sieci.
- Wspierać rozwój wspólnot energetycznych i lokalnych inicjatyw energetycznych w partnerstwie.
- Dążyć do ograniczenia emisji z niskich źródeł – poprzez planowanie terenów z dostępem do sieci gazowej lub scentralizowanych rozwiązań OZE (np. pompy ciepła z fotowoltaiką).

6.3. Elementy sieci osadniczej i społecznej

Ustalenia:

- Obszar Funkcjonalny ma strukturę rozproszoną – składa się wyłącznie z gmin wiejskich, bez centralnego ośrodka miejskiego.
- Główną rolę centrum zewnętrznego wobec OF pełni miasto Łańcut oraz Rzeszów – koncentracja usług wyższego rzędu znajduje się poza granicami OF.
- Osadnictwo skupia się głównie wzdłuż osi komunikacyjnych i w sąsiedztwie Rzeszowa – szczególnie intensywna suburbanizacja zachodzi w gminach Łańcut i Białobrzegi.
- Brakuje wyraźnie zdefiniowanych lokalnych centrów usługowych – w wielu wsiach występuje deficyt przestrzeni publicznych i usług lokalnych.
- W części obszaru występuje rozproszona zabudowa jednorodzinna, niepowiązana funkcjonalnie z infrastrukturą i usługami.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- Wskazać w dokumentach planistycznych hierarchię ośrodków lokalnych – jako bieguny koncentracji funkcji publicznych, edukacyjnych, zdrowotnych i społecznych.
- Promować kompaktowy rozwój zabudowy – ograniczyć ekspansję osadnictwa liniowego i rozproszonego, zwłaszcza w terenach cennych przyrodniczo i rolniczo.
- Rewitalizować i przekształcać istniejące struktury wiejskie – poprzez modernizację centrów wsi, nadanie im funkcji integracyjnych.
- Zabezpieczać tereny pod rozwój zabudowy mieszkaniowej w powiązaniu z dostępem do infrastruktury i usług.
- Planować przestrzenie publiczne w centrach miejscowości – place, tereny zieleni, domy kultury, świetlice – wspierające lokalną tożsamość i integrację społeczną.
- Utrzymywać powiązania funkcjonalne z miastem Łańcut i Rzeszowem – uwzględniać ich wpływ na kierunki rozwoju osadnictwa.

W zakresie zasad lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW:

7.1. Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy powyżej 500 kW

Ustalenia:

- Na terenie Obszaru Funkcjonalnego występują korzystne warunki dla rozwoju odnawialnych źródeł energii (OZE) – szczególnie instalacji fotowoltaicznych (wysokie nasłonecznienie, dostępność terenów rolnych słabszych klas).
- Dotychczasowe inwestycje mają głównie charakter mikroinstalacji (do 50–150 kW), realizowanych przez gospodarstwa domowe i instytucje publiczne. Inwestycje o mocy powyżej 500 kW są nieliczne, lecz obserwuje się wzrost zainteresowania inwestorów – głównie farmami PV i biogazowniami.

- Brakuje jednolitych zapisów planistycznych regulujących lokalizację dużych urządzeń energetycznych – część gmin posiada plany miejscowe wykluczające lub nieprecyzujące możliwości realizacji tego typu inwestycji.
- W niektórych obszarach zgłaszane są konflikty społeczne i środowiskowe związane z planowaną lokalizacją urządzeń OZE – dotyczy to głównie terenów rolnych wysokiej klasy, obszarów cennych krajobrazowo i miejscowości o zwartej zabudowie.
- Istnieją bariery infrastrukturalne – ograniczona przepustowość sieci elektroenergetycznych i brak możliwości odbioru dużej mocy w niektórych lokalizacjach (szczególnie gminy peryferyjne).

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- Zabezpieczyć istniejące formy ochrony przyrody w dokumentach planistycznych - wprowadzić w dokumentach planistycznych (studium, MPZP) określić zasady i warunki lokalizacji urządzeń OZE o mocy powyżej 500 kW, z uwzględnieniem charakteru przestrzeni, oddziaływania na środowisko oraz dostępności sieci elektroenergetycznej.
- Preferować lokalizacje urządzeń OZE: na gruntach rolnych V i VI klasy bonitacyjnej (z wyłączeniem obszarów o wysokich walorach krajobrazowych), w sąsiedztwie istniejącej infrastruktury energetycznej (np. linii średniego i wysokiego napięcia, stacji transformatorowych), na terenach zdegradowanych, nieużytkach lub obszarach przemysłowych.
- Unikać lokalizacji urządzeń energetycznych: w pobliżu zwartych struktur osadniczych (minimalna odległość – rekomendowane 300–500 m), w strefach ochrony konserwatorskiej, na terenach objętych formami ochrony przyrody, w dolinach rzecznych i obszarach podmokłych, na gruntach rolnych klas I–III.
- Wprowadzać zapisy nakładające obowiązek analizy krajobrazowej i środowiskowej przed lokalizacją inwestycji, a także określające wymagania w zakresie rekultywacji terenu po zakończeniu eksploatacji.

W zakresie kształtowania elementów sieci przyrodniczej i ekologicznej oraz zasad lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko:

8.1. Sieć przyrodnicza

Ustalenia:

- Na terenie OF występują liczne formy ochrony przyrody: 3 Obszary Chronionego Krajobrazu (Hyżnieńsko-Gwoźnicki, Brzózniński, Zmysłowski), 2 obszary Natura 2000 (Lasy Leżajskie, Nad Husowem), 1 rezerwat przyrody, zespół przyrodniczo-krajobrazowy, 8 użytków ekologicznych i 6 pomników przyrody.
- Najcenniejsze przyrodniczo obszary zlokalizowane są na obrzeżach OF – w gminach Rakszawa, Żółńca, Markowa i częściowo Łańcut.
- Brak kompleksowego systemu ochrony i powiązań funkcjonalnych pomiędzy rozproszonymi elementami przyrodniczymi.
- Niektóre obszary cenne przyrodniczo (np. doliny rzeczne) nie posiadają formalnej ochrony – są podatne na degradację.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- Zabezpieczyć istniejące formy ochrony przyrody w dokumentach planistycznych – wprowadzić odpowiednie zapisy ograniczające zabudowę i działalność kolidującą z funkcjami przyrodniczymi.

- Wyznaczyć strefy buforowe wokół form ochrony (szczególnie Natura 2000 i rezerwatów) w celu ograniczenia oddziaływań zewnętrznych.
- Zapewnić ochronę dolin rzecznych i obszarów podmokłych jako kluczowych fragmentów sieci przyrodniczej – niezależnie od formalnego statusu ochrony.
- Wskazać potencjalne nowe formy ochrony przyrody (np. użytki ekologiczne) w miejscach, gdzie istnieją cenne siedliska, ale brak jest ochrony prawnej.
- Zintegrować zarządzanie formami ochrony przyrody na poziomie ponadlokalnym – przy wsparciu powiatu i partnerstwa gmin.

8.2. Sieć ekologiczna

Ustalenia:

- Sieć ekologiczna OF opiera się na ciągach dolin rzecznych (Wiśłoka, Sawa, Kosinka, Żołynianka) oraz kompleksach leśnych (głównie w Rakszawie i Białobrzegach).
- Brakuje spójnych, ciągłych korytarzy ekologicznych łączących najcenniejsze obszary – sieć jest fragmentaryczna i nierównomierna przestrzennie.
- Proces suburbanizacji (szczególnie w gminach Łącut i Białobrzegi) powoduje fragmentację siedlisk i przerwanie potencjalnych korytarzy ekologicznych.
- Brak formalnych wytycznych w dokumentach planistycznych gmin dotyczących lokalnych korytarzy ekologicznych i powiązań biologicznych.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- Wyznaczyć i zabezpieczyć regionalne i lokalne korytarze ekologiczne w dokumentach planistycznych, szczególnie w dolinach rzecznych oraz wzdłuż pasów leśnych.
- Zachować i promować ciągłość siedlisk przyrodniczych – łąki, zadrzewienia, nieużytki, obszary podmokłe – jako elementy sieci ekologicznej.
- Wprowadzić zasady ochrony ciągłości biologicznej przy lokalizacji nowych inwestycji – np. budowa infrastruktury z przejściami dla zwierząt.
- Zintegrować sieć zielonej infrastruktury (parki, aleje, zadrzewienia przydrożne) z siecią ekologiczną – w celu poprawy powiązań przyrodniczych i mikroklimatu.
- Uwzględnić mapę sieci ekologicznej w strategii rozwoju OF i studiach gminnych jako narzędzie koordynujące działania między jednostkami samorządu.

8.3. Zasad lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko

Ustalenia:

- Na terenie Obszaru Funkcjonalnego nie występuje duże zagęszczenie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, jednak coraz częściej pojawiają się wnioski inwestycyjne związane z lokalizacją m.in. farm fotowoltaicznych, zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego, instalacji OZE oraz działalności związanej z gospodarką odpadami.
- Przedsięwzięcia zaliczane do kategorii mogących potencjalnie lub obligatoryjnie oddziaływać na środowisko (zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r.) często planowane są na gruntach rolnych lub przemysłowych, ale nie zawsze w lokalizacjach zapewniających właściwe oddzielenie od zabudowy mieszkaniowej.
- W niektórych przypadkach brak precyzyjnych zapisów planistycznych prowadzi do konfliktów społecznych oraz braku akceptacji dla inwestycji, pomimo spełniania formalnych wymogów środowiskowych.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- W dokumentach planistycznych (studium, MPZP) wskazywać preferowane i dopuszczalne lokalizacje dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w szczególności: na terenach przemysłowych i produkcyjnych, na gruntach oddalonych od zabudowy mieszkaniowej o co najmniej 200–500 m, w sąsiedztwie infrastruktury technicznej i transportowej (drogi wyższych klas, sieci energetyczne).
- Wykluczać możliwość lokalizacji takich inwestycji w bezpośrednim sąsiedztwie: terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, obszarów chronionych przyrodniczo (Natura 2000, rezerваты, OChK), obszarów źródłkowych, dolin rzecznych oraz stref ochrony ujęć wody.

W zakresie zasad kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej:

9.1. Rolnicza i leśna przestrzeń produkcyjna

Ustalenia:

- Obszar Funkcjonalny ma wyraźnie rolniczy charakter – użytki rolne stanowią dominujący typ zagospodarowania, zajmując od 60% do nawet 80% powierzchni poszczególnych gmin (np. Markowa, Rakszawa).
- Znaczna część gruntów rolnych to gleby klasy III i IV, co nadaje im wysoką lub średnią przydatność do produkcji rolnej. Przeważają gospodarstwa indywidualne o małoobszarowej strukturze, nierzadko o charakterze rodzinnym i tradycyjnym.
- Występuje mozaikowy i rozproszony układ działek rolnych, a także znaczące rozdrobnienie struktury własności, co utrudnia konsolidację przestrzeni produkcyjnej.
- Grunty leśne koncentrują się głównie w północnej części OF (gmina Rakszawa, Białobrzegi) oraz w części południowej (Markowa) – pełnią ważną funkcję ekologiczną, krajobrazową i retencyjną, a także gospodarczą (Lasy Państwowe i prywatne).
- Presja urbanizacyjna w gminach przylegających do Rzeszowa prowadzi do przekształcania gruntów rolnych na cele mieszkaniowe, co osłabia ciągłość i trwałość przestrzeni produkcyjnej.

Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- W dokumentach planistycznych chronić ciągłość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, zwłaszcza gruntów o wysokiej bonitacji (klasy I–III) – poprzez ograniczanie ich przekształcania na cele nierolnicze.
- Wskazywać w studium i MPZP obszary o wiodącej funkcji rolniczej – wyłączając je z intensywnego rozwoju osadniczego, a w przypadku dopuszczenia zabudowy zagrodowej – określać ją precyzyjnie jako towarzyszącą gospodarstwom rolnym.
- Unikać lokalizowania zabudowy mieszkaniowej i usługowej w sposób kolidujący z działalnością rolniczą – w tym w bezpośrednim sąsiedztwie pól uprawnych, budynków inwentarskich.
- W przypadku gruntów leśnych – zachować i rozwijać ciągłość kompleksów leśnych jako elementów pełniących równocześnie funkcję gospodarczą i przyrodniczą (np. jako korytarze ekologiczne, obszary retencyjne).
- W planach miejscowych przewidywać możliwość rozwoju infrastruktury wspierającej produkcję rolną i leśną – np. magazynów płodów rolnych, suszarni, małych przetwórni, dróg dojazdowych o nośności dostosowanej do sprzętu rolniczego.
- Wspierać rozwój rolnictwa ekologicznego, agroturystyki i lokalnego przetwórstwa – poprzez umożliwienie elastycznego, ale zintegrowanego zagospodarowania siedlisk rolnych.

- Chronić grunty rolne i leśne przed niekontrolowaną sukcesją zabudowy liniowej i rozproszonej – poprzez jednoznaczne zapisy planistyczne w zakresie przeznaczenia terenów i zasad lokalizacji zabudowy zagrodowej.

W zakresie zasad kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji:

10.1. Zasad kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji itp.

Ustalenia:

- Na terenie Obszaru Funkcjonalnego występują obszary zdegradowane społecznie i infrastrukturalnie, najczęściej związane z dawnymi funkcjami gospodarczymi (np. tereny popegeerowskie, nieużytkowane obiekty produkcyjne, magazynowe lub wojskowe).
- Występują również zdegradowane centra wsi i osiedli mieszkaniowych – szczególnie tam, gdzie brakuje inwestycji w przestrzeń publiczną, budynki są w złym stanie technicznym, a infrastruktura społeczna jest niewystarczająca lub zdekapitalizowana.
- W niektórych miejscowościach (np. Rakszawa, Markowa) zidentyfikowano obszary wymagające działań rewitalizacyjnych – objęte są one dokumentami gminnymi, takimi jak GPR.
- Tereny zdegradowane wymagają zintegrowanych działań z zakresu przekształceń funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych, a w wielu przypadkach także działań rekultywacyjnych lub remediacyjnych (np. na terenach poprzemysłowych, nielegalnych wysypisk, zanieczyszczonych gruntów).
- Brakuje spójnych zapisów planistycznych ułatwiających kompleksową odnowę i przywracanie funkcji społeczno-gospodarczych na tych obszarach.

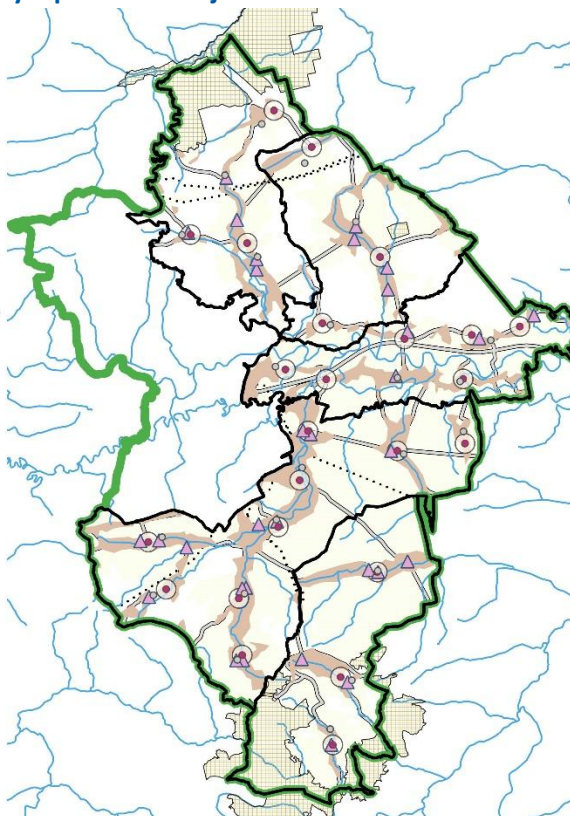
Rekomendacje w zakresie planowania przestrzennego:

- W dokumentach planistycznych należy identyfikować i wskazywać obszary zdegradowane oraz rewitalizacji – zgodnie z definicjami ustawowymi oraz w oparciu o diagnozę problemów społecznych, infrastrukturalnych, gospodarczych i środowiskowych.
- Dla obszarów rewitalizacji (ujętych w GPR) przewidywać elastyczne zapisy planistyczne umożliwiające przekształcenia, zmianę funkcji oraz etapowe zagospodarowanie – np. poprzez funkcje mieszane, aktywności społeczne, usługi opiekuńcze i rekreacyjne.
- Dla terenów o walorach historycznych lub kulturowych – łączyć działania rewitalizacyjne z ochroną dziedzictwa i tożsamości lokalnej, uwzględniając elementy tradycyjnej architektury wiejskiej i tożsamości miejsca.
- Planować zróżnicowane funkcje przestrzenne dla obszarów rewitalizacji – mieszkaniowe, społeczne, usługowe, kulturalne i rekreacyjne, z uwzględnieniem potrzeb różnych grup społecznych, w tym osób starszych i młodzieży.
- Przewidywać lokalizację zieleni urządzonej, ogrodów społecznych, obiektów integracyjnych i innych form przywracających wartość użytkową i ekologiczną terenów zdegradowanych.
- Koordynować politykę przestrzenną z zapisami GPR, polityką mieszkaniową oraz lokalnymi strategiami rozwoju – w celu efektywnego wykorzystania środków publicznych i poprawy jakości życia mieszkańców.

Mapa 12. Ustalenia w zakresie kształtowania polityki przestrzennej

Ustalenia w zakresie kształtowania polityki przestrzennej:

- Rozdrobnienie i fragmentacja siedlisk w wyniku rozpraszania zabudowy, szczególnie na granicach obszarów Natura 2000 i rezerwatów przyrody
- Występują również zdegradowane centra wsi i osiedli mieszkaniowych – szczególnie tam, gdzie brakuje inwestycji w przestrzeń publiczną, budynki są w złym stanie technicznym, a infrastruktura społeczna jest niewystarczająca lub zdekapitalizowana
- Gminy charakteryzują się strukturą osadniczą wiejską, z lokalnymi punktami i handlowo-usługowymi o niewielkiej powierzchni sprzedaży – funkcjonującymi głównie w centrach miejscowości
- ▲ W gminach o dynamicznym rozwoju demograficznym pojawiają się nowe potrzeby w zakresie lokalizacji szkół, przedszkoli, placówek opiekuńczych i obiektów sportowych
- Słaba jakość przestrzeni publicznych – brak spójnych standardów urbanistycznych dla placów, skwerów i centrów miejscowości wpływa na niski poziom atrakcyjności przestrzeni
- Sieć ekologiczna OF opiera się na ciągach dolin rzecznych (Wisłoka, Sawa, Kosinka, Żołynianka) oraz kompleksach leśnych (głównie w Rakszawie i Białobrzegach)
- Rozwój zabudowy często odbywa się bez koordynacji z infrastrukturą techniczną i społeczną – co generuje problemy z dostępem do usług publicznych
- Istnieją bariery infrastrukturalne – ograniczona przepustowość sieci elektroenergetycznych i brak możliwości odbioru dużej mocy w niektórych lokalizacjach (szczególnie gminy peryferyjne)
- Sieć dróg gminnych i powiatowych wymaga modernizacji – w wielu przypadkach stan techniczny nawierzchni oraz infrastruktury towarzyszącej (np. odwodnienie, pobocza) jest niezadowalający
- Obszar Funkcjonalny ma wyraźnie rolniczy charakter – użytki rolne stanowią dominujący typ zagospodarowania, zajmując od 60% do nawet 80% powierzchni poszczególnych gmin (np. Markowa, Rakszawa)

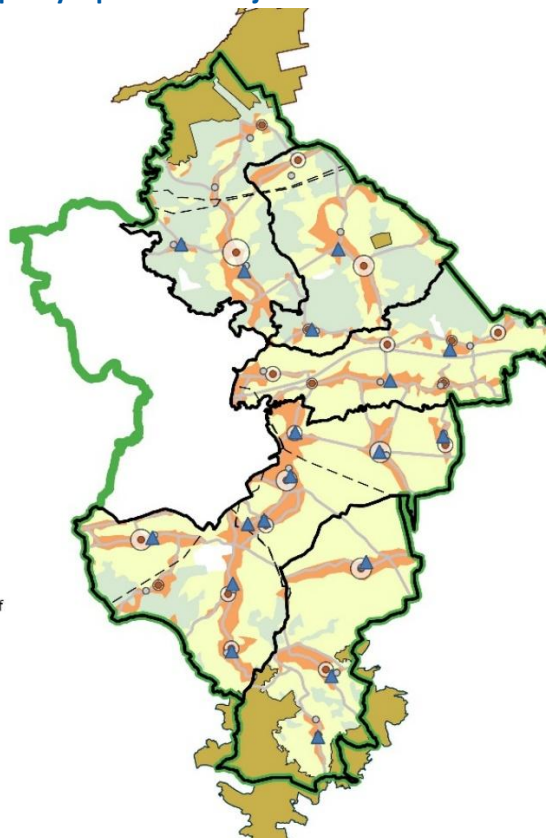

Źródło: opracowanie własne

Mapa 13. Rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej

Rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej:

- ▲ Preferować lokalizację inwestycji celu publicznego w miejscowościach pełniących funkcje centralne, z dobrą dostępnością transportową oraz powiązaniem z innymi usługami społecznymi
 - Dla terenów o walorach historycznych lub kulturowych – łączyć działania rewitalizacyjne z ochroną dziedzictwa i tożsamości lokalnej, uwzględniając elementy tradycyjnej architektury wiejskiej i tożsamości miejsca
 - Wykluczyć możliwość lokalizacji obiektów wielkopowierzchniowych w centralnych częściach wsi, w strefach krajobrazowych i na terenach o dominującej funkcji mieszkaniowej lub rolniczej – w celu zachowania spójności funkcjonalnej i walorów przestrzeni wiejskiej.
- Wprowadzenie instrumentów planistycznych ograniczających suburbanizację – np. minimalne powierzchnie działek budowlanych na obszarach historycznych wsi oraz preferowanie zabudowy zwartej w miejscowościach:
- do 500 mieszkańców
 - 501 - 1001 mieszkańców
 - 1001 - 3001 mieszkańców
 - 3001 - 5000 mieszkańców
- Preferować lokalizację urządzeń OZE: na gruntach rolnych V i VI klasy bonitacyjnej (z wyłączeniem obszarów o wysokich walorach krajobrazowych), w sąsiedztwie istniejącej infrastruktury energetycznej (np. linii średniego i wysokiego napięcia, stacji transformatorowych), na terenach zdegradowanych, nieużytkach lub obszarach poprzemysłowych
 - Wzmacniać funkcjonalne powiązania transportowe pomiędzy gminami OF – planować i modernizować drogi o znaczeniu ponadlokalnym z uwzględnieniem ciągłości układu
 - W dokumentach planistycznych uwzględniać zintegrowane podejście do funkcji: mieszkaniowej, usługowej, produkcyjnej i rekreacyjnej – unikać monofunkcyjnych stref
 - Zakaz rozwoju zabudowy w otulinach parków krajobrazowych i rezerwatów – utrzymanie buforów ochronnych wokół obszarów Natura 2000
 - Zachować i promować ciągłość siedlisk przyrodniczych – łąki, zadrzewienia, nieużytki, obszary podmokłe – jako elementy sieci ekologicznej
 - Unikać lokalizowania zabudowy mieszkaniowej i usługowej w sposób kolidujący z działalnością rolniczą – w tym w bezpośrednim sąsiedztwie pól uprawnych, budynków inwentarskich

Źródło: opracowanie własne

5. Obszary Strategicznej Interwencji

Podstawą określenia wymiaru terytorialnego w niniejszej strategii jest nowy paradygmat polityki rozwoju, zdefiniowany w dokumentach strategicznych na poziomie krajowym, m.in. Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju i Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030. Model ten zakłada zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów oraz zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo - rozwój społecznie i terytorialnie zrównoważony. W podejściu terytorialnym należy również uwzględnić założenia i kierunki polityki regionalnej, określone w SRWP 2030.

Warunkiem sprawnie funkcjonującej polityki rozwoju jest wyczerpująca diagnoza terytoriów wymagających wsparcia. Istotnym elementem jest tutaj rozpoznanie zasobów endogenicznych i potencjałów, które można wykorzystać do rozwoju, jak również określenia barier rozwojowych i obszarów, które powinny być wsparte. Takie podejście powinno prowadzić do większego różnicowania i lepszego dopasowania interwencji w zależności od specyfiki danych terytoriów. W ten sposób możemy zidentyfikować obszary wsparcia, w tym takie o szczególnym charakterze, czyli obszary strategicznej interwencji.

Aktem legislacyjnym, który umocował pojęcie OSI w polskim porządku prawnym jest znowelizowana ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Zgodnie z jej postanowieniami obszar strategicznej interwencji to „określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne”.

5.1 Obszary Strategicznej Interwencji – poziom krajowy

Jeżeli chodzi o OSI na poziomie krajowym należy wśród nich wskazać główne obszary wymagające wsparcia z poziomu krajowego które obejmują tereny o niekorzystnych uwarunkowaniach. Dlatego też, niezbędne jest wykształcenie zasobów służących eliminowaniu barier rozwojowych i pobudzeniu trwałego wzrostu.

Wskazując na Obszary Strategicznej Interwencji wyznaczone na poziomie krajowym należy zwrócić uwagę, że Obszar Funkcjonalny położony jest w OSI – Polska Wschodnia, któremu dedykowany jest specjalny program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej na lata 2021-2027. Oprócz położenia geograficznego, Polska Wschodnia charakteryzuje się niższym PKB na mieszkańca w porównaniu z resztą kraju, co uzasadnia specjalne wsparcie w ramach polityki spójności UE. Program koncentruje się na czterech głównych obszarach: konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, poprawie jakości życia mieszkańców, zwiększeniu dostępności transportowej oraz aktywizacji kapitału społecznego i turystyki. Dla OF szczególnie istotny może być ostatni z wymienionych tutaj obszarów.

Należy zaznaczyć, że Obszary Strategicznej Interwencji stanowią wybór strategiczny, którego konsekwencją jest skierowanie interwencji publicznej na dany obszar. OSI wskazywane są w strategiach rozwoju zarówno na poziomie krajowym, regionalnym, jak i lokalnym. Co istotne, nie należy utożsamiać OSI z obszarami funkcjonalnymi. Przy określaniu OSI oraz zakresu kierowanej do nich interwencji należy jednak brać pod uwagę występujące na ich terenie powiązania funkcjonalne.

Możliwe jest wskazywanie OSI z uwagi na potrzebę wykreowania powiązań funkcjonalnych, które będą stanowiły potencjał rozwojowy danego obszaru (np. stymulowanie procesów gospodarczych lub nadanie nowych funkcji).

Mapa 14. Zasięg OSI – Polska Wschodnia

Źródło: Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030.

5.2 Obszary Strategicznej Interwencji – poziom regionalny

Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa - Podkarpackie 2030, jej wymiar terytorialny ma charakter horyzontalny. Integruje zatem działania wskazane w poszczególnych obszarach tematycznych i ukierunkowuje je na obszary strategicznej interwencji.

Realizacja zasady rozwoju odpowiedzialnego, czyli rozwoju społecznie wrażliwego i terytorialnie zrównoważonego, wymaga od władz kierunkowania działań na zapewnienie mieszkańcom pełnego pakietu możliwości rozwojowych niezależnie od miejsca zamieszkania w celu zmniejszenia dysproporcji między obszarami. Zadaniem niniejszych działań jest identyfikowanie i wzmacnianie czynników rozwojowych obszarów o słabszych perspektywach rozwojowych, wynikających ze struktury społeczno-gospodarczej, peryferyjnego położenia bądź utraty dotychczasowych funkcji. Wśród celów stawianych przed takimi działaniami wymienić należy m.in. zwiększenie zasobów infrastrukturalnych w strategicznych sektorach, zdynamizowanie rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o lokalne potencjały, rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności, poprawę dostępu do podstawowych usług publicznych, czy też zniwelowanie wykluczenia transportowego.

Podejście terytorialne znalazło odzwierciedlenie w identyfikacji Obszarów Strategicznej Interwencji. SRWP 2030 definiuje OSI regionalne poprzez wskazanie czterech Priorytetów:

- Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego
- Funkcje metropolitalne Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego
- Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju
- Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku

Niniejsze Priorytety zostały doprecyzowane i uzupełnione poprzez przypisanie im Kierunki działań które zostały opisane poniżej. W każdym przypadku uwzględniono: nazwę priorytetu, kierunki i zakładane działania oraz mapę obrazującą dany rozkład OSI regionalnych w województwie.

Priorytet 7.1 - Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego.

Województwo charakteryzuje się korzystnym policentrycznym układem struktury osadniczej tj. centralne położenie najważniejszego ośrodka miejskiego – Rzeszowa oraz zogniskowane wobec niego w sposób równomierny aglomeracje miejskie. Miasta, ze względu na realizowane funkcje społeczno-gospodarcze różnego rzędu i ich rozprzestrzenianie na obszary sąsiadujące, zostały zidentyfikowane jako regionalne bieguny wzrostu dla danego subregionu i całego województwa.

Kierunek działania - 7.1.2. Rozwój potencjału gospodarczego miast, ze szczególnym uwzględnieniem biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne oraz wiejskie;

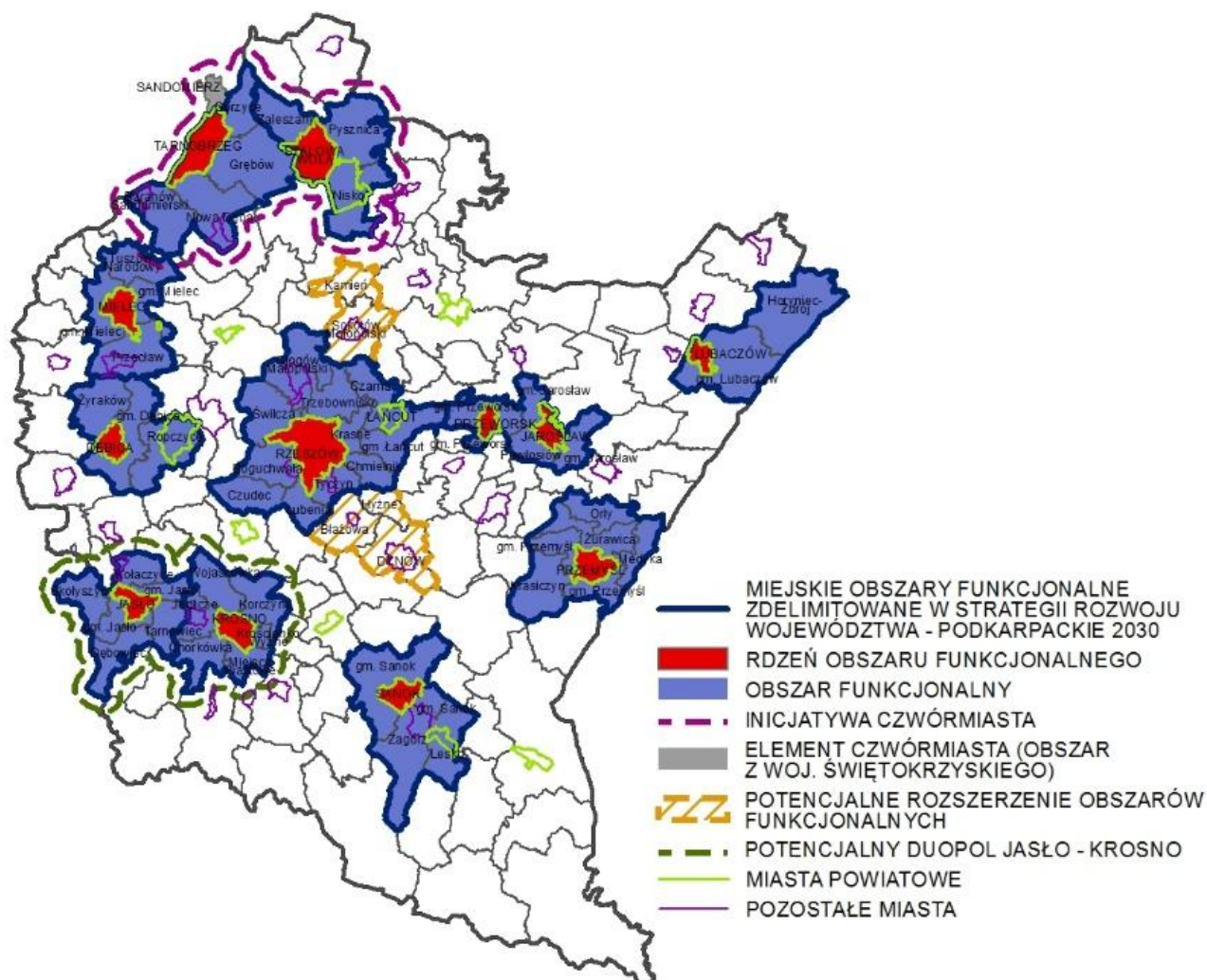
Do niniejszej grupy OSI zalicza się Gmina Łańcut, wchodząca w skład Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Zgodnie z postanowieniami strategii wojewódzkiej: miasta powiatowe i mniejsze, pełnią istotną rolę w kreowaniu uwarunkowań społeczno-gospodarczych poza strefami wpływu subregionalnych aglomeracji. Miasta te stanowią swego rodzaju lokalne centra i pełnią funkcje administracyjne oraz gospodarczo-usługowe z ograniczonym zasięgiem oddziaływania.

Wśród zakładanych działań w ramach tego kierunku wymienić należy m.in.:

- wzmacnianie sieci ciężarów grawitacyjnych miast regionu stanowiących szansę do stworzenia sieci stymulowania przepływu procesów rozwojowych;
- rozwój obszarów dla potencjalnych inwestorów pod kątem możliwości rozwoju stref działalności;
- wspieranie rozwoju strefy działalności gospodarczej w kierunku powstawania i efektywnego funkcjonowania przedsiębiorstw wraz z oddziaływaniem na obszary wiejskie;
- kreowanie nowych miejsc pracy oraz zwiększenie wartości PKB poprzez rozwój sektora usług i przedsiębiorstw;
- dywersyfikacja gospodarki biegunów wzrostu i ich obszarów funkcjonalnych celem wzmocnienia funkcji gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem możliwego okresu regresu gospodarczego w wymiarze ponadregionalnym;
- zniwelowanie istniejących barier transgranicznych i zacieśnienie współpracy gospodarczej z przedsiębiorstwami z Ukrainy i Słowacji;
- wprowadzenie w ośrodkach miejskich rozwiązań wpisujących się w ideę Smart City;
- kształtowanie miejskich terenów zieleni w nawiązaniu do idei: „zielone miasta”;

- wsparcie rozwoju biegunów wzrostu z wykorzystaniem ich potencjału turystycznego i rekreacyjnego.

Mapa 15. OSI w Prioryecie 7.1 - Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego

Źródło: Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030

Kierunek działania - 7.1.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu;

Policentryczny układ osadniczy sprzyja tworzeniu różnorodnych, wielokierunkowych powiązań funkcjonalnych. Kluczowym narzędziem wspierającym dyfuzję procesów rozwojowych jest rozbudowa i odpowiednie nasycenie województwa siecią komunikacyjną oraz infrastrukturą transportową, co pozwala zachować jego spójność terytorialną oraz gospodarczo-społeczną. Kierunki inwestycji infrastrukturalnych powinny koncentrować się na zapewnieniu efektywnego i bezpiecznego przemieszczania się, przy jednoczesnym poszanowaniu zasad ładu przestrzennego.

Wśród zakładanych działań w ramach tego kierunku wymienić należy m.in.:

- zwiększenie spójności terytorialnej obszarów funkcjonalnych budowę, rozbudowę oraz modernizację infrastruktury kolejowej;
- podniesienie bezpieczeństwa komunikacyjnego poprzez budowę obwodnic i odciążenie centrów miast od przeciążeń wynikających z transportu indywidualnego i komunikacji publicznej;

- modernizacja i rozwój infrastruktury dróg lokalnych w celu zwiększenia spójności obszarów funkcjonalnych miast;
- rozwój transportu publicznego, w tym poprzez modernizację i rozwój infrastruktury w celu efektywniejszego przemieszczania się wewnątrz obszarów funkcjonalnych oraz między nimi;
- wspieranie systemu zrównoważonego transportu wraz węzłami intermodalnymi typu P&R, B&R;
- rozwój zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych, tras rowerowych, jako alternatywy dla przemieszczania się na krótkich odcinkach oraz służących rekreacji.

Kierunek działania - 7.1.4. Rozwój miast powiatowych i miast mniejszych.

Miasta powiatowe oraz mniejsze ośrodki odgrywają istotną rolę w kształtowaniu uwarunkowań społecznych i gospodarczych poza strefami oddziaływania subregionalnych aglomeracji. Funkcjonują jako lokalne centra pełniące przede wszystkim funkcje administracyjne oraz gospodarczo-usługowe, których zasięg oddziaływania jest ograniczony. Działania w tym zakresie powinny koncentrować się na wzmacnianiu potencjału tych miast i ich pozycji w strukturze osadniczej, m.in. poprzez: wspieranie tworzenia stabilnych fundamentów rozwoju, pobudzanie aktywności gospodarczej i przedsiębiorczości, dostosowanie rynku pracy w kierunku zwiększenia zatrudnienia, stymulowanie rozwoju kompetencji i aktywności społeczności lokalnej, a także skuteczne budowanie partnerstw. System wsparcia musi mieć charakter zindywidualizowany, dopasowany do potrzeb i możliwości obszaru, a jednocześnie spójny w swojej koncepcji i realizacji.

Wśród zakładanych działań w ramach tego kierunku wymienić należy m.in.:

- poprawa i rozwój warunków prowadzących do dynamizacji przedsiębiorczości w oparciu o potencjalne specjalizacje gospodarcze ośrodka miejskiego;
- wzmacnianie powiązań funkcjonalnych w celu przywrócenia roli ośrodka w układzie osadniczym;
- zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców poprzez rozwój kompetencji zawodowych;
- modernizacja przestrzeni miejskiej umożliwiającej wykorzystanie potencjałów i zasobów miast, w tym turystycznych i wypoczynkowo-rekreacyjnych;
- poprawa jakości życia mieszkańców poprzez wzrost dostępu do usług publicznych;
- rozwój kapitału społecznego i wzmocnienie tożsamości regionalnej poprzez zaangażowanie mieszkańców w procesy rozwojowe;
- poprawa jakości zarządzania poprzez współpracę z innymi samorządami terytorialnymi;
- podejmowanie działań w zakresie ochrony przyrody i poprawy stanu środowiska;
- poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji oraz związanego z nim zjawiska smogu;
- kreowanie instrumentów przyciągających do osiedlania się w miastach, w szczególności osób młodych i wykształconych;
- wykorzystanie możliwości programowych i finansowych UE w obszarze polityki miejskiej;
- dostosowanie sieci usług i zagospodarowania przestrzennego do zmian demograficznych;
- niwelowanie barier transportowych poprzez rozwój systemów transportu zbiorowego pomiędzy ośrodkami miejskimi a sąsiednimi obszarami wiejskimi oraz innymi ważnymi ośrodkami miejskimi;

- rozwój zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych, tras rowerowych, jako alternatywy dla przemieszczania się.

Priorytet 7.2 - Funkcje metropolitalne Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego.

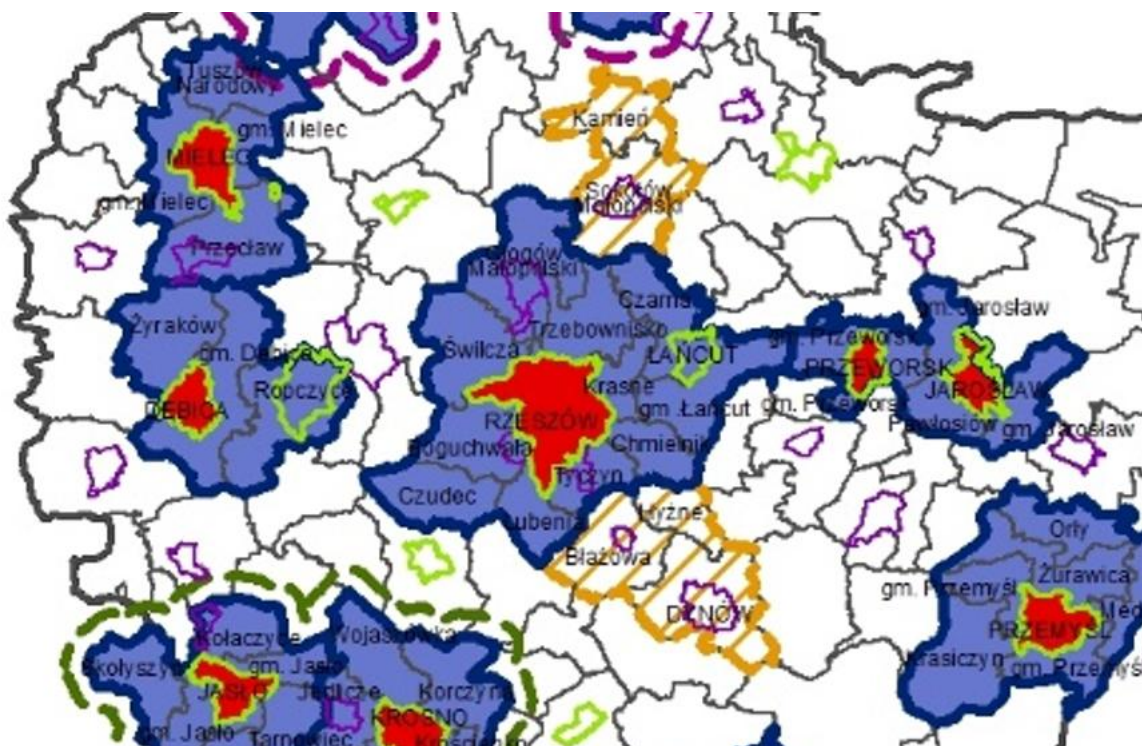
Kierunek działania - 7.2.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym ROF.

Miasta pełnią strategiczną funkcję w strukturze osadniczej, stanowiąc kluczowe elementy systemu gospodarczego i społecznego regionu. Jako centra aktywności gospodarczej generują wokół siebie strefy oddziaływania i powiązań, które – dzięki silnej integracji z ośrodkiem centralnym – tworzą ich obszary funkcjonalne. Rzeszów, będący stolicą województwa i głównym ośrodkiem regionu, stanowi rdzeń Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF). Miasto dysponuje wysokim potencjałem endogenicznym, który efektywnie wykorzystuje do inicjowania i stymulowania procesów rozwojowych w całym ROF. Należy zaznaczyć, że do tego obszaru należy Gmina Łańcut objęta również postanowieniami niniejszej strategii.

Wśród zakładanych działań w ramach tego kierunku wymienić należy m.in.:

- powstawanie i rozwój stref zwiększonej aktywności gospodarczej na terenie ROF;
- przygotowanie terenów pod potrzeby sektorów BPO/SSC/ITO;
- wykreowanie wizerunku Rzeszowa poza granicami kraju jako atrakcyjnego partnera do transgranicznej współpracy gospodarczej;
- dostosowanie realizacji wyzwań gospodarczych do zmian klimatu i zachowania dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i krajobrazowego ROF;
- rozwój sektora nauki poprzez realizację projektów badawczych wspólnie z ośrodkami naukowymi i badawczymi z innych krajów;
- rozwój platformy współpracy podmiotów nauki i biznesu w inicjowaniu i wspieraniu jednostek naukowych, technologicznych i transferu technologii;
- zapewnienie warunków transferu technologii i wymiany poprzez organizację imprez targowych, forów i konferencji;
- przeciwdziałanie procesowi niekontrolowanej suburbanizacji i minimalizowanie jej negatywnych skutków;
- zwiększenie dostępności transportowej i komunikacyjnej Rzeszowa ze stolicą kraju poprzez realizację bezpośredniego szybkiego połączenia kolejowego oraz drogi ekspresowej S9;
- skomunikowanie Rzeszowa z północną i południową Europą oraz regionami Polski Wschodniej poprzez budowę drogi ekspresowej S19 w standardzie drogi dwujezdniowej, dróg kontynuujących dla korytarza transportowego Via Carpatia oraz kolejowej Magistrali Wschodniej;
- usprawnienie systemu drogowego Rzeszowa i ROF poprzez budowę, przebudowę i modernizację dróg wszystkich kategorii w celu zwiększenia poziomu bezpieczeństwa, skrócenia czasu dojazdu, zmniejszenia poziomu emisji zanieczyszczeń i hałasu oraz poprawy dostępności do obszarów istotnych dla rozwoju i funkcjonowania Rzeszowa i ROF.

Mapa 16. OSI Priorytetu 7.2 - Funkcje metropolitalne Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego

Źródło: Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030

Wśród zakładanych działań możliwych do realizacji w ramach OSI można wskazać np.: rozwój sektora inwestycji prywatnych w oparciu o lokalne zasoby, aktywizację lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, poprzez wykorzystanie potencjału podmiotów publicznych, prywatnych, organizacji pozarządowych i mieszkańców, poprawę atrakcyjności inwestycyjnej poprzez zapewnienie przygotowanych terenów inwestycyjnych, pobudzanie procesów rozwojowych poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej na zewnątrz, w tym rozwój infrastruktury drogowej łączącej się z węzłami sieci dróg szybkiego ruchu oraz infrastruktury kolejowej, włączenie komunikacyjne obszarów o utrudnionej dostępności, dostosowanie infrastruktury technicznej (energetycznej, telekomunikacyjnej, wodnokanalizacyjnej) i społecznej warunkującej rozwój gospodarczy i wyższą jakość życia mieszkańców, wzmocnienie roli instytucji publicznych jako inicjatora nawiązywania partnerstw, współpracy z innymi instytucjami publicznymi, społeczeństwem i innymi interesariuszami na rzecz rozwoju regionu, ograniczenie skutków peryferyjnego położenia obszarów przygranicznych poprzez wielopłaszczyznowe wykorzystanie potencjału współpracy transgranicznej, intensyfikację działań dot. ochrony i poprawy stanu środowiska przyrodniczego.

Kierunek działania - 7.2.3. Zapewnienie dobrej jakości życia i realizacji funkcji publicznych w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym (ROF).

Wśród zakładanych działań w ramach tego kierunku wymienić należy m.in.:

Zakładane działania:

- rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie innowacyjnej infrastruktury biznesowej, w tym parki biznesowe;

- rozwój gospodarczy ROF-u poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych w turystyce i rolnictwie;
- zapewnienie prawidłowej gospodarki wodno-ściekowej na całym obszarze ROF-u;
- kształtowanie i promocja dziedzictwa kulturowego regionu w tym ochrona i odnowa zasobów zabytkowych;
- zapewnienie bezpieczeństwa publicznego mieszkańcom ROF-u;
- zwiększenie aktywności zawodowej w tym wsparcie w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych mieszkańców ROF;
- podejmowanie działań prowadzących do wzrostu liczby miejsc pracy na terenie ROF;
- dywersyfikacja źródeł energii poprzez rozwój OZE na obszarze ROF;
- podejmowanie działań na rzecz poprawy czystości powietrza;
- rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego;
- rozwój alternatywnego transportu poza drogowo-kolejowym wraz z rozwojem systemu bezpieczeństwa użytkowników;
- podniesienie poziomu uzbrojenia terenów wraz z poprawą dostępności komunikacyjnej terenów inwestycyjnych na terenie ROF;
- podniesienie jakości usług: zdrowotnych, społecznych, opiekuńczych i edukacyjnych poprzez rozwój nowoczesnej infrastruktury użyteczności publicznej na obszarze ROF;
- ochrona środowiska przyrodniczego na obszarze ROF;
- wprowadzenie rozwiązań wpisujących się w koncepcję „zielonych miast”;
- rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.

Kierunek działania - 7.2.4. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym ROF

Wśród zakładanych działań w ramach tego kierunku wymienić należy m.in.:

- powstanie i rozwój centrów logistyczno-dystrybucyjnych wykorzystujących tranzytowe położenie Rzeszowa i bliskość portu lotniczego Rzeszów-Jasionka;
- wzmocnienie Rzeszowa jako zintegrowanego multimodalnego węzła przesiadkowego (w tym ośrodka rozrządowego ruchu turystycznego), w szczególności dalsza budowa Rzeszowskiego Centrum Komunikacyjnego;
- rozwój szybkiej kolei miejskiej – Podmiejskiej Kolei Aglomeracyjnej, obsługującej aglomerację rzeszowską wraz z budową linii kolejowej na lotnisko Rzeszów-Jasionka;
- zapewnienie spójnego systemu tras rowerowych gwarantujących bezpieczeństwo w poruszaniu się po mieście i obszarze ROF;
- zapewnienie zrównoważonego systemu obejmującego transport zbiorowy i rowerowy na obszarze Rzeszowa i ROF z wykorzystaniem intermodalnych węzłów powiązanych z transportem rowerowym tj. P&R, B&R, K&R;

- zmniejszenie zatłoczenia dróg miejskich i dróg wlotowych/wylotowych oraz zwiększenie bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego;
- usprawnienie systemów sterowania i zarządzania ruchem drogowym w miastach;
- poprawa jakości środowiska wskutek redukcji nadmiernej emisji spalin i hałasu przez środki transportu

Kierunek działania - 7.2.5. Gospodarka przestrzenna Rzeszowa i obszaru funkcjonalnego

Wśród zakładanych działań w ramach tego kierunku wymienić należy m.in.:

- zrównoważone i racjonalne zagospodarowanie przestrzenne i architektoniczne terenu miasta i ROF dzięki koordynacji dokumentów planistycznych poszczególnych JST w celu efektywnego wykorzystania przestrzeni;
- ograniczenie konfliktów przestrzennych, w tym dotyczących funkcji i przeznaczenia terenów i rodzajów zabudowy;
- rewitalizacja obszarów zdegradowanych w celu przywrócenia, bądź nadania im nowych funkcji społecznych oraz gospodarczych lub przestrzennych lub technicznych lub środowiskowych;
- ujęcie w koncepcjach architektoniczno-urbanistycznych miasta klinów napowietrzających wpływających na ruchy mas powietrza i zapobiegających smogowi;
- rozbudowa wewnątrz miejskich układów ekologicznych i połączenie z obszarami otwartymi przez system zielonych pierścieni.

Priorytet 7.4. Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku.

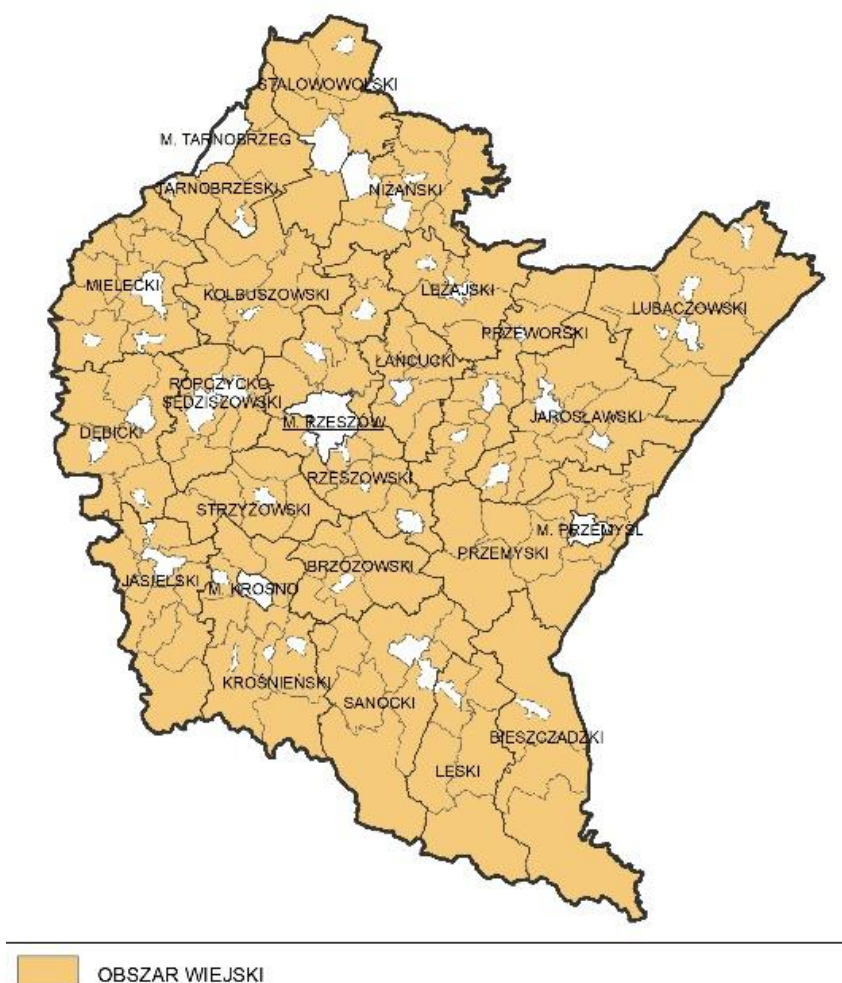
Kierunek działania - 7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej, 7.4.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, 7.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym, 7.4.4. Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej.

Obszary wiejskie dotyka zjawisko postępującej marginalizacji i niskiego poziomu jakości życia. Wszystkie obszary wiejskie w gminach OF zaliczają się do niniejszego OSI. Kluczową kwestią przeciwdziałającą negatywnym trendom jest rozwój infrastruktury w szczególności: wodno-kanalizacyjnej, energetycznej, teleinformatycznej oraz transportowej. Działania powinny wpływać na rozwój gospodarki i przedsiębiorczości, dostępność do usług publicznych, przekwalifikowanie zawodowe oraz mobilność przestrzenną, przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego.

Rozwój obszarów wiejskich należy oprzeć na wykorzystaniu zróżnicowanych potencjałów rozwojowych, wzmocnieniu sektora rolnictwa, jak również pozarolniczych specjalizacji gospodarczych. Należy odpowiednio wykorzystać endogeniczne zasoby obszaru jako elementu konkurencyjności i zwiększenia dochodów ludności. Kluczowym czynnikiem rozwojowym może być także wielokierunkowa aktywizacja społeczności lokalnej. Istotne jest oddolne zaangażowanie się społeczności w partnerstwa regionalne i ponadregionalne, a nawet międzynarodowe. Należy również zaznaczyć, że gospodarka przestrzenna obszarów wiejskich powinna być określona w opracowaniach urbanistycznych oraz zapewnić racjonalne wykorzystanie przestrzeni i zasobów endogenicznych, przy zachowaniu walorów krajobrazowych i przyrodniczych. Odpowiednia jakość przestrzeni obszarów wiejskich powinna dać możliwość realizacji działań prorozwojowych i wzmocnić ich efektywność.

Zakładane działania w ramach OSI dla Kierunku działania - 7.4.1. dotyczą m.in. następujących obszarów tematycznych: poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym, w tym w relacji do najbliższego regionalnego bieguna wzrostu, zwiększenie dostępności cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej, modernizacja i rozbudowa energetycznych linii przesyłowych jako podniesienie komfortu życia i bezpieczeństwa mieszkańców, rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i ściekowej, poprawa zarządzania sektorem gospodarki odpadami, tworzenie korzystnych warunków w tym kompleksowej infrastruktury technicznej prowadzącej do rozwoju przedsiębiorczości.

Mapa 17. OSI w Priorytecie 7.4 - Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku

Źródło: Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030

W przypadku Kierunku działania - 7.4.2. wskazuje się na: promowanie lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych) w celu powstawania alternatywnych źródeł dochodów, aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej, kreowanie postaw przedsiębiorczych i lokalnych inicjatorów działalności gospodarczej, wspieranie i profilowanie specjalizacji regionalno-lokalnej oraz centrów produkcyjno-usługowych, ukierunkowanie na dywersyfikację specjalizacji w celu podniesienia towarowości

gospodarstw rolniczych, rozwój funkcji turystycznych, kompleksowo wykorzystujących lokalne zasoby i specjalizacje.

Jeżeli chodzi o Kierunek działania - 7.4.3. przewiduje się realizację następujących działań: wsparcie mieszkańców w realizacji działań wynikających z lokalnych dokumentów strategicznych mających na celu wzmocnienie tożsamości regionalnej, podejmowanie współpracy na rzecz integracji społeczności lokalnej w planowaniu wspólnych działań i podejmowaniu wyzwań rozwojowych, poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa, przyczyniającej się do wykreowania produktów charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości w oparciu o istniejące zasoby, promocja regionalnych specjalizacji w rolnictwie, jego otoczeniu i rybactwie (winiarstwo, pszczelarstwo itp. oraz usługi socjalne i rzemiosło, handel, przetwórstwo produktów rolnych, rękodzieło itp.), upowszechnianie dobrych praktyk przez społeczność lokalną na płaszczyźnie międzyregionalnej i międzynarodowej, wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi.

Natomiast w zakresie Kierunku działania - 7.4.4. należy wskazać na działania związane z: dostosowaniem przestrzeni wiejskiej do potrzeb gospodarczych i społecznych mieszkańców, efektywnym wykorzystaniem przestrzeni poprzez rozwój funkcji rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej obejmującej budowę i adekwatne wyposażenie obiektów, wykorzystaniem potencjału uzdrowiskowego w projektowaniu przestrzeni wiejskiej, poprawą funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów mających na celu urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku, budowę oraz modernizację infrastruktury wspierającej rozwój funkcji kulturowo-społecznych na terenach wiejskich, racjonalnym wykorzystaniem przestrzeni produkcyjnej i osadniczej dzięki wspieraniu działań scaleniowych i zagospodarowania poscaleniowego.

5. Analiza SWOT

Jednym z narzędzi stosowanych do przeprowadzenia analizy strategicznej dotyczącej wskazania najważniejszych problemów, potrzeb i potencjału partnerstwa JST jest analiza SWOT – zestawienie silnych i słabych stron (odpowiednio: *strengths* oraz *weaknesses*) oraz określenie szans i zagrożeń rozwojowych (*opportunities* oraz *threats*). Metoda ta umożliwia zebranie oraz usystematyzowanie informacji o wewnętrznym potencjale OF, jak również dostrzeganych barierach, zwracając też uwagę na pojawiające się w otoczeniu szanse oraz zagrożenia mające wpływ na jego działalność oraz rozwój. Analiza SWOT bazuje na wnioskach z przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej oraz wynikach konsultacji społecznych.

Kolejnym etapem analizy SWOT była ocena ważności poszczególnych czynników i wybór tych, które pełnią najistotniejszą rolę dla obszaru funkcjonalnego. Obydwa etapy zostały zrealizowane z udziałem kluczowych interesariuszy lokalnych. Wśród ogólnych zaleceń wynikających z analizy SWOT należy zwrócić uwagę na dwie podstawowe zasady tj. redukuj zagrożenia i wykorzystuj szanse oraz eliminuj słabe strony i wzmacniaj mocne strony. Należy również zwrócić uwagę na relacje zachodzące odpowiednio między poszczególnymi elementami analizy SWOT. Taką uporządkowaną analizę stopnia oddziaływania poszczególnych czynników na siebie wzajemnie i prognostycznych skutków takich relacji

traktuje się jako punkt wyjścia do rozważań, a następnie sformułowania w strategii - wyzwań rozwojowych i celów dla OF.

Proces analityczny miał tutaj holistyczny charakter i uwzględnia czynniki ograniczające (stagnujące) jak i stymulujące zintegrowany rozwój obszaru. Wymagało to m.in. określenia kluczowych zasobów stanowiących przewagi konkurencyjne i dobrych praktyk wykorzystania potencjałów, których pozytywne oddziaływanie może zostać wzmocnione w formule instrumenty IIT, a także na zdefiniowaniu problemów i barier rozwojowych, które mogą zostać skutecznie wyeliminowane dzięki współpracy JST w OF.

W rozdziale tym wykorzystano najistotniejsze wnioski z diagnozy opracowanej w pierwszym etapie procesu prac nad strategią. Jej zakres informacyjny zawierał m. in.: podstawowe informacje o partnerstwie; podstawowe wnioski z analizy powiązań funkcjonalnych; wnioski z analizy statystycznej; kluczowe potencjały i bariery zidentyfikowane w procesie diagnostycznym; kluczowe determinanty potrzeb rozwojowych całego obszaru partnerstwa objętego strategią; kluczowe wyzwania oraz kierunki strategicznej interwencji i współpracy.

Tabela 2 – Analiza SWOT

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
▪ Pozytywne saldo migracyjne – więcej osób osiedla się w obszarze funkcjonalnym, zwłaszcza w gminie Łańcut. ▪ Dobrze rozwinięte usługi społeczne – funkcjonujące ośrodki pomocy społecznej i system wsparcia dla potrzebujących mieszkańców. ▪ Dogodne położenie geograficzne – bliskość Rzeszowa jako głównego ośrodka metropolitalnego i potencjalnego rynku pracy, a także dopływu turystów. ▪ Dynamiczny rozwój sektora prywatnego – obecność licznych przedsiębiorstw i pozytywne tendencje w zakresie działalności gospodarczej. ▪ Dobra infrastruktura komunikacyjna – dostępność dróg krajowych i wojewódzkich, połączenia kolejowe z Rzeszowem i innymi miastami. ▪ Stabilna infrastruktura techniczna – rozwinięta sieć energetyczna, wodociągowa i kanalizacyjna. ▪ Rozwijająca się gospodarka mieszkaniowa – wzrost liczby inwestycji mieszkaniowych, co przyciąga nowych mieszkańców.	▪ Starzejące się społeczeństwo – wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnym spadku liczby osób w wieku produkcyjnym. ▪ Negatywny przyrost naturalny – liczba zgonów przewyższa liczbę urodzeń, co w dłuższym okresie może prowadzić do depopulacji. ▪ Zróżnicowany poziom dostępu do usług zdrowotnych – niedobór specjalistycznych poradni w niektórych gminach, konieczność korzystania z placówek w łańcucie i Rzeszowie. ▪ Wysoki poziom bezrobocia w niektórych gminach – mimo pozytywnych trendów na rynku pracy, nadal występuje problem strukturalnego bezrobocia. ▪ Mała liczba dużych inwestycji gospodarczych – brak dużych zakładów przemysłowych, co ogranicza rozwój miejsc pracy. ▪ Niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw – dominacja małych firm rodzinnych, które mają ograniczone możliwości rozwoju technologicznego.

- Bogate zasoby środowiska naturalnego – liczne obszary chronione, w tym Natura 2000 i rezerваты przyrody.
- Wysoka atrakcyjność turystyczna – dziedzictwo kulturowe oraz potencjał do rozwoju agroturystyki i ekoturystyki.
- Bogata historia regionu – obecność zabytków, tradycyjnych miejsc pamięci i obiektów sakralnych.
- Dogodne warunki klimatyczne – sprzyjające turystyce, rolnictwu i inwestycjom w odnawialne źródła energii.

SZANSE

- Rozwój programów wsparcia dla rodzin i seniorów – pozyskanie środków na działania związane z demografią i pomocą społeczną.
- Inicjatywy edukacyjne i szkoleniowe – szansa na poprawę kompetencji zawodowych mieszkańców i zwiększenie ich atrakcyjności na rynku pracy.
- Integracja i rozwój kapitału społecznego – aktywizacja lokalnych społeczności poprzez inicjatywy społeczne i kulturalne.
- Wzrost znaczenia lokalnej przedsiębiorczości – możliwość rozwoju małych i średnich firm dzięki funduszom unijnym.
- Dalszy rozwój sektora agroturystyki i ekoprodukcji – wzrastające zainteresowanie ekologiczną żywnością i turystyką wiejską.
- Bliskość Rzeszowa i rozwój Podkarpackiego Parku Naukowo-Technologicznego – potencjał na współpracę z dynamicznie rozwijającym się sektorem innowacji i technologii.
- Możliwość inwestycji w transport publiczny – rozwój połączeń autobusowych i kolejowych poprawiających mobilność mieszkańców.
- Modernizacja infrastruktury technicznej i cyfryzacja – rozwój sieci szerokopasmowego internetu i rozbudowa infrastruktury tk.
- Wzrost zainteresowania inwestycjami w OZE – możliwość wykorzystania wysokiego nasłonecznienia do produkcji energii.

- Braki w infrastrukturze społecznej – ograniczony dostęp do żłobków i przedszkoli, co utrudnia aktywizację zawodową kobiet.
- Nierównomierny rozwój transportu publicznego – problemy z połączeniami autobusowymi pomiędzy niektórymi miejscowościami.
- Brak kompleksowej oferty turystycznej – niedostateczna promocja regionu jako całości.
- Mała liczba produktów regionalnych promujących lokalną kulturę – niski stopień komercjalizacji tradycji.

ZAGROŻENIA

- Dalsza depopulacja – migracja młodych ludzi do większych miast w poszukiwaniu lepszych warunków życia i pracy.
- Wzrost kosztów opieki społecznej – związany z rosnącą liczbą seniorów i osób wymagających wsparcia.
- Niska dzietność – co może wpłynąć na dalsze starzenie się społeczeństwa i zmniejszenie liczby osób w wieku produkcyjnym.
- Konkurencja z silniejszymi ośrodkami gospodarczymi – odpływ inwestorów do większych miast województwa podkarpackiego.
- Problemy w sektorze rolniczym – zmiany klimatyczne, wzrost kosztów produkcji oraz rosnąca konkurencja mogą osłabić lokalne rolnictwo.
- Zależność od zewnętrznych źródeł finansowania – ograniczone środki własne gmin mogą utrudniać realizację projektów rozwojowych.
- Zanieczyszczenie środowiska i zmiany klimatyczne – ryzyko suszy, powodzi i ekstremalnych zjawisk pogodowych.
- Niedofinansowanie infrastruktury transportowej – możliwe problemy z modernizacją dróg i transportu publicznego.
- Degradacja terenów wiejskich – związana z niekontrolowaną suburbanizacją i zanikiem tradycyjnych form rolnictwa.

■ Promocja dziedzictwa kulturowego i historycznego – zwiększenie atrakcyjności turystycznej dzięki rozwijaniu szlaków tematycznych. ■ Ochrona i odnowa terenów zielonych – możliwość pozyskania środków na rozwój ekologicznych obszarów rekreacyjnych. ■ Możliwość rozwoju turystyki kulturowej i edukacyjnej – wykorzystanie dziedzictwa Ulmów oraz innych historycznych narracji. ■ Pozyskiwanie funduszy unijnych na rozwój turystyki – inwestycje w promocję, infrastrukturę, odnowę zabytków.	■ Spadek zainteresowania turystyką kulturową na rzecz innych form wypoczynku – konkurencja ze strony dużych miast i kurortów. ■ Brak stabilnego finansowania na rozwój dziedzictwa i turystyki – ograniczone budżety. ■ Brak zintegrowanej koncepcji rozwoju turystyki – rozdrobnienie inicjatyw pomiędzy gminami. ■ Niska świadomość mieszkańców o potencjale turystycznym – niewielkie zaangażowanie w promocję regionu.

Źródło: opracowanie własne

6. Cele Partnerstwa JST

Podejście zintegrowane w ramach niniejszego dokumentu zostało zdefiniowane przede wszystkim na poziomie celów (integracja strategiczna). W przypadku Obszaru Funkcjonalnego podejście to zostało odzwierciedlone w wyznaczeniu Wizji obszaru, która spaja Cele Strategiczne i nadaje nadrzędny kierunek rozwojowy obszaru.

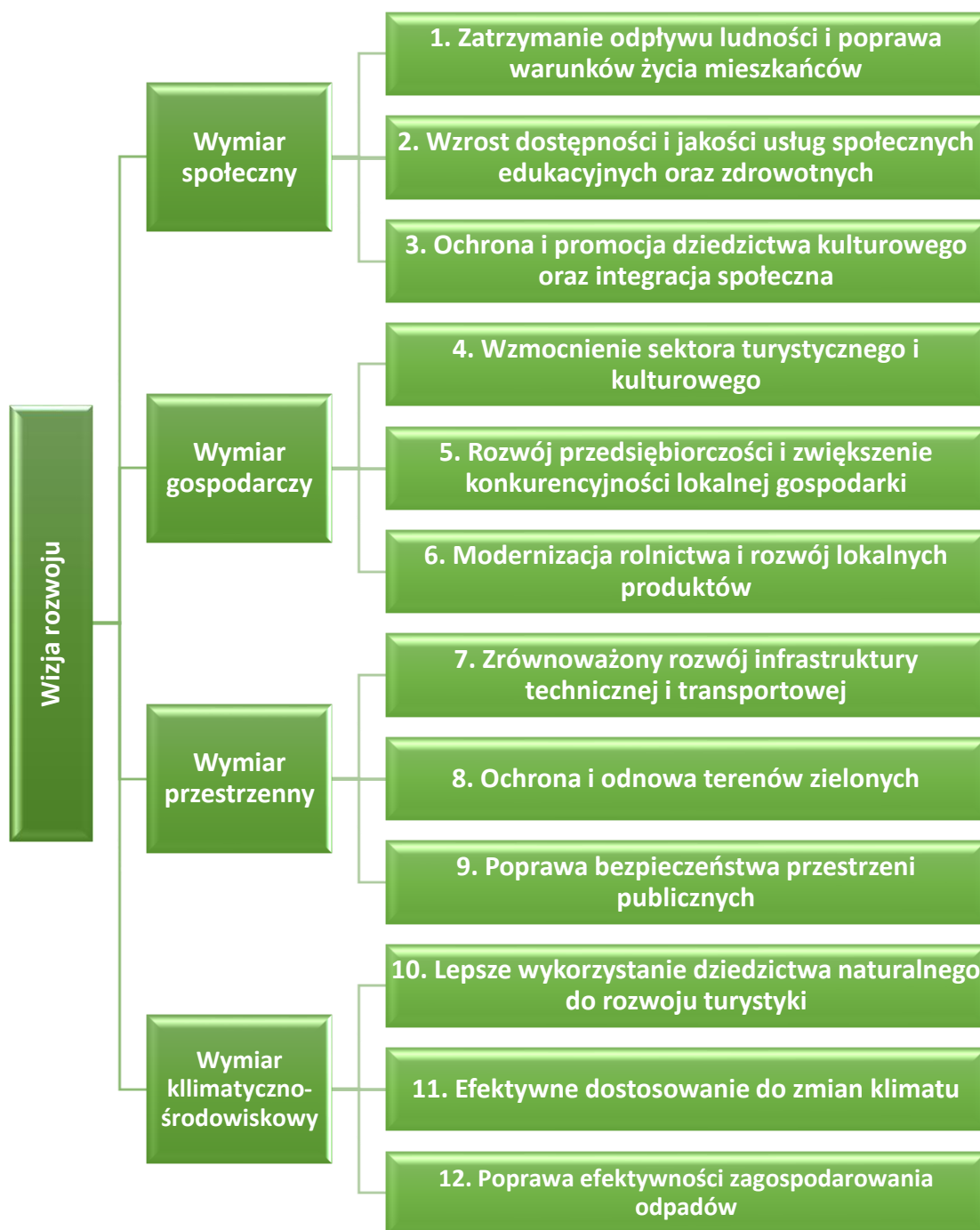
Wizja obszaru oraz cele strategiczne Partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego są wynikiem prac diagnostycznych, partycypacji mieszkańców wyrażonej w konsultacjach, współpracy z władzami poszczególnych jednostek oraz warsztatów przeprowadzonych z udziałem wszystkich JST leżących na terenie Obszaru Funkcjonalnego. Cele te zostały opracowane na podstawie analizy danych statystycznych oraz danych otrzymanych od sześciu JST, opracowano diagnozę stanu obecnego. Wnioski z dokonanej analizy posłużyły do identyfikacji mocnych i słabych stron oraz czynników sukcesu i ewentualnej porażki realizacji strategii. Działania te, były poddane również ocenie mieszkańców obszaru. Zidentyfikowane problemy, szanse rozwojowe i zagrożenia po uwzględnieniu silnych stron i potencjałów obszaru doprowadziły do sformułowania celu

Wizja obszaru współpracy w Partnerstwie JST, została zbudowana wokół zagadnień związanych z myślą o długoterminowej współpracy i działań partnerów w obszarze funkcjonalnym, w szczególności w zakresie rozwoju turystyki i dziedzictwa kulturowego i ma zostać osiągnięty w wyniku realizacji postanowień strategii ponadlokalnej:

„W 2030 roku Obszar Funkcjonalny będzie dynamicznie rozwijającym się, przyjaznym miejscem do życia, a jednocześnie centrum turystyki kulturowej i aktywnej, łączącym bogate dziedzictwo historyczne z nowoczesną infrastrukturą i zrównoważonym rozwojem, przyciągającym turystów, inwestorów i nowych mieszkańców”

Powyższa wizja przedstawia obszar funkcjonalny jako atrakcyjne miejsce do życia, w którym rozwój turystyki i dziedzictwo kulturowe stanowią podstawę rozwoju. Uszczegółowieniem wizji są cele strategiczne, stanowiące drugi poziom wdrażania postanowień dokumentu. Cele te wskazują, że w wyniku realizacji strategii mieszkańcy będą mieli zapewniony wysoki poziom życia w nowoczesnym, bezpiecznym, rozwiniętym gospodarczo i infrastrukturalnie, ale jednocześnie czystym i ekologicznym środowisku. Cele określone są w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Opisują przejście od sytuacji wyjściowej do sytuacji pożądanej. Odpowiadają one na potrzeby rozwojowe Obszaru Funkcjonalnego oraz mają stanowić odpowiedź na jego problemy i potencjały.

Rysunek 1 - Układ obszarów i celów strategicznych OF

Źródło: Opracowanie własne.

Do określenia celów w pierwszej kolejności wykorzystano zidentyfikowane w procesie diagnostycznym kluczowe wyzwania. Ponadto przy formułowaniu celów zwrócono uwagę na ich adekwatności i zasadności względem potencjału obszaru partnerstwa (w tym zasobów i produktów); problemów i deficytów obszaru partnerstwa; determinant potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa. Pod uwagę wzięto również relacje i korelacje z celami wyznaczonymi w innych dokumentach strategicznych na szczeblu regionu i kraju, np. SRWP 2030, KSRR 2030, Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Struktura celów w Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Obszaru Funkcjonalnego tworzy logicznie powiązany, spójny system odpowiadający na poszczególne kategorie problemowe. Realizacja zaplanowanych kierunków działań powinna zapewniać osiągnięcie celów strategicznych. Należy również zaznaczyć, że działania planowane w ramach poszczególnych celów wzajemnie się przenikają i uzupełniają. Niejednokrotnie będą mogły zostać zrealizowane dzięki zintegrowanym projektom wzmacniając tym samym możliwość uzyskania efektu synergii.

6.1 Cele Partnerstwa w wymiarze społecznym

Cele Partnerstwa w wymiarze społecznym odpowiadają na zidentyfikowane problemy i potrzeby oraz potencjały obszaru w niniejszym zakresie. Opierając się o wyniki zrealizowanych działań diagnostycznych sformułowano trzy adekwatne Cele Strategiczne:

Cel Strategiczny 1: Zatrzymanie odpływu ludności i poprawa warunków życia mieszkańców

Cel Strategiczny 2: Wzrost dostępności i jakości usług społecznych, edukacyjnych oraz zdrowotnych

Cel Strategiczny 3: Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego oraz integracja społeczna

Wśród istotnych problemów rozwojowych obszaru, należy wymienić przede wszystkim kwestie związane ze starzejącym się społeczeństwem i koniecznością zapewnienia opieki i wsparcia osobom starszym oraz z niepełnosprawnościami.

Istotnym elementem wpływającym na rozwój całego OF jest również poziom kształcenia. Wsparcie edukacji od poziomu przedszkolnego będzie miało wpływ na przyszłość jego mieszkańców. Odpowiedni poziom nauczania może powstrzymać odpływ mieszkańców do większych miejscowości i pozwoli również na podniesienie jakości ich życia.

Potencjały Obszaru Funkcjonalnego związane są przede wszystkim z rozwojem aktywności społecznej i kulturowej mieszkańców. Rosnąca aktywność lokalnych interesariuszy pozwoli na podniesienie jakości życia w gminach, a jednocześnie przyczyni się do poprawy ich wizerunku. Realizacja działań w partnerstwie może w tym przypadku potęgować efekty współpracy i budować markę obszaru funkcjonalnego jako miejsca atrakcyjnego.

Wskazane powyżej cele wykazują znaczący potencjał do realizacji działań z wykorzystaniem współpracy międzygminnej. Można powiedzieć, że wykazują one ponadlokalny potencjał. Realizacja projektów wynikających z celów w wymiarze społecznym pozwoli na współpracę zarówno gmin tworzących partnerstwo, jak i zdolność do gromadzenia szeregu interesariuszy z różnych sektorów przy realizacji i wykorzystaniu efektów działań podejmowanych w ramach tego celu.

W wymiarze społecznym zakłada poprawę warunków życia mieszkańców i zatrzymanie odpływu ludności poprzez inwestycje w infrastrukturę techniczną, mieszkaniową i komunikacyjną.

Zintegrowane podejście projektowe ma doprowadzić do wyrównania szans rozwojowych między gminami, wzmocnienia dostępności do usług publicznych oraz poprawy atrakcyjności osiedleńczej – szczególnie dla młodych rodzin i osób aktywnych zawodowo.

Wzrost dostępności i jakości usług społecznych, edukacyjnych i zdrowotnych zostanie osiągnięty dzięki rozwojowi żłobków, klubów seniora, placówek edukacyjnych i zdrowotnych. Wsparcie dla organizacji pozarządowych i lokalnych inicjatyw pozwoli dostosować ofertę usług do realnych potrzeb mieszkańców. Realizacja projektów w tym obszarze wzmocni integrację społeczną, podniesie jakość życia i ograniczy wykluczenie społeczne, w szczególności osób starszych, dzieci i młodzieży.

Działania w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego będą ukierunkowane na cyfrową dostępność zasobów, rewitalizację zabytków oraz tworzenie szlaków tematycznych i wydarzeń promujących lokalną kulturę. Efektem będzie nie tylko zwiększenie atrakcyjności turystycznej obszaru, ale także integracja mieszkańców wokół wspólnych wartości i historii. Współpraca gmin oraz wspólne inicjatywy przyczynią się do budowy silnej tożsamości lokalnej i rozwoju kapitału społecznego.

6.2 Cele Partnerstwa w wymiarze gospodarczym

Cele Partnerstwa w wymiarze gospodarczym odpowiadają na zidentyfikowane problemy i potrzeby oraz potencjały obszaru w niniejszym zakresie. Opierając się o wyniki zrealizowanych działań diagnostycznych sformułowano trzy adekwatne Cele Strategiczne i odnoszące się do nich Cele Szczegółowe:

Cel Strategiczny 4: Wzmocnienie sektora turystycznego i kulturowego

Cel Strategiczny 5: Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki

Cel Strategiczny 6: Modernizacja rolnictwa i rozwój lokalnych produktów

Wśród istotnych problemów rozwojowych obszaru, należy wymienić przede wszystkim kwestie związane z brakami w infrastrukturze turystycznej i niewykorzystanym potencjałem turystycznym. Istotna jest również konieczność poprawy sytuacji w zakresie przedsiębiorczości mieszkańców i modernizacji lokalnego rolnictwa.

Potencjały Obszaru Funkcjonalnego związane są przede wszystkim z wykorzystaniem walorów przyrodniczych i historycznych. Oparcie gospodarki na turystyce może dać wymierne korzyści. Potrzebne jest tutaj jednak współdziałanie z samorządem. Odpowiednia promocja regionu powinna przyciągnąć turystów oraz inwestorów.

Podniesienie jakości życia mieszkańców w wymiarze gospodarczym powinno nastąpić również poprzez modernizację rolnictwa. Promowanie produktów lokalnych oraz wsparcie gospodarstw ekologicznych, pozwoli na dostosowanie się mieszkańców do zmian toczących się na rynku rolniczym.

Wskazane powyżej cele wykazują znaczący potencjał do realizacji działań z wykorzystaniem współpracy międzygminnej. Można powiedzieć, że wykazują one ponadlokalny potencjał. Realizacja projektów wynikających z celów w wymiarze gospodarczym pozwoli na współpracę zarówno gmin tworzących partnerstwo, jak i zdolność do gromadzenia szeregu interesariuszy z różnych sektorów przy realizacji i wykorzystaniu efektów działań podejmowanych w ramach tego celu. Wpłynie to na podniesienie jakości życia w gminach, a jednocześnie przyczyni się do poprawy ich wizerunku. Realizacja działań w

partnerstwie może w tym przypadku potęgować efekty współpracy dając korzyści mieszkańcom wszystkich gmin.

W wymiarze gospodarczym, Strategia zakłada zintegrowanego podejścia m. in. w ramach wykorzystania lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych do rozwoju sektora turystycznego i kulturowego. Dzięki projektom opartym na tworzeniu produktów turystycznych, rozwoju szlaków tematycznych, digitalizacji dziedzictwa i organizacji wydarzeń kulturalnych, oczekuje się zwiększenia liczby odwiedzających i wydłużenia sezonu turystycznego. Wzmocnienie oferty turystycznej ma też stworzyć nowe miejsca pracy oraz przyczynić się do promocji regionu jako atrakcyjnego celu wyjazdów weekendowych i edukacyjnych.

Rozwój przedsiębiorczości będzie wspierany poprzez działania poprawiające dostęp do infrastruktury gospodarczej i technologii cyfrowych, tworzenie stref aktywności gospodarczej oraz sieciowanie lokalnych przedsiębiorców. Planowane są również inicjatywy doradcze i edukacyjne, mające na celu podniesienie kompetencji mieszkańców i zwiększenie ich aktywności zawodowej. Efektem będzie wzmocnienie potencjału MŚP, wzrost zatrudnienia oraz podniesienie konkurencyjności lokalnej gospodarki w skali regionalnej.

Modernizacja rolnictwa i rozwój lokalnych produktów zakłada wsparcie działań zwiększających wartość dodaną produkcji rolnej poprzez przetwórstwo, promocję i certyfikację produktów tradycyjnych. Zintegrowane działania mające na celu skracanie łańcuchów dostaw, rozwój rolnictwa ekologicznego oraz tworzenie lokalnych marek produktów spożywczych pozwolą nie tylko na wzmocnienie pozycji rolników, ale również na powiązanie sektora rolnego z turystyką i gastronomią regionalną.

6.3 Cele Partnerstwa w wymiarze przestrzennym

Cele Partnerstwa w wymiarze przestrzennym odpowiadają na zidentyfikowane problemy i potrzeby oraz potencjały obszaru w niniejszym zakresie. Opierając się o wyniki zrealizowanych działań diagnostycznych sformułowano trzy adekwatne Cele Strategiczne i odnoszące się do nich Cele Szczegółowe:

Cel Strategiczny 7: Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej i transportowej

Cel Strategiczny 8: Ochrona i odnowa przestrzeni publicznych oraz terenów zielonych

Cel Strategiczny 9: Poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznych

Wśród istotnych problemów rozwojowych obszaru, należy wymienić przede wszystkim kwestie związane z niedostateczną infrastrukturą techniczną i transportową. W wielu gminach OF odnotowano braki również w zakresie mobilności aktywnej: ścieżki rowerowe, chodniki. Podobnie jeśli chodzi o kwestię bezpieczeństwa przestrzeni publicznych obszaru. Tutaj również należy podjąć działania mające na celu wzmocnienie poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców.

Odpowiednia interwencja powinna pozwolić na wykorzystanie potencjału obszaru funkcjonalnego w zakresie jego warunków środowiskowych. W związku z powyższym, istotne są również potencjały Obszaru Funkcjonalnego związane są z rozwojem turystyki i odpowiednim wykorzystaniem dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz terenów zielonych. Tworzenie ścieżek rowerowych i tras spacerowych poprawi dostępność turystyczną OF. Korzyści z niniejszych rozwiązań odniesie zarówno

strona samorządowa jak i mieszkańcy Obszaru Funkcjonalnego. Rozwój turystyki jest szansą na zwiększenie dochodów i poprawę wizerunku JST OF.

Wskazane powyżej cele wykazują znaczący potencjał do realizacji działań z wykorzystaniem współpracy międzygminnej. Można powiedzieć, że wykazują one ponadlokalny potencjał. Realizacja projektów wynikających z celów w wymiarze przestrzennym pozwoli na współpracę zarówno gmin tworzących partnerstwo, jak i zdolność do gromadzenia szeregu interesariuszy z różnych sektorów przy realizacji i wykorzystaniu efektów działań podejmowanych w ramach tego celu.

Strategia zakłada zrównoważony i zintegrowany rozwój infrastruktury technicznej i transportowej jako kluczowy element poprawy jakości życia i integracji przestrzennej obszaru funkcjonalnego. Działania będą skupione na rozbudowie i modernizacji sieci drogowej, poprawie połączeń międzygminnych oraz inwestycjach w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, energetyczną i cyfrową. Efektem ma być zwiększenie dostępności komunikacyjnej, skrócenie czasu dojazdów oraz lepsze skomunikowanie mieszkańców z centrami usługowymi i miejscami pracy.

W zakresie ochrony i odnowy przestrzeni publicznych oraz terenów zielonych planowane są działania rewitalizacyjne obejmujące centra miejscowości, parki, skwery i przestrzenie wspólne. Projekty będą uwzględniały potrzeby różnych grup wiekowych i osób z niepełnosprawnościami, a także wspierały rozwój błękitno-zielonej infrastruktury. Rezultatem będzie poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych oraz wzmocnienie lokalnej tożsamości i integracji mieszkańców.

Poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznych będzie realizowana poprzez rozwój monitoringu, lepsze oświetlenie ulic i placów, a także działania profilaktyczne we współpracy z lokalnymi służbami i społecznościami. Zintegrowane podejście do planowania przestrzennego oraz realizacji inwestycji ma na celu tworzenie bezpiecznego, dostępnego i atrakcyjnego otoczenia, które sprzyja aktywności społecznej, rekreacji i budowaniu więzi sąsiedzkich.

6.4 Cele Partnerstwa w wymiarze klimatyczno-środowiskowym

Cele Partnerstwa w wymiarze klimatyczno-środowiskowym odpowiadają na zidentyfikowane problemy i potrzeby oraz potencjały obszaru w niniejszym zakresie. Opierając się o wyniki zrealizowanych działań diagnostycznych sformułowano trzy adekwatne Cele Strategiczne i odnoszące się do nich Cele Szczegółowe:

Cel Strategiczny 10: Lepsze wykorzystanie dziedzictwa naturalnego do rozwoju turystyki

Cel Strategiczny 11: Efektywne dostosowanie do zmian klimatu

Cel Strategiczny 12: Poprawa efektywności zagospodarowania odpadów

Wśród istotnych problemów rozwojowych obszaru w wymiarze klimatyczno-środowiskowym, należy zaznaczyć, że realizacja celów strategicznych ma na celu rozwiązanie istotnych problemów, takich jak niedostateczne wykorzystanie walorów przyrodniczych, rosnące zagrożenia związane z ekstremalnymi warunkami pogodowymi oraz niewystarczająco efektywne systemy zagospodarowania odpadów.

Jednocześnie, przy ich realizacji wykorzystuje się liczne potencjały regionu, m.in.: unikalne dziedzictwo naturalne, które może stać się podstawą do rozwoju atrakcyjnej oferty turystycznej. Możliwości technologiczne i innowacyjne rozwiązania, pozwalające na budowę infrastruktury odpornej na zmiany

klimatyczne oraz efektywne systemy monitorowania. Szanse na rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym i recyklingu, co przyczyni się do zwiększenia efektywności zarządzania odpadami.

Podsumowując, strategiczne cele stawiają na integrację działań promujących zrównoważony rozwój, poprawę jakości życia mieszkańców oraz wykorzystanie istniejących atutów regionu, aby sprostać wyzwaniom współczesności.

Wskazane powyżej cele wykazują znaczący potencjał do realizacji działań z wykorzystaniem współpracy międzygminnej. Można powiedzieć, że wykazują one ponadlokalny potencjał. Realizacja projektów wynikających z celów w wymiarze przestrzennym pozwoli na współpracę zarówno gmin tworzących partnerstwo, jak i zdolność do gromadzenia szeregu interesariuszy z różnych sektorów przy realizacji i wykorzystaniu efektów działań podejmowanych w ramach tego celu.

W wymiarze klimatyczno-środowiskowym zakłada się wykorzystanie bogactwa przyrodniczego regionu – lasów, rzek, rezerwatów i obszarów chronionych – jako fundamentu rozwoju zrównoważonej turystyki. Działania będą skupiać się na tworzeniu i promocji produktów opartych o dziedzictwo naturalne, w tym szlaków przyrodniczych, punktów widokowych i ścieżek edukacyjnych. Efektem będzie nie tylko zwiększenie atrakcyjności turystycznej, ale także budowanie świadomości ekologicznej i zrównoważonego podejścia do korzystania z zasobów środowiska.

W odpowiedzi na zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi planuje się wdrożenie działań adaptacyjnych, takich jak retencja wód opadowych, rozwój zielonej infrastruktury, ograniczanie emisji i promowanie odnawialnych źródeł energii. Działania te mają zwiększyć odporność obszaru na zjawiska ekstremalne (susze, ulewy), zmniejszyć ryzyko powodzi oraz poprawić mikroklimat w gęsto zabudowanych przestrzeniach. W efekcie poprzez zastosowanie zintegrowanego podejścia podniesiona zostanie jakość życia mieszkańców i bezpieczeństwo środowiskowe.

W zakresie gospodarki odpadami strategia przewiduje rozwój systemów selektywnej zbiórki, edukację ekologiczną i wspieranie rozwiązań gospodarki cyrkularnej. Celem jest ograniczenie ilości odpadów trafiających na składowiska oraz zwiększenie poziomu recyklingu. Skutkiem realizacji działań będzie wzrost świadomości mieszkańców, lepsze zarządzanie zasobami oraz ograniczenie negatywnego wpływu działalności człowieka na środowisko naturalne.

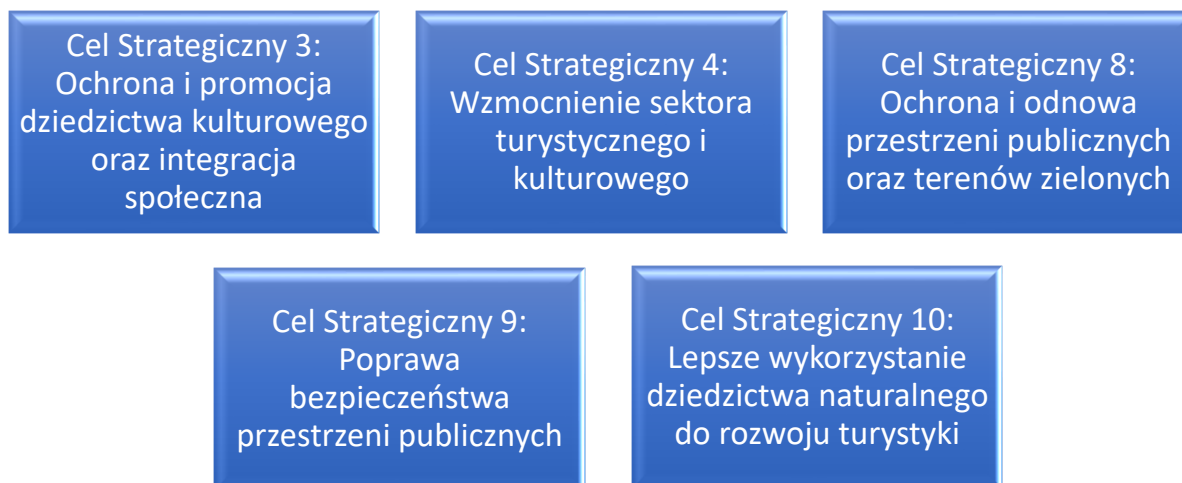
6.5 Cele Partnerstwa w ramach instrumentu IIT

Ze względu na fakt, iż niniejsza strategia pełni również rolę strategii IIT, spośród celów strategicznych Partnerstwa, możemy wskazać również te cele, które odpowiadają instrumentowi IIT określone w programie Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027.

W ramach instrumentu IIT kluczowym elementem jest partnerstwo, które umożliwia koordynację działań, synergiczne wykorzystanie zasobów oraz wspólne osiąganie celów strategicznych. Celem tego rozdziału jest przedstawienie celów partnerstwa, które nie tylko integrują różnorodne podmioty – od instytucji publicznych, przez środowiska naukowe, aż po sektor prywatny – ale również stanowią fundament efektywnej współpracy na rzecz innowacyjnego rozwoju i zwiększenia konkurencyjności regionu. W ten sposób krystalizuje się kontekst, w jakim instrument IIT funkcjonuje, podkreślając znaczenie partnerskich relacji jako mechanizmu wzmacniającego procesy wdrażania rozwiązań oraz realizacji wspólnych i zintegrowanych projektów.

Dzięki temu podejściu, instrument IIT przyczynia się do budowania spójnego i zrównoważonego systemu wsparcia, który odpowiada na wyzwania współczesnego rozwoju, jednocześnie umożliwiając efektywne reagowanie na zmieniające się potrzeby społeczno-gospodarcze.

Rysunek 2 - Układ celów strategicznych IIT

Źródło: Opracowanie własne.

Należy zaznaczyć, że przedstawione powyżej cele strategiczne IIT, odpowiadają na zakres tematyczny niniejszego instrumentu. Program regionalny Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 (FEP 2021-2027) wspiera instrumenty terytorialne poprzez Priorytet 6 – Rozwój zrównoważony terytorialnie w Celu szczegółowym 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie poprzez strategie terytorialne tj. strategie rozwoju ponadlokalnego - pełniące funkcję strategii Innych Instrumentów Terytorialnych (IIT).

Zakres wsparcia programu FEP 2021-2027 wskazany dla tego instrumentu będzie obejmował następujące obszary:

- ochronę, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych,
- ochronę, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury,
- ochronę, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki poza obszarami Natura 2000,
- fizyczną odnowę i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych.

Realizacja celów partnerstwa w ramach instrumentu IIT oraz zintegrowanego podejścia obejmuje kompleksowy zestaw projektów odpowiadających wybranym celom strategicznym niniejszego dokumentu. W szczególności będzie to widoczne w ramach celów dotyczących: promocji dziedzictwa

kulturowego i integracji społecznej, rozwoju turystyki i kultury, ochrony i odnowy przestrzeni publicznych, poprawy bezpieczeństwa oraz wykorzystania dziedzictwa naturalnego. Projekty w ramach instrumentu IIT, poprzez swój zintegrowany charakter i międzygminny zakres, przyczynią się do podniesienia jakości życia mieszkańców oraz zwiększenia atrakcyjności obszaru dla odwiedzających.

W zakresie ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego zrealizowane zostaną projekty takie jak: rewitalizacja zabytkowej karczmy w Rakszawie (z adaptacją na izbę regionalną), utworzenie ośrodka kultury promującego tradycję tkacką w Rakszawie, rozbudowa Gminnego Ośrodka Kultury i Czytelnictwa w Białobrzegach. Efektem będzie ochrona cennych zasobów kulturowych, ich ponowne włączenie w życie społeczne i gospodarcze, rozwój oferty edukacyjno-kulturalnej oraz wzrost partycypacji społecznej.

Działania w ramach ochrony i odnowy przestrzeni publicznych, koncentrują się na tworzeniu dostępnych, zielonych i funkcjonalnych przestrzeni wspólnych. Przykładem są inwestycje w Markowej (tężnia solankowa, altany, alejki spacerowe, nowa zieleń) Dzięki temu poprawi się estetyka i funkcjonalność miejscowości, a mieszkańcy zyskają nowe miejsca spotkań i wypoczynku.

Z kolei lepsze wykorzystanie dziedzictwa naturalnego do rozwoju turystyki znajduje odzwierciedlenie w tworzeniu nowoczesnych i dostępnych obiektów infrastruktury turystycznej, takich jak sensoryczne ogrody doświadczeń w Białobrzegach i Rakszawie, oraz rozwój parków rekreacyjnych w Żołyni i Rakszawie. Przestrzenie te zaprojektowano z myślą o wzmocnieniu atrakcyjności turystycznej obszaru, z naciskiem na włączenie osób z niepełnosprawnościami i eliminację barier architektonicznych, punkty wypoczynkowe, ścieżki rowerowe oraz rekreacyjne przestrzenie plenerowe. Powstanie także strona internetowa promująca ofertę turystyczną całego Obszaru Funkcjonalnego. Wspólne działania poszczególnych JST pozwolą nie tylko na spójną promocję regionu, ale także na jego specjalizację w zakresie turystyki kulturowej i przyrodniczej.

Zintegrowane podejście projektowe w ramach IIT łączy inwestycje infrastrukturalne z działaniami społecznymi, kulturalnymi i promocyjnymi, co umożliwi osiągnięcie efektu synergii i zwiększenie oddziaływania projektów. Łączna wartość inwestycji przekracza kilkadziesiąt milionów złotych, a ich realizacja planowana jest na lata 2025–2030. Dzięki kompleksowej realizacji projektów OF powiatu łańcuckiego uzyska trwałe podstawy rozwoju turystycznego, kulturowego i społecznego, przy jednoczesnym zachowaniu tożsamości lokalnej i poszanowaniu środowiska naturalnego.

7. Kierunki działań i projekty OF

Kierunki działań oznaczają zakres niezbędnych interwencji, które powinny być podejmowane wspólnie przez samorząd oraz jego partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie „co należy zrobić?”, aby osiągnąć założone cele strategiczne i operacyjne. Kierunki działań (zwane też zadaniami, działaniami, kierunkami interwencji – w zależności od poziomu szczegółowości) są podstawą wdrażania strategii. Wskazanie w strategii kierunków działań lub tam, gdzie to jest możliwe, konkretnych działań jest zatem bardzo istotnym elementem prac nad wspólnym dokumentem. W kolejnym rozdziale określono również oczekiwane rezultaty dla planowanych działań oraz proponowane wskaźniki ich osiągnięcia.

Tabela 3 – Układ Celów Operacyjnych i Kierunków działań

Wymiar społeczny	
Cel strategiczny 1 - Zatrzymanie odpływu ludności i poprawa warunków życia mieszkańców	
Kierunki działań: → Budowa i modernizacja mieszkań komunalnych oraz rozwój budownictwa wielorodzinnego. → Wprowadzenie ulg podatkowych i programów wsparcia dla osób osiedlających się w regionie. → Rozbudowa infrastruktury edukacyjnej (żłobki, przedszkola, szkoły, placówki opiekuńcze). → Poprawa dostępu do usług kulturalnych i rekreacyjnych (domy kultury, obiekty sportowe). → Rozwój oferty spędzania czasu wolnego, organizacja festiwali, imprez plenerowych i wydarzeń integracyjnych. → Rozwój programów wsparcia dla młodych rodzin (żłobki, przedszkola, mieszkania komunalne). → Rozwój oferty kulturalnej i rekreacyjnej podnoszącej jakość życia mieszkańców.	
Cel strategiczny 2 - Wzrost dostępności i jakości usług społecznych, edukacyjnych oraz zdrowotnych	
Kierunki działań → Rozbudowa i modernizacja placówek podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej. → Budowa/rozbudowa infrastruktury edukacyjnej i przedszkolnej → Rozwój telemedycyny i usług mobilnych dla mieszkańców terenów wiejskich. → Wsparcie programów aktywizacji seniorów oraz rozwój dziennych domów opieki. → Wzrost liczby miejsc w placówkach opiekuńczych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami. → Rozwój usług społecznych i pomocy sąsiedzkiej, np. wolontariat i kluby seniora. → Rozbudowa dostępu do opieki zdrowotnej, w tym specjalistycznej i telemedycyny. → Wspieranie działań na rzecz seniorów i osób z niepełnosprawnościami. → Zapewnienie odpowiedniego dostępu do wysokiej jakości edukacji.	
Cel strategiczny 3 - Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego oraz integracja społeczna	
Kierunki działań → Digitalizacja i promocja dziedzictwa kulturowego poprzez portale internetowe i aplikacje mobilne. → Rewitalizacja zabytków i miejsc historycznych jako element rozwoju turystyki i kultury. → Wsparcie inicjatyw społecznych i organizacji pozarządowych działających na rzecz kultury. → Tworzenie muzeów tematycznych, szlaków historycznych i punktów edukacyjnych. → Organizacja wydarzeń promujących lokalne tradycje, festiwale folklorystyczne i jarmarki. → Tworzenie programów edukacyjnych związanych z lokalnym dziedzictwem i historią. → Wsparcie dla organizacji pozarządowych oraz rozwój inicjatyw społecznych. → Organizacja wydarzeń kulturalnych i festiwali promujących lokalną kulturę i tradycję. → Budowa/rozbudowa obiektów bazy kulturalnej i dziedzictwa lokalnego	

Wymiar gospodarczy
Cel strategiczny 4 - Wzmocnienie sektora turystycznego i kulturowego
Kierunki działań → Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej (m.in. baza noclegowa, punkty informacji, szlaki tematyczne, wiaty turystyczne i miejsca wypoczynku). → Budowa i modernizacja oraz zakup wyposażenia centrów kultury. → Promocja regionu poprzez kampanie marketingowe, media społecznościowe i współpracę z blogerami podróżniczymi. → Tworzenie kompleksowych ofert turystycznych, w tym produktów opartych na dziedzictwie kulturowym i ekologii. → Rozwój eko-turystyki, agroturystyki i turystyki wiejskiej. → Rozbudowa atrakcji turystycznych związanych z historią regionu, np. skansenów, parków historycznych. → Rozwój infrastruktury turystycznej (m.in. noclegi, punkty informacji turystycznej, szlaki). → Lepsza promocja regionu jako atrakcyjnej destynacji turystycznej.
Cel strategiczny 5 - Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki
Kierunki działań → Tworzenie lokalnych funduszy wspierających przedsiębiorczość i start-upy. → Ułatwienia administracyjne dla nowych firm oraz wsparcie dla innowacyjnych działalności. → Tworzenie stref ekonomicznych i inkubatorów przedsiębiorczości. → Współpraca z uczelniami i ośrodkami badawczymi w zakresie wdrażania nowoczesnych technologii. → Rozwój rynków lokalnych i przestrzeni dla małych przedsiębiorców (np. targowiska, inkubatory rzemiosła). → Tworzenie warunków do rozwoju małych i średnich firm (ulgi, inkubatory przedsiębiorczości). → Zachęcanie do wdrażania innowacji, szczególnie w rolnictwie i przemyśle spożywczym. → Współpraca z uczelniami i ośrodkami badawczymi w zakresie nowych technologii.
Cel strategiczny 6 - Modernizacja rolnictwa i rozwój lokalnych produktów
Kierunki działań → Wsparcie dla nowoczesnych technologii w rolnictwie, w tym automatyzacji i rolnictwa precyzyjnego. → Rozwój przetwórstwa spożywczego i lokalnych rynków zbytu (targowiska, kooperatywy). → Rozbudowa sieci sprzedaży bezpośredniej i krótkich łańcuchów dostaw. → Wsparcie dla rolnictwa ekologicznego i przekształcanie gospodarstw w kierunku produkcji bio i agroturystyki. → Wspieranie innowacyjnych technologii w rolnictwie i przetwórstwie spożywczym. → Promowanie produktów regionalnych oraz rozwój lokalnych sieci dystrybucji.

Wymiar przestrzenny
Cel strategiczny 7 - Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej i transportowej
Kierunki działań → Modernizacja dróg lokalnych oraz poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego. → Rozwój transportu publicznego i ekologicznych form mobilności (autobusy elektryczne, car-sharing). → Tworzenie ścieżek rowerowych i infrastruktury pieszej zwiększającej atrakcyjność regionu. → Rozbudowa sieci szerokopasmowego Internetu dla wsparcia rozwoju cyfrowego. → Inwestycje w odnawialne źródła energii i efektywne zarządzanie zasobami naturalnymi. → Poprawa dostępności komunikacyjnej oraz rozwój infrastruktury rowerowej i pieszej. → Rozwój infrastruktury sieciowej
Cel strategiczny 8 - Ochrona i odnowa przestrzeni publicznych oraz terenów zielonych
Kierunki działań → Odnowa zaniedbanych obszarów miejskich i wiejskich (place, parki, rynki miejskie). → Tworzenie nowych terenów zielonych i przestrzeni rekreacyjnych (parki, ścieżki przyrodnicze). → Ochrona cennych przyrodniczo obszarów i wprowadzenie systemów ich monitorowania. → Dostosowanie przestrzeni publicznych do potrzeb różnych grup społecznych (seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami). → Zwiększenie liczby stref ekologicznych oraz inicjatyw związanych z zazielenianiem miast i wsi. → Ochrona terenów przyrodniczych i rozwój ekologicznych obszarów rekreacyjnych. → Odnowa zabytków i historycznych części miast i wsi.
Cel strategiczny 9 - Poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznych
Kierunki działań → Inwestycje w nowoczesne systemy monitoringu, alarmowe i oświetlenie miejsc publicznych, które zwiększą zdolności szybkiej reakcji na zagrożenia. → Wdrożenie spójnych systemów komunikacji i koordynacji działań między służbami ratowniczymi, administracją publiczną oraz lokalną społecznością → Realizacja programów edukacyjnych i kampanii społecznych, mających na celu zwiększenie świadomości mieszkańców → Wykorzystanie zaawansowanych technologii informatycznych, takich jak systemy analizy danych i czujniki, do monitorowania. → Modernizacja infrastruktury bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego. → Instalacje monitoringu obiektów i przestrzeni publicznych. → Zintegrowane zarządzanie przestrzenią w celu lepszego wykorzystania dostępnych zasobów.

Wymiar klimatyczno-środowiskowy

Cel strategiczny 10 - Lepsze wykorzystanie dziedzictwa naturalnego do rozwoju turystyki

Kierunki działań

- Opracowanie kampanii marketingowych i informacyjnych, które podkreślą unikalne zasoby naturalne regionu, przyciągając turystów zainteresowanych ekoturystyką oraz aktywnym wypoczynkiem.
- Inwestycje w tworzenie i modernizację szlaków turystycznych, punktów widokowych, centrów informacji turystycznej oraz udogodnień wspierających komfort odwiedzających.
- Wdrażanie rozwiązań promujących ekoturystykę, takich jak certyfikacja atrakcji przyjaznych środowisku, oraz rozwijanie inicjatyw mających na celu ochronę i zachowanie dziedzictwa naturalnego.
- Angażowanie mieszkańców i lokalnych przedsiębiorców w działania turystyczne poprzez organizację wydarzeń kulturalnych, warsztatów edukacyjnych oraz szkoleń z zakresu obsługi turystycznej.
- Implementacja cyfrowych narzędzi, takich jak aplikacje mobilne, interaktywne mapy czy systemy rezerwacyjne, które ułatwią dostęp do informacji o atrakcjach przyrodniczych oraz usprawnią zarządzanie ruchem turystycznym.
- Rozwój infrastruktury turystycznej.
- Opracowanie produktu turystycznego
- Wsparcie dla turystyki zrównoważonej i ekologicznej.
- Wzmocnienie wspólnych działań informacyjno-promocyjnych.

Cel strategiczny 11 - Efektywne dostosowanie do zmian klimatu

Kierunki działań

- Budowa i modernizacja infrastruktury odpornej na zmiany klimatyczne.
- Rozwój technologii i systemów informatycznych umożliwiających bieżące monitorowanie warunków klimatycznych oraz szybkie reagowanie na zagrożenia.
- Realizacja programów edukacyjnych i kampanii informacyjnych, które zwiększą świadomość zagrożeń związanych ze zmianami klimatu.
- Współpraca pomiędzy władzami lokalnymi, organizacjami społecznymi oraz sektorem prywatnym w celu stworzenia spójnych strategii adaptacyjnych, umożliwiających skoordynowane działanie na rzecz zwiększenia odporności regionu na zmiany klimatyczne.
- Edukacja i wsparcie dla społeczności lokalnych
- Ochrona powietrza poprzez termomodernizację i wykorzystanie OZE.

Cel strategiczny 12 - Poprawa efektywności zagospodarowania odpadów

Kierunki działań

- Inwestycje w modernizację i rozbudowę systemów zbiórki selektywnej, budowę punktów recyklingu oraz zakup nowoczesnych urządzeń sortujących.
- Promowanie i wdrażanie strategii gospodarki o obiegu zamkniętym, ograniczania produkcji

odpadów poprzez ponowne wykorzystanie materiałów.

→ Implementacja zaawansowanych technologii przetwarzania, takich jak konwersja odpadów na energię czy surowce wtórne, a także usprawnienie logistyki transportu i zarządzania przepływem odpadów.

→ Realizacja programów edukacyjnych oraz kampanii promujących segregację, recykling i minimalizację produkcji odpadów wśród mieszkańców.

→ Nawiązanie efektywnej współpracy między administracją, sektorem prywatnym i organizacjami pozarządowymi, w celu tworzenia zintegrowanych systemów zarządzania odpadami.

Źródło: Opracowanie własne.

Projekty realizowane w ramach strategii rozwoju gminy pełnią kluczową rolę w uszczegóławianiu i konkretyzowaniu zawartych w niej kierunków działań. Dzięki projektom ogólne cele strategiczne zostają przełożone na konkretne, mierzalne i możliwe do realizacji inicjatywy. Każdy projekt odpowiada na zidentyfikowane potrzeby lokalnej społeczności i stanowi praktyczne narzędzie wdrażania strategii – określa harmonogram, budżet, odpowiedzialne podmioty oraz oczekiwane rezultaty. W ten sposób strategia, jako dokument o charakterze ramowym, zyskuje realny wymiar operacyjny, umożliwiając skuteczne zarządzanie rozwojem obszaru funkcjonalnego. Aby zapisy strategiczne mogły przełożyć się na realne zmiany w przestrzeni społecznej, gospodarczej czy infrastrukturalnej, konieczne jest ich operacjonalizowanie – czyli przekładanie ogólnych celów na konkretne działania. Projekty stanowią więc kluczowy łącznik między celami zapisanymi w strategii a ich rzeczywistą realizacją. Dzięki nim strategia rozwoju gminy zostaje osadzona w konkretnym kontekście operacyjnym, a działania samorządu zyskują przejrzystość, efektywność i większą skuteczność. Poniżej przedstawiono listę projektów poszczególnych gmin obszaru funkcjonalnego.

Tabela 4 – Projekty poszczególnych JST realizujące strategię obszaru funkcjonalnego

Powiat łańcucki
Planowane projekty: 1. Budowa i przebudowa dróg dla pieszych i rowerów w ciągu dróg powiatowych (wartość projektu: 10 000 000 zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe) 2. Poprawa jakości przestrzeni publicznych i rozwój infrastruktury rekreacyjnej na terenie gmin powiatu łańcuckiego: Białobrzegi, Markowa, Rakszawa. (Instrument IIT) (wartość projektu: 9 400 000 zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
Gmina Białobrzegi
Planowane projekty: 1. Poprawa atrakcyjności i dostępności infrastruktury rowerowej na terenie Gminy Białobrzegi (1 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE FEP) 2. Budowa krytego lodowiska w Białobrzegach (5 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie krajowe MSiT)

3. Zagospodarowanie terenów zieleni jako miejsca odpoczynku i rekreacji na terenie Gminy Białobrzegi (1 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie z UE)
4. Modernizacja, rozbudowa i budowa placów zabaw i infrastruktury sportowo- rekreacyjnej (1,5 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie z UE)
5. Opracowanie i wdrożenie produktu turystyki weekendowej w Gminie Białobrzegi (500 tys. zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie z UE)
6. Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej wraz z magazynami energii (5 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie z UE)
7. Kompleksowa wymiana oświetlenia ulicznego oraz oświetlenia w budynkach użyteczności publicznej (5 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie z UE)
8. Modernizacja źródeł ciepła, wdrożenie inteligentnego systemu zarządzania ciepłem w budynkach użyteczności publicznej (6 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie z UE)
9. Budowa infrastruktury społecznej – Budowa budynku na potrzeby ochrony zdrowia w Białobrzegach (5 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne)
10. Rozbudowa i przebudowa budynku Gminnego Ośrodka Kultury i Czytelnictwa w Białobrzegach (Instrument IIT) (15 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie z UE)
11. Budowa, przebudowa i rozbudowa infrastruktury drogowej na terenie Gminy Białobrzegi (3 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne)
12. Zwiększenie dostępności do budynków użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnościami (2 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie krajowe)
13. Zwiększenie dostępności i ilości e-usług w Urzędzie Gminy Białobrzegi (1 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie z UE)
14. Budowa bazy noclegowej na terenie Gminy Białobrzegi (3mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie z UE)

Gmina Łącut

Planowane projekty:

1. Rozwój infrastruktury komunalnej na terenie Gminy Łącut – 30 000 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
2. Poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej i zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy Łącut – 8 000 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
3. Rozwój infrastruktury drogowej na terenie Gminy Łącut – 30 000 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
4. Adaptacja samorządu do zmian klimatu, sytuacji społecznej i geopolitycznej - 4 000 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
5. Rozwój infrastruktury społecznej i edukacyjnej na terenie Gminy Łącut - 20 000 000,00 ; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
6. Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej na terenie Gminy Łącut - 15 000 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
7. Tworzenie i modernizacja terenów zielonych i przestrzeni rekreacyjnej – 5 000 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)

8. Partnerskie budowanie infrastruktury turystycznej i rozwój oferty dla turystów, również w ujęciu ponad lokalnym - 1 000 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
9. Rozwój komunikacji publicznej na terenie Gminy Łańcut – 5 000 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
10. Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego na terenie Gminy Łańcut – 100 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
11. Rozwój potencjału edukacyjnego Gminy Łańcut - 500 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
12. Działania sprzyjające włączeniu społecznemu mieszkańców, w tym rozwój organizacji pozarządowych – 500 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub krajowe)
13. Rozwój aktywności kulturalnej i społecznej na terenie Gminy Łańcut – 1 000 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
14. Rozwój kompetencji społecznych mieszkańców Gminy Łańcut 300 000,00: (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
15. Instrumenty wsparcia grup defaworyzowanych i zagrożonych marginalizacją społeczną - 500 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
16. Wsparcie usług i pomocy osobom starszym – 5 000 000,00; (środki własne dofinansowanie, UE lub dofinansowanie krajowe)
17. Zrównoważone zarządzanie rozwojem przestrzennym Gminy Łańcut – 800 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
18. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości – 300 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
19. Zachowanie ładu i porządku przestrzennego na terenie Gminy Łańcut poprzez przebudowę gminnej infrastruktury – 3 000 000,00 ; (środki własne dofinansowanie UE lub krajowe)
20. Wzmocnienie promocji i turystyki Gminy Łańcut - 50 000,00; (środki własne lub dofinansowanie krajowe)
21. Zachowanie dziedzictwa kulturowego w Gminie Łańcut – 1 000 000,00; (środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)

Gmina Markowa

Planowane projekty:

1. Porządkowanie gospodarki ściekowej w Gminie Markowa poprzez rozbudowę i przebudowę oczyszczalni ścieków w Markowej – (3 000 000,00, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
2. Porządkowanie gospodarki ściekowej w Gminie Markowa poprzez budowę i przebudowę sieci kanalizacji sanitarnej na terenie Gminy Markowa - (12 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
3. Porządkowanie gospodarki wodociągowej w Gminie Markowa poprzez budowę i przebudowę sieci wodociągowej na terenie Gminy Markowa- (5 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
4. Budowa studni głębinowych i rurociągów wody surowej na terenie Gminy Markowa- (2 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)

5. Rozbudowa i przebudowa istniejących Stacji Uzdatniania Wody na terenie Gminy Markowa-(3 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
6. Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Gminie Markowa- (7 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub krajowe)
7. Przebudowa zabytkowego Domu Ludowego w Markowej- (1 500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
8. Przebudowa i rozbudowa budynku szkoły w Tarnawce na cele Centrum Usług Wspólnych- (1 500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
9. Przebudowa budynków administracyjnych w Markowej na cele GOPS, Centrum Opiekuńczego oraz centrum usług wspólnych - (5 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
10. Budowa hali sportowej na terenie Gminy Markowa – (7 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
11. Przebudowa i odbudowa przepustów na terenie Gminy Markowa – (2 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub krajowe)
12. Budowa chodników na terenie Gminy Markowa – (1 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
13. Budowa i remont wiat przystankowych na terenie Gminy Markowa – (500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub krajowe)
14. Budowa nowego i modernizacja istniejącego oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Markowa – (2 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
15. Przebudowa, budowa i remont dróg gminnych na terenie Gminy Markowa – (5 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
16. Rozbudowa i modernizacja parkingów na terenie Gminy Markowa – (1 500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub krajowe)
17. Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Markowa – (4 500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
18. Budowa szlaków turystycznych na terenie Gminy Markowa- (3 500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
19. Budowa ścieżek edukacyjnych na terenie Gminy Markowa- (500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
20. Budowa siłowni sportowo-terenowych na terenie Gminy Markowa- (300 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub krajowe)
21. Budowa i modernizacja obiektów sportowych na terenie Gminy Markowa - (1 500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub krajowe)
22. Budowa i rozbudowa infrastruktury turystycznej na terenach o walorach przyrodniczo – krajobrazowych i kulturowych – (3 500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
23. Odbudowa lub renowacja istniejących na terenie Gminy Markowa cennych obiektów architektonicznych oraz utworzenie bazy turystyczno – rekreacyjnej- (5 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub krajowe)

24. Budowa miejsc rekreacyjnych oraz placów zabaw na terenie Gminy Markowa – (3 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub krajowe)
25. Uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – (400 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub krajowe)
26. Porządkowanie stanu prawnego nieruchomości użytkowanych przez Gminę Markowa- (300 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
27. Realizacja programu segregacji odpadów komunalnych na terenie Gminy Markowa- (500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
28. Likwidacja nielegalnych składowisk odpadów na terenie Gminy Markowa - (400 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub krajowe)
29. Zakup nowoczesnego sprzętu oraz pomocy dydaktycznych dla szkół i przedszkoli z terenu Gminy Markowa - (800 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
30. Kompleksowa rewitalizacja na terenie Gminy Markowa – (1 300 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
31. Budowa, przebudowa i wyposażenie mieszkań socjalnych i chronionych na terenie Gminy Markowa - (1 500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
32. Budowa i wyposażenie mieszkań chronionych na terenie Gminy Markowa – (1 500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub krajowe)
33. Budowa monitoringu na terenie gminy Markowa – (500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
34. Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Markowa- (300 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub krajowe)
35. Rozwój OZE na terenie Gminy Markowa- projekt parasolowy – (2 500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
36. Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej na terenie Gminy Markowa dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami – (3 000 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
37. Opracowanie dokumentów strategicznych Gminy Markowa dotyczących ochrony środowiska – (100 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
38. Rozbudowa systemu ostrzegania ludności Gminy Markowa przed zagrożeniami- (200 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
39. Tworzenie warunków organizacyjnych funkcjonowania pomocy społecznej, w tym rozbudowa niezbędnej infrastruktury socjalnej – (1 200 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
40. Rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb, tworzenie miejsc pomocy i aktywizacji dla osób starszych i niepełnosprawnych - (1 300 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
41. Pobudzanie aktywności społeczności lokalnej Gminy Markowa – (500 000,00 potencjalne

źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)

42. Wzmocnienie roli i funkcji rodziny – (300 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)

43. Rozwijanie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny – (300 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)

44. Zapewnienie warunków wsparcia dla inicjatyw obywatelskich oraz organizacji pozarządowych, kultywujących lokalne tradycje i zwyczaje – (500 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)

45. Wdrażanie innowacyjnych systemów kształcenia poprzez doskonalenie kadry pedagogicznej, wprowadzanie dodatkowych zajęć w ofercie edukacyjnej oraz doposażenie placówek oświatowych w nowoczesne pomoce dydaktyczne – (400 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)

46. Wdrażanie przedsięwzięć profilaktyczno - wychowawczych oraz promujących zdrowie - (200 000,00 potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)

47. Zagospodarowanie terenu przy placu Centrum Kultury Gminy Markowa - 1 200 000,00 (Instrument IIT) - potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe

Gmina Rakszawa

Planowane projekty:

1. Promocja dziedzictwa kulturowego w Gminie Rakszawa poprzez udostępnienie infrastruktury zabytkowej (Instrument IIT). Wartość: 15.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
2. Promocja dziedzictwa kulturowego w Gminie Rakszawa poprzez udostępnienie infrastruktury kulturalnej i turystycznej (Instrument IIT). Wartość: 15.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
3. Utworzenie szlaku turystycznego pieszego wraz z infrastrukturą turystyczną i zagospodarowaniem terenu w Gminie Rakszawa. Wartość: 4.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
4. Utworzenie i oznakowanie tras rowerowych/ścieżek rowerowych/szlaków rowerowych w Gminie Rakszawa. Wartość: 3.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
5. Utworzenie i oznakowanie szlaku dziedzictwa kulturowego w Gminie Rakszawa. Wartość: 1.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
6. Infrastruktura turystyczna w Gminie Rakszawa-budowa ścianki wspinaczkowej wraz z zagospodarowaniem otoczenia. Wartość: 2.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
7. Zagospodarowanie terenów zielonych jako miejsca odpoczynku i rekreacji na terenie Gminy Rakszawa. Wartość: 5.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
8. Rozbudowa infrastruktury turystycznej na terenie Gminy Rakszawa. Wartość: 8.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
9. Budowa/przebudowa/rozbudowa i wyposażenie Gminnego Ośrodka Kultury i Czytelnictwa w Rakszawie. Wartość: 10.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
10. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na terenie Gminy Rakszawa. Wartość: 6.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne

11. Zakup wyposażenia służących przedsięwzięciom związanym z kultywowaniem tradycji społeczności lokalnych lub tradycyjnych zawodów. Wartość: 1.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
12. Zagospodarowania zbiorników i cieków wodnych w celu wykorzystania ich do rekreacji lub w celu poprawy estetyki miejscowości. Wartość: 5.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
13. Rewitalizacja budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków, użytkowanych na cele publiczne oraz obiektów małej architektury, odnawiania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci. Wartość: 5.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
14. Zakup i odnawianie obiektów charakterystycznych dla danego regionu lub tradycji budownictwa wiejskiego i ich adaptacji na cele publiczne. Wartość: 10.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
15. Budowa, przebudowa, remont i wyposażanie obiektów budowlanych przeznaczonych na cele promocji lokalnych produktów i usług, w tym pawilonów, punktów wystawowych, sal ekspozycyjnych i witryn. Wartość: 5.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
16. Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej w Gminie Rakszawa. Wartość: 2.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
17. Budowa infrastruktury społecznej i modernizacja infrastruktury edukacyjnej. Wartość: 10.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
18. Przebudowa, budowa i remont dróg gminnych na terenie Gminy Rakszawa. Wartość: 10.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
19. Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Gminie Rakszawa. Wartość: 10.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
20. Rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej i przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Rakszawa. Wartość: 5.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
21. Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego. Wartość: 1.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne
22. Wyburzenia i rozbiórki zdewastowanych obiektów budowlanych w celu uporządkowania terenu w miejscowości, jeżeli niemożliwe jest ich odnowienie i dalsze użytkowanie – w zakresie koniecznym do realizacji ww. inwestycji. Wartość: 2.000.000,00 zł. Dof. UE 85% + środki własne

Gmina Żołynia

Planowane projekty:

1. Poprawa jakości przestrzeni publicznych i rozwój infrastruktury rekreacyjnej poprzez budowę Parku rekreacyjnego w Żołyni n/Tamą (Instrument IIT) (wartość projektu: 1,5 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
2. Kamienica Dąbrowskich- Centrum Polskiego Szycerstwa Artystycznego w Żołyni (wartość projektu: 15-20 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)

3. Wielokierunkowa modernizacja budynku i otoczenia GOK w Żołyni (wartość projektu: 1 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
4. Modernizacja przestrzeni rynku w Żołyni 10 mln zł (wartość projektu: 10 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
5. Budowa wieży widokowej w Żołyni 2,5 mln zł (wartość projektu: 2.5 mln zł, potencjalne źródło finansowania: środki własne, dofinansowanie UE lub dofinansowanie krajowe)
6. Budowa szlaku pieszo-rowerowego, odcinek Bikówka – Żołynia (cmentarz) 1,5 mln zł

Źródło: Opracowanie własne.

8. Powiązanie z dokumentami nadrzędnymi i Programem Regionalnym

W niniejszym rozdziale wskazano zbiór podstawowych dokumentów wyższego rzędu, z którymi Strategia rozwoju ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łañcut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz powiat łañcucki do roku 2030 wykazuje spójność. Takie podejście wskazuje na integrację kontekstową Strategii OF. Opisane poniżej dokumenty stanowiły punkt wyjścia w zakresie polityk europejskich i krajowych, a Strategia OF została przygotowana w pełnej zgodności z tymi dokumentami, pokazując jednocześnie jej zintegrowany charakter. Mając na uwadze rozpoczynającą się nową perspektywę finansową Unii Europejskiej na lata 2021 – 2027 dołożono wszelkich starań, aby działania określone w dokumencie odpowiadały równocześnie na wyzwania na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym zidentyfikowane w obszarach wsparcia współfinansowanych z Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych w kolejnych latach.

Rysunek 3 – Zgodność Strategii Ponadlokalnej OF z dokumentami nadrzędnymi

Źródło: opracowanie własne.

Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady

Komisja Europejska w Rozporządzeniach Parlamentu Europejskiego i Rady przedstawiła Cele Polityki Spójności na lata 2021-2027. Pakiet rozporządzeń obejmuje przede wszystkim: rozporządzenie ramowe, rozporządzenie ws. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Funduszu Spójności (FS), rozporządzenie ws. Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), rozporządzenie ws. Interreg, rozporządzenie ws. Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Jednym z elementów ww. dokumentów jest przedstawienie podstawowych założeń i Celów Tematycznych dla Polityki Spójności oraz proponowanych przez Komisję Europejską zasad funkcjonowania programów operacyjnych w perspektywie 2021–2027. Cele polityki spójności przedstawiają się następująco:

- Cel 1: Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa
- Cel 2: Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa
- Cel 3: Lepiej połączona Europa
- Cel 4: Europa o silniejszym wymiarze społecznym
- Cel 5: Europa bliżej obywateli
- Cel 6: Łagodzenie skutków transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu

Dla OF jednym z ważniejszych jest Cel Tematyczny nr 5 – Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych, który jest podstawą ustanowienia Instrumentów Terytorialnych (w tym IIT) i będzie głównym źródłem finansowania projektów w ramach obszarów funkcjonalnych w perspektywie 2021 – 2027. Należy jednak zaznaczyć, że zaplanowane w ramach strategii działania wpisują się również w pozostałe Cele Polityki Spójności.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, jako jeden z ważniejszych dokumentów krajowych wskazuje, że zrównoważony rozwój społeczny i regionalny to rozwój skierowany na terytorialną różnorodność oraz jej atuty, a jednocześnie dbający o zapewnienie całemu społeczeństwu wysokiej jakości życia.

SOR przedstawia nowy model rozwoju, którego celem jest „tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym i terytorialnym”. Dokument kładzie nacisk na włączenie w procesy rozwojowe wszystkich obszarów, w tym małych miast i obszarów wiejskich oraz zakłada, że korzyści ze wzrostu gospodarczego powinny być dostępne dla wszystkich, bez względu na miejsce ich zamieszkania. Szczególne miejsce w działaniach na rzecz obszarów wiejskich zajmie aktywizacja obszarów zagrożonych marginalizacją.

Strategia OF odpowiada na wyzwania wskazane w SOR dotyczące działań w zakresie pobudzania rozwoju obszarów wiejskich. Są to przede wszystkim działania horyzontalne, skierowane m.in. na poprawę warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, zwiększającej możliwość podjęcia pracy poza rolnictwem, wzrost dostępności i jakości usług publicznych, podnoszenie kwalifikacji zawodowych i

poprawę mobilności międzysektorowej, na które będą miały wpływ m.in. zwiększenie wahadłowej mobilności przestrzennej.

Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

Dokument został przyjęty przez Sejmik Województwa Podkarpackiego Uchwałą Nr XXVII/458/20 z dnia 28.09.2020 r. w sprawie przyjęcia *Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2030*. *Strategia* jest dokumentem kluczowym dla samorządu województwa na poziomie regionalnym. Określa trendy rozwoju, cele oraz główne działania zmierzające do ich osiągnięcia w określonym horyzoncie czasowym. Wpisuje się w ideę zrównoważonego rozwoju, kładzie nacisk na wzmacnianie funkcji gospodarczej regionalnych biegunów wzrostu oraz integrację ich obszarów oddziaływania, angażuje w procesy rozwoju wszystkie obszary regionu, otwiera politykę rozwoju na różne instrumenty finansowe, a także wyposaża politykę rozwoju w nowe narzędzia współpracy. Ma ona również bezpośredni wpływ na zapisy Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Obszaru Funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łańcut, Markowa, Rakszawa, Żółńca oraz powiat łańcucki do roku 2030. Zgodność dokumentów w zakresie sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji dot. kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa jest wymaganiem ustawowym. Warto jednak zaznaczyć, że niniejszy dokument wpisuje się także w poszczególne obszary tematyczne, priorytety i kierunki działań strategii wojewódzkiej. W szczególności należy tutaj wskazać występujące pomiędzy dokumentami zależności:

Cel Strategiczny 1. Zatrzymanie odpływu ludności i poprawa warunków życia mieszkańców

- Odpowiada priorytetom związanym z rozwojem kapitału ludzkiego i społecznego, w szczególności w zakresie włączenia społecznego, poprawy jakości życia oraz wzmacniania spójności terytorialnej.
- Uzupełnia zadania związane z rozwojem usług publicznych oraz działań mających na celu niwelowanie deficytów społecznych, co jest kluczowym aspektem polityki regionalnej.

Cel Strategiczny 2. Wzrost dostępności i jakości usług społecznych, edukacyjnych oraz zdrowotnych

- Zbiega się z priorytetami w obszarze edukacji, regionalnej polityki zdrowotnej oraz poprawy dostępności usług publicznych.
- Realizacja tego celu wspiera modernizację infrastruktury usługowej i cyfryzację systemów administracji publicznej, co jest istotne w kontekście zwiększania efektywności świadczenia usług.

Cel Strategiczny 3. Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego oraz integracja społeczna

- Cel ten wpisuje się w obszar „Kultura i dziedzictwo kulturowe” oraz działania na rzecz budowania kapitału społecznego i integracji lokalnej.
- Promocja lokalnych tradycji i ochrona zabytków są elementami strategii, które mają wzmacniać tożsamość regionu oraz wspierać spójność społeczną.

Cel Strategiczny 4. Wzmocnienie sektora turystycznego i kulturowego

- Inwestycje w turystykę (zarówno kulturową, jak i przyrodniczą) oraz promocję dziedzictwa kulturowego są wpisane w priorytety związane z rozwojem infrastruktury turystycznej oraz zarządzaniem zasobami dziedzictwa przyrodniczego.
- Działania te przyczyniają się do zwiększenia atrakcyjności regionu, tworzenia miejsc pracy oraz wzmacniają wizerunek Podkarpacia na arenie krajowej i międzynarodowej.

Cel Strategiczny 5. Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki

- Cel ten harmonizuje z priorytetami w zakresie gospodarki i nauki, szczególnie poprzez wspieranie

innowacyjności, inteligentnych specjalizacji regionu oraz konkurencyjności lokalnej gospodarki.

– Zgodnie z dokumentem, wzmocnienie potencjału przedsiębiorczości oraz tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju biznesu są kluczowymi elementami strategii rozwoju.

Cel Strategiczny 6. Modernizacja rolnictwa i rozwój lokalnych produktów

– Działania w tym zakresie odpowiadają priorytetom wspierania obszarów wiejskich oraz rozwoju lokalnych produktów, co ma znaczenie dla zrównoważonego rozwoju terytorialnego.

– Modernizacja sektora rolniczego i promocja lokalnych produktów wpisują się w strategię eliminowania deficytów rozwojowych na obszarach wiejskich oraz poprawy warunków życia w tych rejonach.

Cel Strategiczny 7. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej i transportowej

– Realizacja tego celu jest zgodna z priorytetami dotyczącymi rozwoju infrastruktury transportowej, integracji systemów komunikacyjnych oraz rozwoju infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej.

– Inwestycje w nowoczesne rozwiązania transportowe i technologiczne poprawiają dostępność komunikacyjną regionu, co sprzyja spójności terytorialnej.

Cel Strategiczny 8. Ochrona i odnowa przestrzeni publicznych oraz terenów zielonych

– Działania te odzwierciedlają priorytety związane z ochroną środowiska oraz planowaniem przestrzennym, które wspierają poprawę jakości życia mieszkańców.

– Modernizacja przestrzeni publicznych oraz inwestycje w tereny zielone wpisują się w zadania związane z budowaniem atrakcyjnych, zdrowych i bezpiecznych środowisk życia.

Cel Strategiczny 9. Poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznych

– Cel ten odpowiada priorytetom dotyczącym wsparcia instytucjonalnego oraz poprawy bezpieczeństwa mieszkańców, co jest jednym z kluczowych aspektów polityki spójności.

– Modernizacja systemów monitoringu, wdrażanie zintegrowanych systemów zarządzania kryzysowego i inwestycje w infrastrukturę bezpieczeństwa odpowiadają zadaniom określonym w obszarze „Wsparcie instytucjonalne i poprawa bezpieczeństwa mieszkańców”.

Cel Strategiczny 10. Lepsze wykorzystanie dziedzictwa naturalnego do rozwoju turystyki

– Wykorzystanie zasobów przyrodniczych regionu jest jednym z kluczowych priorytetów w ramach ochrony i zarządzania zasobami dziedzictwa przyrodniczego.

– Promocja atrakcji naturalnych, rozwój infrastruktury turystycznej i działania proekologiczne są spójne z priorytetami dotyczącymi zarówno rozwoju turystyki, jak i ochrony środowiska.

Cel Strategiczny 11. Efektywne dostosowanie do zmian klimatu

– Działania adaptacyjne, takie jak budowa infrastruktury odpornej na ekstremalne zjawiska pogodowe czy wdrożenie systemów monitoringu klimatycznego, odpowiadają priorytetom związanym z przeciwdziałaniem zagrożeniom naturalnym.

– Zgodnie z dokumentem, rozwój strategii adaptacyjnych jest niezbędny do zwiększenia odporności regionu na skutki zmian klimatycznych.

Cel Strategiczny 12. Poprawa efektywności zagospodarowania odpadów

– Cel ten znajduje odzwierciedlenie w priorytetach gospodarki cyrkularnej i obiegu zamkniętego, które są kluczowe dla ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju regionu.

– Rozwój systemów recyklingowych, optymalizacja procesów utylizacji i promocja działań

edukacyjnych w zakresie ochrony środowiska są zgodne z priorytetami określonymi w obszarze „Gospodarka cyrkularna”.

Przedstawione cele strategiczne są spójne z kluczowymi obszarami i priorytetami zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2030. Odnoszą się do wyzwań demograficznych, społecznych, gospodarczych i środowiskowych, które zostały szczegółowo opisane w dokumencie. W szczególności realizacja tych celów przyczyni się do:

- Wzrostu spójności społeczno-terytorialnej i poprawy jakości życia mieszkańców,
- Wzmocnienia konkurencyjności regionalnej gospodarki poprzez wsparcie innowacyjnych i lokalnych przedsięwzięć,
- Rozwoju infrastruktury oraz poprawy dostępności usług,
- Efektywnego zarządzania zasobami kulturowymi, przyrodniczymi i środowiskowymi,
- Podniesienia odporności regionu na zmiany klimatyczne i inne zagrożenia.

Takie podejście odpowiada nie tylko na lokalne wyzwania, ale również umożliwia skuteczne wykorzystanie europejskich instrumentów finansowych oraz programowych, co jest kluczowe dla dalszego dynamicznego rozwoju województwa Podkarpackiego.

9. System realizacji strategii

System realizacji strategii, w tym struktury zarządzania strategią oraz system monitoringu i ewaluacji dokumentu stanowi podstawę działań, które będą podejmowane po uchwaleniu dokumentu. W związku z tym, że chociaż wykracza on poza politykę spójności, to strategia ponadlokalna pełni funkcję Strategii IIT, spełnione są również warunki podstawowe realizacji IIT dla Partnerstw JST, wskazane w art. 36 ust. 4 i 8 ustawy wdrożeniowej. Warunki te mają również umocowanie w programie Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027.

Warunek pierwszy dotyczy zawarcia porozumienia, celu realizacji instrumentu IIT,. Warunek drugi to odpowiednia strategia terytorialna dla obszaru funkcjonalnego partnerstwa JST. Wymagane jest opracowanie i uchwalenie przez JST tworzące Porozumienie strategii terytorialnej, o której mowa w art. 29 rozporządzenia ogólnego, tj. strategii terytorialnej IIT lub strategii rozwoju ponadlokalnego, pełniącej funkcje strategii IIT.

Warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii wykazują również elementy integracji funkcjonalnej, której wyrazem jest wspólne podejmowanie decyzji i uzgadnianie przedmiotu strategii oraz projektów zintegrowanych. Zasady współpracy zarówno pomiędzy Partnerami OF jak i stroną społeczną wykazują wysoki poziom integracji działań organizacyjnych i związanych z wspólnym zarządzaniem obszarem.

9.1 Porozumienie JST OF

Podział zadań i kompetencji pomiędzy Partnerami z obszaru współpracy określa: Porozumienie Nr 1/2025 Gminy Białobrzegi, Gminy Łańcut, Gminy Markowa, Gminy Rakszawa, Gminy Żołynia oraz Powiatu Łańcuckiego w sprawie opracowania i wdrażania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego do 2030 roku dla obszaru funkcjonalnego obejmującego Gminy: Białobrzegi, Łańcut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz Powiat Łańcucki, z dnia 13 stycznia 2025 r. zawarte w trybie art. 74 ustawy o samorządzie

gminnym oraz Aneks nr 1/2025 z dnia 4 sierpnia 2025 r. do Porozumienia Nr 1 /2025 z dnia 13 stycznia 2025 r. w sprawie opracowania i wdrażania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego do 2030 roku dla obszaru funkcjonalnego obejmującego Gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz Powiat Łąccucki.

Celem porozumienia jest wspólne przygotowanie, realizacja, monitorowanie i ewaluacja Strategii Rozwoju Ponadlokalnego do 2030 roku dla obszaru funkcjonalnego obejmującego Gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz Powiat Łąccucki oraz przedsięwzięć z niej wynikających. Określa się również system zarządzania oraz zasady współpracy Stron w formule partnerskiego modelu działania.

Należy zaznaczyć, że Porozumienie zawarte zostało również w celu realizacji instrumentu IIT, zgodnie z Art. 36. Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.

Opracowanie Strategii Rozwoju Ponadlokalnego do 2030 roku dla obszaru funkcjonalnego obejmującego Gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz Powiat Łąccucki ma na celu m.in.:

- a) identyfikację wspólnych przedsięwzięć odpowiadających kompleksowo na potrzeby rozwojowe i problemy samorządów, w formule partnerskiego modelu współpracy zainteresowanych podmiotów publicznych, pozarządowych, gospodarczych oraz mieszkańców,
- b) podejmowanie partnerskich inicjatyw na rzecz zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego i przestrzennego samorządów przy wykorzystaniu kierunków i instrumentów wsparcia dostępnych na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim,
- c) budowanie kompetencji samorządów w zakresie programowania rozwoju i realizacji przedsięwzięć w perspektywie finansowej UE 2021 – 2027,
- d) promocję przedsięwzięć realizowanych na rzecz zintegrowanego rozwoju samorządów.
- e) realizację instrumentu IIT w Gminach: Białobrzegi, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz Powiecie Łąccuckim.

Porozumienie obowiązuje od dnia podpisania i zawarte zostało na okres obejmujący czas opracowania, wdrażania i monitoringu Strategii. Wszelkie zmiany w treści Porozumienia dokonywane będą za zgodą wszystkich stron w formie pisemnego aneksu.

9.2 Struktura zarządzania strategią

Porozumienie w sprawie opracowania i wdrażania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego do 2030 roku dla obszaru funkcjonalnego obejmującego Gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz Powiat Łąccucki wraz z Aneksem nr 1 są wyrazem woli współpracy gmin i powiatu podjętym w ramach oddolnej inicjatywy samorządów. Wszystkie jednostki samorządu terytorialnego są zatem solidarnie odpowiedzialne za realizację postanowień niniejszego dokumentu.

Na Lidera w zakresie opracowania i wdrażania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla obszaru funkcjonalnego wyznaczono Powiat Łąccucki. Dlatego też, to właśnie po stronie tej jednostki znajdują

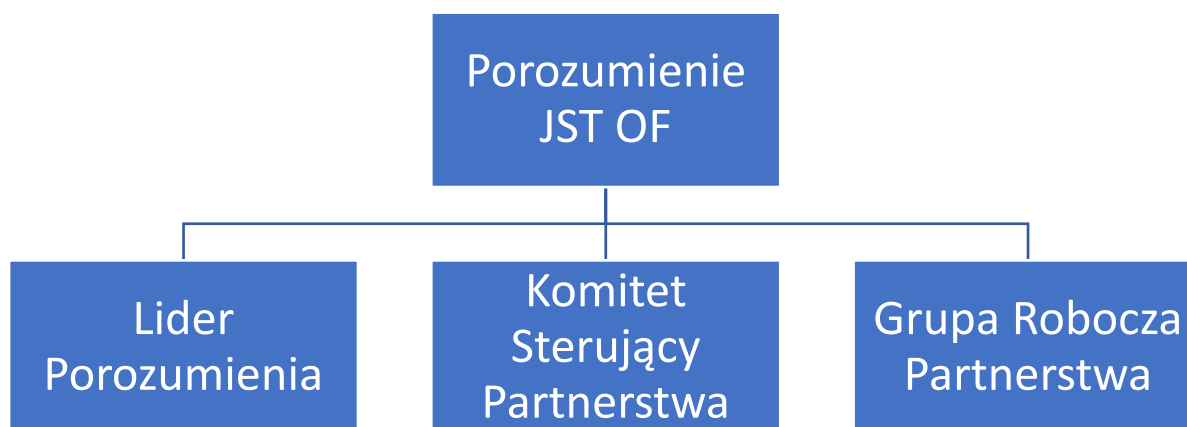
się szczególne uprawnienia i obowiązki w zakresie kształtowania partnerstwa i jego działań związanych z wdrażaniem wspólnego dokumentu strategicznego. Reprezentacja Stron Porozumienia została określona w taki sposób, że strony powierzają Powiatowi Łąncuckiemu rolę Lidera koordynującego działania w zakresie niniejszego Porozumienia. Strony Porozumienia postanowiły powierzyć liderowi Porozumienia, koordynację opracowania i wdrażania dokumentu pn. Strategia Rozwoju Ponadlokalnego do 2030 roku dla obszaru funkcjonalnego obejmującego Gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz Powiat Łąncucki. Strony porozumienia postanowiły również upoważnić Lidera Porozumienia do reprezentowania Stron porozumienia przy podejmowaniu ustaleń dotyczących przygotowania i wdrażania Strategii wobec podmiotów zewnętrznych po uprzedniej konsultacji ze Stronami Porozumienia odnośnie kierunku działania.

Dla zapewnienia sprawnego zarządzania opracowaniem, wdrażaniem i monitoringiem Strategii Rozwoju Ponadlokalnego do 2030 roku, Strony Porozumienia powołały następujące organy partnerstwa:

- 1) Komitet Sterujący Partnerstwa – złożony z włodarzy JST będących Stronami Porozumienia;
- 2) Grupę Roboczą Partnerstwa – złożoną z pracowników JST delegowanych przez poszczególne Strony Porozumienia.

Komitet Sterujący Partnerstwa: pełni funkcję doradczą-opiniującą w zakresie kierunków działania Partnerstwa, kreuje, określa i dokonuje ostatecznej oceny prac w ramach Porozumienia, zatwierdza dokumenty strategiczne, rekomendacje Grupy Roboczej oraz kluczowe decyzje w zakresie wdrażania Strategii. Komitet Sterujący Partnerstwa podejmuje decyzje zwykłą większością głosów, przy obecności co najmniej połowy składu Komitetu. Każdej Stronie przysługuje jeden głos, a pracami Komitetu kieruje Przewodniczący reprezentowany przez lidera Porozumienia – Powiat Łąncucki.

Rysunek 4 – Struktura Porozumienia JST OF

Źródło: Opracowanie własne.

Funkcję Przewodniczącego Komitetu Sterującego Partnerstwa, jako Lider Partnerstwa pełni Starosta Łąncucki lub osoba przez niego upoważniona. Przewodniczący kieruje również pracami Komitetu Sterującego Partnerstwa. Jeżeli chodzi o tryb podejmowania decyzji w ramach Partnerstwa to Rada Partnerstwa jest upoważniona do wyrażania swoich opinii i decyzji w formie Uchwał lub Stanowisk.

Każdej Stronie Partnerstwa w Radzie Partnerstwa przysługuje jeden głos. W sytuacji równej liczby głosów decyduje głos osób pełniących funkcję Przewodniczącego. Decyzje mogą być również podejmowane za pośrednictwem komunikacji elektronicznej.

Grupa Robocza Partnerstwa: współpracuje w zakresie realizacji Strategii i projektów rozwojowych, przygotowuje i przekazuje Komitetowi materiały analityczne, robocze i rekomendacje dotyczące wdrażania Strategii, monitoruje postępy realizacji Strategii, analizuje dane, przygotowuje sprawozdania oraz uczestniczy w działaniach konsultacyjnych, może występować z inicjatywą aktualizacji Strategii lub niniejszego Porozumienia. Grupę Roboczą tworzą przedstawiciele Stron Porozumienia, zaangażowani w pracę merytoryczną związaną z przygotowaniem i realizacją Strategii.

Pracami Grupy Roboczej kieruje Koordynator Grupy Roboczej, powołany przez Lidera Porozumienia. Wiodącą formą korespondencji będzie forma e-mail na adresy wskazane przez Strony Porozumienia. W uzasadnionych przypadkach korespondencja może być przesyłana pocztą tradycyjną.

Spotkania Grupy Roboczej odbywają się w zależności od potrzeb. Koordynator Grupy Roboczej może zapraszać do udziału w spotkaniach Grupy Roboczej osoby trzecie, szczególnie osoby odpowiedzialne za przygotowanie i realizację projektów w ramach Strategii, jeżeli uzna, że ich kompetencje i wiedza mogą być przydatne w pracach Grupy. Członkowie Grupy Roboczej zapewniają bieżącą współpracę z interesariuszami na swoim obszarze.

9.3 Opracowanie i aktualizacja strategii

Na gruncie polskim możliwość opracowania strategii rozwoju ponadlokalnego przez sąsiadujące, powiązane ze sobą funkcjonalnie gminy, wynika z art. 10g. ust. 1. ustawy o samorządzie gminnym. Przepisy ustawy określają również minimum warunków, jakie musi spełnić strategia ponadlokalna. Jednak podmiot przygotowujący dokument może zamieścić w nim dodatkowe elementy, jeśli jest to zasadne ze względu na zakres tematyczny podejmowany w danej strategii. Dlatego też, niniejszy dokument pełni również funkcję Strategii IIT dla obszaru funkcjonalnego partnerstwa JST, o której mowa w art. 29 rozporządzenia ogólnego.

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego podlega procedurom przewidzianym dla tego typu dokumentów, a dodatkowo wymaga pozytywnego zaopiniowania przez właściwą instytucję zarządzającą programem regionalnym w terminie 60 dni od dnia otrzymania – w zakresie możliwości finansowania strategii IIT w ramach tego programu.

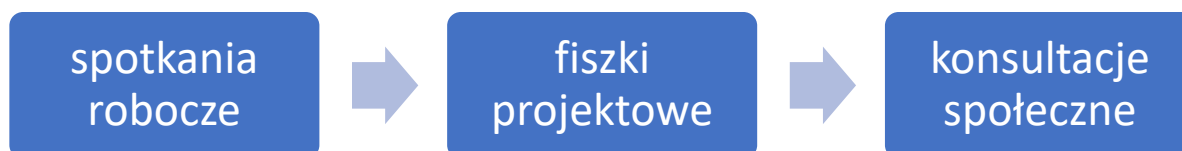
Ze względu na inne podstawy prawne, oba rodzaje strategii różnią się od siebie zakresem oraz kwestiami proceduralnymi w aspekcie konsultacji społecznych i opiniowania przez odpowiednie instytucje. Należy zaznaczyć, że niniejszy dokument wypełnia wszystkie wymagania formalne dla obydwu rodzajów strategii.

Aktualizacja strategii odbywa się w tym samym trybie co jej pierwsze opracowanie i przyjęcie przez Związek IIT. Strategia rozwoju ponadlokalnego, pełniąca funkcję strategii IIT podlega aktualizacji, jeżeli wymaga tego sytuacja społeczna, gospodarcza lub przestrzenna obszaru objętego strategią albo gdy jest to konieczne dla zachowania jej spójności ze strategią rozwoju województwa. Do aktualizacji strategii rozwoju ponadlokalnego stosuje się art. 10g ust. 4a–8 oraz art. 10e ust. 2–4 ustawy o samorządzie gminnym. Aktualizacja strategii IIT wymaga każdorazowo uzyskania ponownej opinii IZ programem regionalnym wg procedur opiniowania dokumentów strategicznych.

9.4 Identyfikacja projektów

Elementem procesu związanego z opracowaniem i przyjęciem Strategii IIT OF była również identyfikacja projektów przewidzianych do realizacji w ramach instrumentu IIT. Podczas tego procesu wykorzystano działania partycypacyjne. Identyfikacja projektów była procesem transparentnym, angażującym wszystkie strony Porozumienia w sprawie opracowania i wdrażania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego do 2030 roku dla obszaru funkcjonalnego obejmującego Gminy: Białobrzegi, Łañcut, Markowa, Rakszawa, Źołyńia oraz Powiat Łañcucki.

Rysunek 5 – Identyfikacja projektów IIT OF

Źródło: opracowanie własne

Co bardzo istotne, w procesie identyfikacji projektów do instrumentu IIT zwrócono szczególną uwagę na ich komplementarność i zintegrowany charakter. Opisy zawarte w poszczególnych fiszkach projektowych pokazują sposób i siłę oddziaływania poszczególnych działań na cały obszar funkcjonalny. Przedstawione projekty znajdują uzasadnienie w diagnozie Obszaru Funkcjonalnego, w ramach której przeanalizowano uwarunkowania społeczne, gospodarcze i przestrzenne mające wpływ na funkcjonowanie mieszkańców w obszarze. Zasadność ujęcia przedstawionych przedsięwzięć w dokumencie strategicznym wynika również z zakładanego celu głównego i celów strategicznych OF.

Najistotniejszym elementem procesu były spotkania robocze (13 i 30 stycznia 2025 r.), w których brali udział przedstawiciele gmin: Białobrzegi, Łañcut, Markowa, Rakszawa, Źołyńia oraz powiat łañcucki oraz przedstawiciele strony społecznej. Na podstawie przeprowadzonych diagnoz i analiz, dyskutowano wówczas nad projektami pozwalającymi rozwiązać najistotniejsze problemy mieszkańców OF oraz wykorzystującymi jego potencjały. Korelując najważniejsze wnioski z możliwościami finansowania przedsięwzięć w ramach instrumentu IIT stworzono listę projektów zintegrowanych IIT.

W kolejnym etapie prac nad projektami stworzono fiszki projektowe, stanowiące załączniki do niniejszego dokumentu. Opisują one zakres przewidywanych przedsięwzięć. Fiszki projektowe były również przedmiotem konsultacji społecznych podczas których lokalni interesariusze mieli możliwość wprowadzenia uwag zarówno do dokumentu Strategii jak i fiszek projektowych.

Zwieńczeniem procesu identyfikacji projektów jest zaangażowanie lokalnych interesariuszy, co będzie wyrażone poprzez konsultacje społeczne niniejszej strategii.

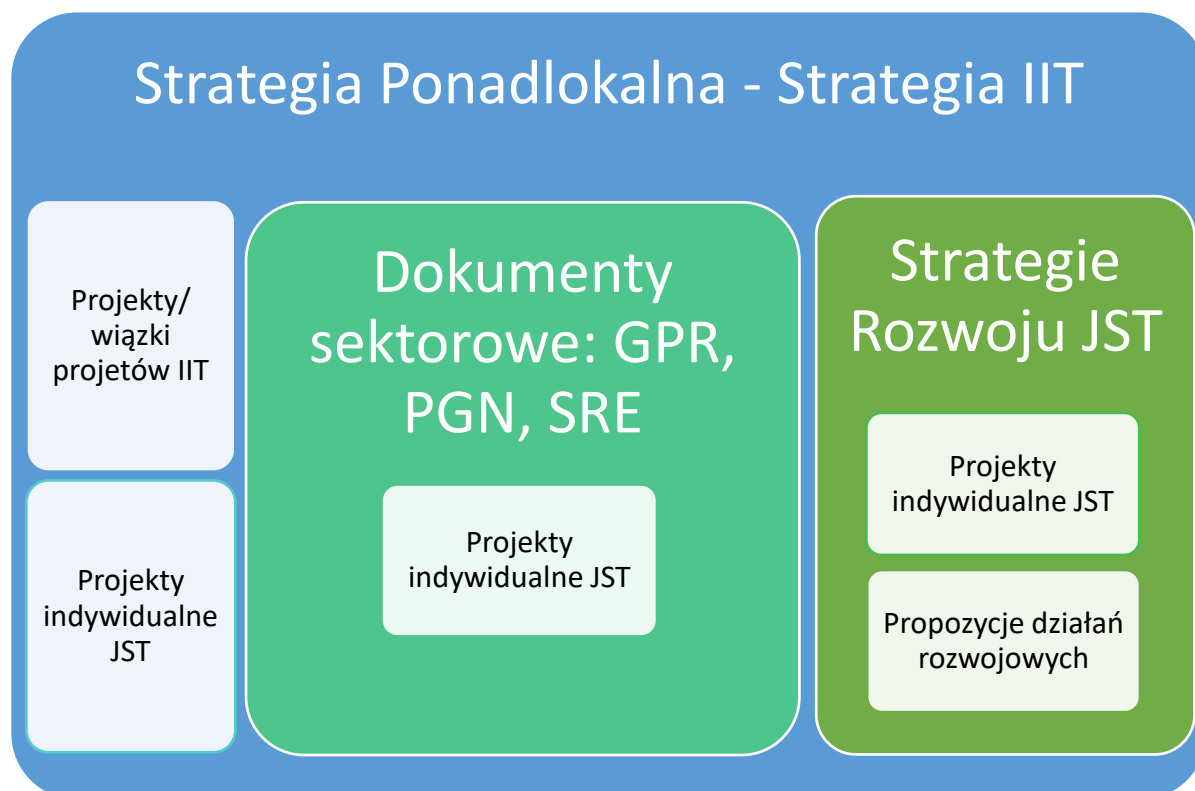
9.5 Wytyczne w zakresie sporządzania dokumentów wykonawczych

Instrumenty realizacyjne opierają się na ocenie potrzeb i problemów dokonanej na podstawie diagnozy stanu wyjściowego oraz oceny efektywności i skuteczności dotychczasowych działań podejmowanych przez poszczególne JST. Zaplanowane przedsięwzięcia realizacyjne są ukierunkowane na usuwanie zidentyfikowanych na etapie diagnostycznym niedoborów lub barier hamujących zrównoważony rozwój terytorialny. Wskazanie konkretnych mechanizmów wdrażania strategii jest ważne. To właśnie

dzięki nim realizacja zaplanowanej interwencji przez wszystkie podmioty może przebiegać spójnie, tworząc efekt synergii. Dlatego też, wyznaczono dwa poziomy w systemie realizacji przedsięwzięć, odpowiadające założeniom wizji oraz zaprojektowanych celów strategicznych i operacyjnych. Poziom pierwszy ma charakter ponadlokalny, planistyczny i strategiczny. Odnosi się wprost do postanowień niniejszego dokumentu. Jednocześnie zawiera zbiór przedsięwzięć wspólnych dla kilku Partnerów. Na poziomie ponadlokalnym będą to m.in. projekty partnerskie, czy też wiązki projektów finansowane z różnych źródeł, w tym szczególnie z wykorzystaniem środków UE np. w ramach instrumentu IIT. Poprzez projekt partnerski rozumie się tutaj przedsięwzięcia podejmowane przez kilka JST, realizowane na rzecz mieszkańców obszaru funkcjonalnego, wykraczające zasięgiem oddziaływania poza teren jednej gminy. Wiazki projektów to zbiór działań realizowanych jednocześnie przez różne JST, w tym samym obszarze tematycznym, prowadzący do osiągnięcia wspólnych celów.

Drugi poziom realizacji postanowień porozumienia ma charakter wdrożeniowy. Dotyczy zatem opracowania dokumentów wykonawczych do Strategii Ponadlokalnej. Będą to Strategie poszczególnych gmin wchodzących w skład Partnerstwa oraz dokumenty sektorowe np. Gminne Programy Rewitalizacji. Formułując wytyczne w zakresie dokumentów wykonawczych należy zaznaczyć, że dokumenty wdrożeniowe, które będą opracowywane po przyjęciu Strategii Rozwoju Ponadlokalnego powinny być z nią w pełni zgodne, uszczegóławiając jednocześnie założone cele strategiczne i operacyjne.

Rysunek 6 – Schemat wdrażania strategii ponadlokalnej

Źródło: opracowanie własne.

Tak opracowany system dokumentów o charakterze strategicznym, stanowił będzie podstawę do ubiegania się o środki zewnętrzne przy realizacji projektów zarówno partnerskich jak i indywidualnych

prowadzących do zrównoważonego rozwoju całego obszaru objętego strategią. Możliwe jest także opracowywanie przez poszczególne JST dokumentów o charakterze sektorowym. Wymienić wśród nich należy m. in. Gminne Programy Rewitalizacji, Plany Gospodarki Niskoemisyjnej, Strategie Rozwoju Elektromobilności. Należy pamiętać, że dokumenty o charakterze wdrożeniowym powinny: zostać opracowane zgodnie z wytycznymi/przepisami zawartymi w dokumentach i aktach prawnych szczebla regionalnego i krajowego oraz być w pełni zgodne z postanowieniami Strategii Ponadlokalnej OF.

Szczególną rolę w procesie wdrażania postanowień Strategii Rozwoju Ponadlokalnego OF będą miały instrumenty realizacyjne, które znajdą zastosowanie na poziomie regionalnym. Zgodnie z zapisami projektu programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027: instrument IIT skierowany jest do obszarów strategicznej interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym i regionalnym tj. obszarów wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast o kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych zagrożonych trwałą marginalizacją (w tym obszarów o szczególnym potencjale turystycznym i kulturowym).

Z Innego Instrumentu Terytorialnego dla obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją będą mogły skorzystać JST dla których opracowano niniejszy dokument (poza Gminą Łańcut, która korzysta z instrumentu terytorialnego ZIT).

Istotną zasadą dotyczącą formułowania zapisów dokumentów strategicznych o charakterze podrzędnym w stosunku do Ponadlokalnej Strategii Rozwoju OF jest niepowielanie projektów przypisanych do objęcia wsparciem w ramach konkretnego instrumentu. W celu uniknięcia „podwójnego finansowania” Partnerzy OF zobowiązują się, że projekty planowane do realizacji w ramach IIT nie będą przedmiotem dokumentów strategicznych opracowywanych w celu realizacji innych instrumentów np. ZIT.

10. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia

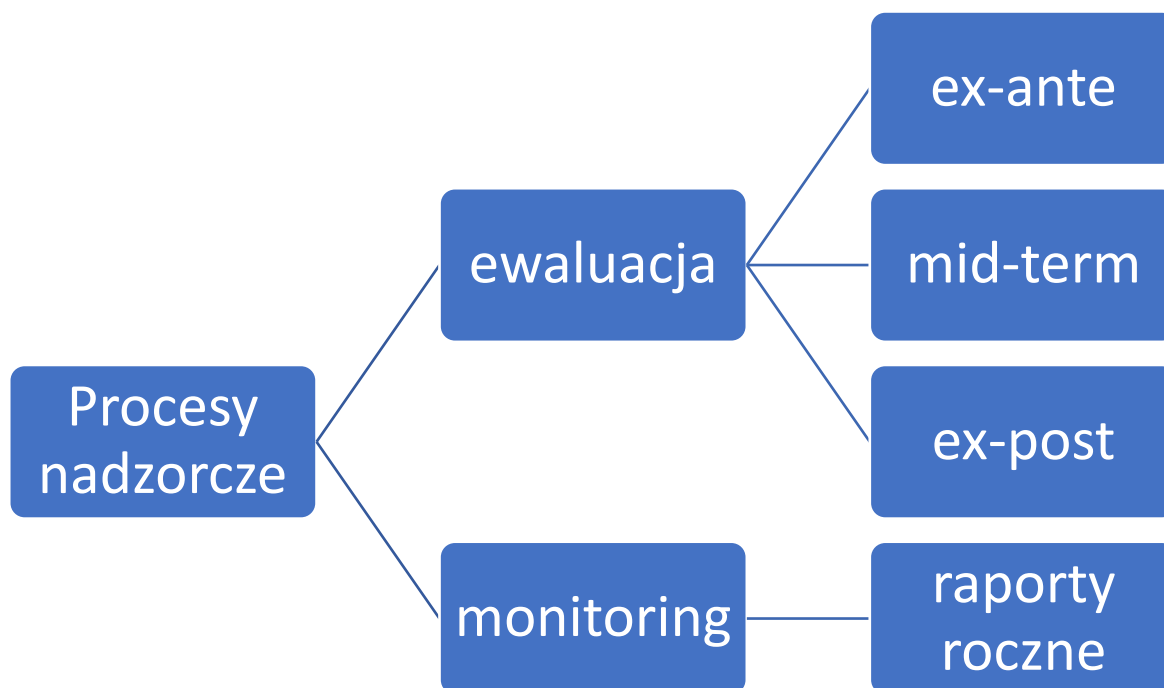
W części tej przedstawiono opis systemu monitoringu i oceny skuteczności realizacji strategii Innego Instrumentu Terytorialnego. Aby móc zmierzyć rezultaty przyszłych działań na obszarze funkcjonalnym, a także trafnie reagować na niepożądane tendencje, niezbędne jest opracowanie i wdrożenie systemu monitoringu i ewaluacji opierającego się na konkretnych wskaźnikach. Ewaluacje skuteczności działań IIT obejmują zatem wskaźniki realizacji strategii IIT w powiązaniu ze wskaźnikami programu. Liczbę wskaźników dostosowano do logiki wypracowanego systemu monitoringu, pamiętając o ich adekwatności i mierzalności.

Monitoring i ewaluacja strategii to procesy nadzorcze, które są niezbędne do prawidłowej i skutecznej realizacji postanowień dokumentu strategicznego. Monitorowanie strategii powinno następować poprzez ocenę realizacji wskazanych w niej instrumentów i działań. Podmiotem odpowiedzialnym za koordynację procesu monitorowania jest Powiat Łańcucki jako Lider Porozumienia Gmin OF. Jednocześnie należy wskazać pełną współodpowiedzialność pozostałych JST za niniejszy proces.

Wszystkie jednostki realizujące działania wynikające ze Strategii Rozwoju Ponadlokalnego zobowiązane są do gromadzenia danych dotyczących wskaźników monitoringu strategii oraz

wskaźników produktu i rezultatu określonych dla poszczególnych projektów. Partnerzy mają również obowiązek sprawnego i regularnego przekazywania niniejszych informacji do Lidera, który w terminie 3 miesięcy od zakończenia każdego roku kalendarzowego przygotowuje raport z postępów realizacji Strategii. Ocena postępów we wdrażaniu Strategii dokonywana w cyklu rocznym będzie bazowała na: wskaźnikach statystycznych BDL GUS, danych dostępnych w bazach publicznych tj. KRS, CEIDG, CEPIK, danych pozyskanych od realizatorów projektów strategicznych. Raport będzie również przekazywany do wiadomości wszystkich Partnerów Porozumienia.

Rysunek 7 – Schemat procesów monitoringu i ewaluacji strategii

Źródło: opracowanie własne.

Nieskomplikowany proces ciągłego monitoringu postanowień strategii będzie gwarantem skutecznej oceny realizowanych działań zarówno pod kątem osiągania zakładanych wskaźników jak i efektywnego wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na działania strategiczne. Należy również zaznaczyć, że projekty realizowane w ramach niniejszej strategii z udziałem środków zewnętrznych, będą podlegać monitoringowi instytucji nadrzędnych zgodnie z umową o dofinansowanie i wytycznymi w ramach poszczególnych programów operacyjnych.

10.1 Rezultaty planowanych działań, w tym w kontekście przestrzennym

Uwarunkowania rozwoju Obszaru Funkcjonalnego powiatu łańcuckiego są bezpośrednio powiązane z realizacją celów strategicznych we wszystkich wymiarach: społecznym, gospodarczym, przestrzennym oraz klimatyczno-środowiskowym. Każde z zaplanowanych działań, niezależnie od jego charakteru, wywołuje określone skutki w zagospodarowaniu przestrzennym – wpływa na układ osadniczy, dostępność komunikacyjną, jakość środowiska, funkcjonalność przestrzeni publicznych oraz sposób wykorzystania zasobów naturalnych.

Prezentowane poniżej rezultaty opisują oczekiwane efekty realizacji strategii, ukazując, w jaki sposób wdrażanie poszczególnych celów przełoży się na poprawę jakości życia mieszkańców, wzmocnienie

potencjału gospodarczego i turystycznego oraz zwiększenie atrakcyjności całego obszaru. Ujęcie przestrzenne pozwala na spojrzenie całościowe – łączące działania inwestycyjne, społeczne i środowiskowe w spójną wizję rozwoju terytorium.

Dzięki powiązaniu działań strategicznych z efektami przestrzennymi możliwe jest zapewnienie harmonijnego rozwoju, w którym inwestycje infrastrukturalne, ochrona środowiska i wzmacnianie kapitału społecznego wzajemnie się uzupełniają. Takie podejście umożliwia nie tylko realizację pojedynczych projektów, lecz także tworzenie trwałych powiązań funkcjonalnych między gminami, zwiększenie spójności obszaru oraz podniesienie jego konkurencyjności w skali regionalnej. Poniżej wskazano wybrane efekty realizacji strategii (w tym również w kontekście przestrzennym, w odniesieniu do poszczególnych celów strategicznych).

Cel 1: Zatrzymanie odpływu ludności i poprawa warunków życia mieszkańców

- Powstawanie nowych i atrakcyjnych przestrzeni mieszkaniowych z pełnym dostępem do infrastruktury technicznej i społecznej.
- Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejscowości, poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych.
- Rozwój lokalnych centrów usługowych, co zmniejszy konieczność dojazdów do większych miast i zwiększy atrakcyjność zamieszkania.

Cel 2: Wzrost dostępności i jakości usług społecznych, edukacyjnych oraz zdrowotnych

- Modernizacja i rozbudowa budynków użyteczności publicznej (szkół, przedszkoli, ośrodków zdrowia) z zapewnieniem dostępu dla osób z niepełnosprawnościami.
- Lokalizacja nowych punktów usług w pobliżu miejsc zamieszkania, co ograniczy bariery odległościowe.
- Tworzenie zintegrowanych kompleksów edukacyjno-społecznych, sprzyjających aktywności lokalnej.

Cel 3: Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego oraz integracja społeczna

- Zagospodarowanie przestrzeni wokół obiektów zabytkowych i miejsc pamięci, poprawa ich dostępności i ekspozycji.
- Adaptacja obiektów historycznych do nowych funkcji (np. kulturalnych, turystycznych), przy zachowaniu wartości zabytkowych.
- Tworzenie otwartych przestrzeni publicznych do organizacji wydarzeń integracyjnych i kulturalnych.
- Poprawa atrakcyjności infrastruktury kultury.

Cel 4: Wzmocnienie sektora turystycznego i kulturowego

- Rozwój infrastruktury turystycznej – ścieżek rowerowych, tras pieszych, punktów widokowych i stref rekreacji.
- Wyznaczanie i wyposażanie stref koncentracji ruchu turystycznego w centrum miejscowości i przy atrakcjach.
- Zintegrowanie przestrzenne oferty turystyki kulturowej i przyrodniczej w spójny system szlaków i obiektów.

Cel 5: Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki

- Wyznaczenie i przygotowanie terenów inwestycyjnych z pełną infrastrukturą techniczną i dogodnym dostępem komunikacyjnym.

- Rewitalizacja i adaptacja istniejących obiektów przemysłowych lub gospodarczych na cele produkcyjne i usługowe.
- Tworzenie stref aktywności gospodarczej przy głównych węzłach komunikacyjnych.

Cel 6: Modernizacja rolnictwa i rozwój lokalnych produktów

- Rozbudowa i modernizacja infrastruktury okołorolniczej (magazyny, chłodnie, przetwórnice).
- Tworzenie targowisk lokalnych w atrakcyjnych, łatwo dostępnych lokalizacjach.
- Wspieranie powstawania krótkich łańcuchów dostaw poprzez przestrzenne łączenie producentów i punktów sprzedaży.

Cel 7: Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej i transportowej

- Modernizacja i rozbudowa sieci drogowej, w tym infrastruktury dla pieszych i rowerzystów.
- Rozwój sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, energetycznej i telekomunikacyjnej na całym obszarze.
- Tworzenie węzłów przesiadkowych integrujących transport publiczny.

Cel 8: Ochrona i odnowa terenów zielonych

- Tworzenie parków, skwerów i zielonych korytarzy ekologicznych w strukturze osadniczej.
- Rewitalizacja i pielęgnacja istniejących terenów zielonych.
- Powiązanie przestrzeni zielonych w spójny system rekreacyjno-przyrodniczy.

Cel 9: Poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznych

- Montaż monitoringu i nowego oświetlenia w strategicznych punktach miejscowości.
- Przebudowa układów komunikacyjnych w strefach o dużym natężeniu ruchu pieszych.
- Zagospodarowanie przestrzeni w sposób eliminujący miejsca potencjalnie niebezpieczne.
- Poprawa atrakcyjności przestrzeni publicznych.

Cel 10: Lepsze wykorzystanie dziedzictwa naturalnego do rozwoju turystyki

- Zagospodarowanie brzegów rzek, stawów i terenów leśnych w sposób sprzyjający turystyce i rekreacji.
- Tworzenie tras edukacyjno-przyrodniczych oraz punktów obserwacyjnych.
- Rozwój infrastruktury obsługującej turystów w pobliżu cennych obszarów przyrodniczych.

Cel 11: Efektywne dostosowanie do zmian klimatu

- Stosowanie rozwiązań błękitno-zielonej infrastruktury (mała retencja, ogrody deszczowe, zielone dachy).
- Modernizacja systemów odprowadzania wód opadowych.
- Zwiększenie powierzchni biologicznie czynnej w przestrzeni zurbanizowanej.

Cel 12: Poprawa efektywności zagospodarowania odpadów

- Rozbudowa i modernizacja punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK).
- Tworzenie lokalnych punktów napraw i ponownego użycia przedmiotów.
- Lokalizowanie infrastruktury gospodarki odpadami w sposób minimalizujący uciążliwość dla mieszkańców i środowiska.

10.2 Wskaźniki monitoringu Strategii IIT

Strategia rozwoju ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żółtnia oraz powiat łącccki do roku 2030 uwzględnia wykorzystanie endogenicznych potencjałów rozwojowych w taki sposób, aby posiadane zasoby wzmocniły lokalną gospodarkę w zakresie wzrostu produktywności, skutecznej transformacji społeczno-gospodarczej, także z uwzględnieniem wymiaru środowiskowego oraz realizującej cele UE. Strategia Rozwoju Ponadlokalnego koncentruje się zatem na wyzwaniach stojących przed obszarem funkcjonalnym. Cele

Strategiczne wyznaczone zostały w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i klimatyczno-środowiskowym.

Oczekiwane rezultaty wskazują jaki efekt planowanych działań zostanie osiągnięty w ramach wymienionych Celów Strategicznych. Jest to określone poprzez określone wskaźniki rezultatu i produktu, które są jednocześnie przypisane do wybranych Celów Szczegółowych z programu FEP 2021-2027. Rezultaty zaplanowanej interwencji będą zatem mierzone za pomocą wskaźników związanych bezpośrednio z opracowaną diagnozą obszaru wsparcia oraz określonych na poziomie każdego z Celów Strategicznych. Tak samo jak cele, rezultaty realizacji przedsięwzięć będą zatem weryfikowalne i mierzalne.

Należy zaznaczyć, że strategia przewiduje dwupoziomowy system monitoringu, który umożliwia skuteczną ocenę realizacji jej celów oraz wdrażanych działań rozwojowych. Struktura ta zapewnia przejrzystość, kompleksowość oraz efektywność w analizie postępów wdrażania dokumentu.

Pierwszy poziom monitoringu obejmuje całościową ocenę realizacji strategii poprzez obserwację zestawu wskaźników ogólnych. Dotyczą one wszystkich dwunastu celów strategicznych (społecznych, gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych) i mają charakter przekrojowy. Na tym poziomie analizowane są zmiany w kluczowych obszarach funkcjonowania OF, takich jak: sytuacja demograficzna, dostępność usług publicznych, poziom przedsiębiorczości, jakość środowiska czy rozwój infrastruktury. Wskaźniki te bazują głównie na danych statystyki publicznej oraz informacjach od jednostek samorządu terytorialnego. Ich analiza pozwala określić, w jakim stopniu realizowane działania przyczyniają się do osiągania zakładanych celów rozwojowych całego dokumentu strategicznego.

Tabela 5 – Wskaźniki monitoringu Strategii Rozwoju Ponadlokalnego

Wskaźnik monitoringu	Rodzaj wskaźnika	Wartość bazowa	Oczekiwany trend
Długość nowych ścieżek rowerowych [km]	produktu	0	wzrost
Długość przebudowanych dróg lokalnych [km]	produktu	0	wzrost
Liczba obiektów infrastruktury transportowej zmodernizowanych lub nowo wybudowanych [szt.]	produktu	0	wzrost
Liczba utworzonych produktów turystycznych [szt.]	produktu	0	wzrost
Liczba wspartych obiektów infrastruktury turystycznej lub kulturalnej [szt.]	produktu	0	wzrost
Liczba obiektów zabytkowych objętych wsparciem [szt.]	produktu	0	wzrost
Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych lub turystycznych [os.]	produktu	0	wzrost
Powierzchnia terenów objętych rewitalizacją [ha]	produktu	0	wzrost
Powierzchnia nowych lub zmodernizowanych terenów zielonych [m ²]	produktu	0	wzrost
Liczba wspartych obiektów infrastruktury społecznej lub edukacyjnej [szt.]	produktu	0	wzrost

Liczba uczniów objętych wsparciem [os.]	produktu	0	wzrost
Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków użyteczności publicznej [szt.]	produktu	0	wzrost
Zainstalowana moc nowych instalacji wykorzystujących OZE [MW]	produktu	0	wzrost
Liczba budynków, w których zamontowano instalacje OZE [szt.]	produktu	0	wzrost
Liczba zmodernizowanych punktów oświetleniowych (LED) [szt.]	produktu	0	wzrost
Długość wybudowanej/przebudowanej sieci kanalizacyjnej i wodociągowej [km]	produktu	0	wzrost
Liczba osób podłączonych do nowej/modernizowanej sieci [os.]	produktu	0	wzrost
Liczba nowych punktów zagospodarowania odpadów [szt.]	produktu	0	wzrost
Liczba wdrożonych e-usług publicznych [szt.]Liczba zainstalowanych punktów monitoringu przestrzeni publicznych [szt.]	produktu	0	wzrost
Liczba projektów zwiększających bezpieczeństwo publiczne [szt.]	produktu	0	wzrost
Liczba osób korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury społecznej [os.]	rezultatu	0	wzrost
Liczba nowych miejsc pracy utworzonych w wyniku realizacji projektów [etaty]	rezultatu	0	wzrost
Liczba osób korzystających z poprawionej infrastruktury transportowej (drogi, ścieżki rowerowe) [os./dzień]	rezultatu	0	wzrost
Liczba osób, których warunki życia uległy poprawie dzięki projektom infrastruktury społecznej [os.]	rezultatu	0	wzrost
Zmniejszenie emisji CO ₂ dzięki inwestycjom w efektywność energetyczną i OZE [tony/rok]	rezultatu	0	wzrost

Źródło: opracowanie własne

Drugi poziom monitoringu dedykowany jest wyłącznie realizacji projektów wpisujących się w instrument Innych Instrumentów Terytorialnych (IIT). Skupia się na szczegółowych wskaźnikach przypisanych do konkretnych przedsięwzięć oraz celów strategicznych realizowanych za pośrednictwem IIT (np. cele 3, 4, 8, 9, 10). Wskaźniki te mierzą efektywność rzeczową i finansową projektów IIT – takich jak liczba zrewitalizowanych obiektów, nowo utworzonych miejsc turystycznych, powierzchni terenów zielonych objętych rewitalizacją czy liczby wydarzeń kulturalnych. Monitoring ten jest prowadzony na podstawie dokumentacji projektowej, raportów realizacyjnych oraz danych od beneficjentów. Jego celem jest ścisła kontrola wykorzystania środków unijnych i zgodności projektów z założeniami programów regionalnych.

Taki dwupoziomowy model monitoringu umożliwia zarówno całościową ocenę postępów realizacji strategii, jak i szczegółową kontrolę wdrażania projektów w ramach instrumentu terytorialnego, co przekłada się na lepsze zarządzanie i skuteczniejsze osiągnięcie założonych rezultatów.

Z uwagi na powyższe opracowano listę wskaźników produktu i rezultatu dla celów strategicznych związanych z instrumentem IIT, które są przyporządkowane do Celów Programu FEP 2021-2027. Ich wybór został dokonany z zachowaniem spójności z wynikami diagnozy obszaru wsparcia. Dodatkowo wykazuje pełną spójność ze Szczegółowym Opisem Priorytetów Programu. Oczekiwane zmiany i

rezultaty zaplanowanych działań można przedstawić w postaci poniższej tabeli obrazującej wskaźniki monitoringowe dla postanowień Strategii Rozwoju Ponadlokalnego, ich wartość bazową i docelową.

Tabela 6 – Wskaźniki monitoringu działań w zakresie instrumentu IIT

Wskaźnik monitoringu	Rodzaj wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa
WLWK-PLRO141 - Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	produktu	0	3
WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)	produktu	0	4
WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	produktu	0	10
WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)	produktu	0	5
WLWK-PLRO142 - Liczba wspartych instytucji paramuzealnych	produktu	0	1
WLWK-PLRO140 - Liczba wspartych obiektów o charakterze niezabytkowym	produktu	0	6
WLWK-PLRO139 - Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	produktu	0	3
WLWK-PLRO138 - Liczba zabytków ruchomych objętych wsparciem	produktu	0	1000
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	produktu	0	7100
WLWK-RCO058 - Wspierana infrastruktura rowerowa	produktu	0	2
WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	produktu	0	1
WLWK-RCO036 - Zielona infrastruktura objęta wsparciem do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu	produktu	0	3
PROG-FEPP06 - Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach wiejskich	produktu	0	6
WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	rezultatu	0	18000
WLWK-PLRR082 - Roczna liczba turystów korzystających ze wspartych szlaków turystycznych	rezultatu	0	18000
PROG-FEPR07 - Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury na obszarach wiejskich	rezultatu	0	18000

Źródło: opracowanie własne

10.3 Ewaluacja postanowień strategii

Jeżeli chodzi o procesy ewaluacyjne dedykowane strategiom ponadlokalnym, ustawodawca określił obowiązek realizacji uprzedniej ewaluacji trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji (ewaluacja ex-ante). Ewaluację taką należy przygotować przed formalnym przyjęciem dokumentu. Bardzo dobrym rozwiązaniem jest włączenie ewaluatorów w prace nad strategią, wówczas ewaluacja jest bardziej skuteczna. Zaproponowane na tym etapie wnioski ewaluacyjne należy

przewidzieć do rozpatrzenia jako cenne spostrzeżenia ekspertów mogące znacząco poprawić jakość zaplanowanej interwencji.

Ewaluacja ex ante jest próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy działania planowane w ramach strategii przyniosą zakładane efekty przy użyciu dedykowanych im instrumentów i zasobów. Ocena ta ma posłużyć poprawie jakości planowanej do uruchomienia interwencji. Przedmiotem oceny ex ante jest kilka elementów strategii. Po pierwsze, weryfikuje się: kompletność, poprawność, adekwatność, trafność i ewentualnie aktualność wniosków wynikających z diagnozy. Po drugie, ewaluacja ex ante ocenia, czy cele są dobrze wyznaczone i możliwe do osiągnięcia wskutek realizacji zaplanowanych działań oraz czy te działania są możliwe do zrealizowania przy wykorzystaniu dostępnych zasobów. Innymi słowy, na tym etapie zostają ocenione powiązania między diagnozą (obserwacje dotyczące deficytów lub potencjałów) a działaniami, w tym alokowanymi zasobami i celami. Tej części ewaluacji ex ante powinno towarzyszyć oszacowanie przewidywanego wpływu realizacji celów na sferę rozwoju lokalnego, której one dotyczą. Trzecim przedmiotem oceny ewaluacji ex ante jest weryfikacja jej założeń wobec zapisów dokumentów wyższego rzędu.

Przeprowadzona po przygotowaniu projektu niniejszej strategii ewaluacja ex-ante, została zrealizowana z uwzględnieniem najważniejszych zasad i dobrych praktyk związanych z opracowaniem tego typu procesów. Raport ewaluacyjny stanowi odrębny dokument, będący uzupełnieniem Strategii Rozwoju Ponadlokalnego. W zakresie analizy ex-ante należy wskazać, że dokument jest potwierdzeniem trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji strategii rozwoju ponadlokalnego, w tym: kompletności, trafności, spójności zewnętrznej i wewnętrznej oraz pozytywnej oceny systemu wdrażania, systemu monitorowania i ewaluacji, a także ram finansowych i potencjalnych źródeł finansowania.

Uwzględniając powyższą analizę i oceniając pozytywnie opracowany dokument, eksperci dokonujący oceny zarekomendowali przyjęcie Strategia rozwoju ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żółnia oraz powiat łądecki do roku 2030, w formie w jakiej wypracowano ten dokument i uzgodniono z lokalnymi interesariuszami w ramach przeprowadzonych konsultacji społecznych.

W procesie realizacji postanowień Strategii Ponadlokalnej zasadne jest również zaplanowanie ewaluacji strategii w połowie (mid-term) oraz na koniec okresu realizacji (ex-post). Proces ewaluacji pozwoli na określenie stopnia realizacji postanowień strategii. Badania te mają charakter fakultatywny i mogą zostać przeprowadzone przez podmiot zewnętrzny.

Ewaluacja mid-term jest prowadzona w celu diagnozy stopnia, w jakim udało się osiągnąć zakładane wskaźniki rezultatu w połowie realizacji Strategii (tj. po roku 2028). Badanie ewaluacyjne ma za zadanie dostarczyć cenne wnioski, pozwalające na określenie prawdopodobieństwa osiągnięcia wskaźników strategicznych, mając na uwadze dotychczas podjęte działania i zrealizowane projekty. Dzięki przeprowadzonym analizom można zidentyfikować obszary wymagające usprawnień, po czym podjąć aktywność w celu ich wdrożenia. Badanie ewaluacyjne mid-term pozwala więc zwiększyć skuteczność i efektywność interwencji, uwzględniając zmieniający się kontekst społeczny oraz instytucjonalny. Może być również wykorzystane jako przesłanka do aktualizacji zapisów Strategii.

Ewaluacja ex-post jest społeczno-ekonomicznym badaniem oceniającym znaczenie przeprowadzonej interwencji w zakresie realizacji potrzeb, na które miała odpowiadać, jak również oceniającym jej

niezamierzone efekty. W ramach tego typu badania, należy dokonać całościowej oceny interwencji, dlatego też ewaluację ex-post często określa się mianem ewaluacji podsumowującej. Specyfika ewaluacji ex-post polega na tym, że w badaniu uwzględnione zostają realne efekty wprowadzonych interwencji. Poprzez porównanie tego, co powinno zostać osiągnięte dzięki określonym działaniom z tym, co faktycznie osiągnięto, możliwa jest odpowiedź na pytanie: czy cele interwencji zostały zrealizowane, a jeżeli tak, to w jakim stopniu. Weryfikowana jest tym samym przyjęta na etapie programowania wizja rozwoju.

Należy zaznaczyć, że o efektach realizacji Ponadlokalnej Strategii Rozwoju informowani będą również lokalni interesariusze. Będzie to jeden z elementów wdrażania strategii w wymiarze społecznym. Planowane jest promowanie obszaru funkcjonalnego poprzez informowanie o podejmowanych inicjatywach i działaniach partnerstwa, a także efektach tych działań dla lokalnych wspólnot. Raporty monitoringowe oraz ewaluacyjne będą udostępniane na stronach internetowych Partnerów.

11. Ramy finansowe i źródła finansowania

Przygotowanie ram finansowych strategii obejmowało ocenę sytuacji finansowej JST wchodzących w skład OF, szacunek nakładów jakie uznaje się za niezbędne do pełnego osiągnięcia jej celów oraz identyfikację źródeł finansowania. Działania określone w Strategii Rozwoju Ponadlokalnego są poparte możliwościami i chęcią ich realizacji przez poszczególne JST również w kontekście zapewnienia ich finansowania. Szczególnie istotna jest różnorodność potencjalnych źródeł finansowania. Do realizacji zaplanowanych działań zostaną wykorzystane środki własne jst, środki krajowe w formie dedykowanych funduszy i programów, fundusze unijne i inne zagraniczne oraz środki prywatne, kredyty bankowe i pożyczki.

Wyznaczenie ram finansowych jest niezbędne do oceny możliwości realizacji strategii. Należy również zaznaczyć, iż realizacja przedsięwzięć strategicznych może mieć także różnorodne formy finansowania przedsięwzięć. Perspektywa finansowa UE 2021-2027 daje możliwość wykorzystania zarówno instrumentów finansowych jak i dotacji oraz subwencji bezzwrotnych. Istnieje również możliwość wykorzystania finansowania w formie partnerstwa publiczno - prywatnego. Ważną rolę odgrywać będą również środki z funduszy celowych np. pochodzące z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz programów krajowych jak np. Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych. Ma on na celu zwiększenie skali inwestycji publicznych przez bezzwrotne dofinansowanie inwestycji realizowanych przez JST. Program realizowany jest poprzez promesy inwestycyjne udzielane przez BGK.

Dlatego też, projekty poszczególnych JST realizujące strategię obszaru funkcjonalnego zawarte w tabeli 4 będą realizowane zarówno z wykorzystaniem środków zewnętrznych, jak i środków własnych samorządów wchodzących w skład Partnerstwa. Prezentowany poniżej wykaz stanowi potencjalne źródła finansowania części przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji w ramach niniejszej strategii (poza instrumentem IIT). Szczególnie istotne dla Obszaru Funkcjonalnego mogą być następujące programy europejskie:

- Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS) – następca Programu Infrastruktura i Środowisko (POIIŚ). Program przyczyni się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu.

FEnIKS wesprze również inwestycje transportowe oraz dofinansuje ochronę zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Planowany budżet to: ponad 25 mld euro.

- Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG) – program jest kontynuacją dwóch wcześniejszych programów: Innowacyjna Gospodarka 2007-2013 (POIG) oraz Inteligentny Rozwój 2014-2020 (POIR). FENG będzie wspierał realizację projektów badawczo-rozwojowych, innowacyjnych oraz zwiększających konkurencyjność polskiej gospodarki. Z programu będą mogli skorzystać m.in. przedsiębiorcy, instytucje z sektora nauki, konsorcja przedsiębiorstw oraz instytucje otoczenia biznesu, ośrodki innowacji. Planowany budżet to ok 7,9 mld euro.
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) - następca Programu Wiedza Edukacja Rozwój (POWER). Główne obszary działania FERS to: praca, edukacja, zdrowie oraz dostępność. Program będzie wspierał projekty z zakresu: poprawy sytuacji osób na rynku pracy, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienia opieki nad dziećmi, podnoszenia jakości edukacji i rozwoju kompetencji, integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia.
- Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC) - jest następcą programu Polska Cyfrowa (POPC), który w latach 2014-2020 wspierał cyfryzację w Polsce. FERC będzie koncentrował na: zwiększeniu dostępu do ultraszybkiego internetu szerokopasmowego, udostępnieniu zaawansowanych e-usług, zapewnieniu cyberbezpieczeństwa, rozwoju gospodarki opartej na danych, wykorzystującej najnowsze technologie cyfrowe, wsparciu rozwoju zaawansowanych kompetencji cyfrowych, w tym również w obszarze cyberbezpieczeństwa dla JST i przedsiębiorców. Planowany budżet FERC to ok. 2 mld euro.
- Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW) – nowy program dla makroregionu Polski Wschodniej będzie koncentrował się na czterech głównych obszarach: wzmocnienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, energia i ochrona klimatu, spójna sieć transportowa i zwiększenie dostępności transportowej oraz aktywizacja kapitału społecznego, rozwój turystyki i usługi uzdrowiskowe. Województwa objęte wsparciem: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie, województwo mazowieckie bez Warszawy i otaczających ją powiatów. W puli FEPW jest ok. 2,5 mld euro.
- Fundusze Europejskie dla Podkarpackiego (FEP) – główne źródło finansowania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego.

Nie należy zapominać również o innych zewnętrznych źródłach finansowania. Na podstawie Europejskiego Planu Odbudowy i jego filaru pn. Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności w Polsce został przygotowany Krajowy Plan Odbudowy (KPO), który będzie uzupełniał interwencje polityki spójności w okresie 2021-2027. Celem interwencji KPO będzie przede wszystkim odbudowa potencjału rozwojowego gospodarki utraconego w wyniku pandemii COVID-19. Przewiduje się, że w ramach KPO będą m.in. inwestycje związane z zieloną gospodarką, cyfryzacją, innowacyjnością gospodarki, zatrudnieniem, działalnością badawczo-rozwojową, sektorem ochrony zdrowia oraz projekty w obszarze transportu i energetyki. Ważnym źródłem finansowania dla OF mogą być również programy bezpośrednio zarządzane przez Komisję Europejską np. LIFE, Horyzont oraz międzynarodowe programy sieciowe (np. Interreg) i Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy.

Źródło: opracowanie własne

Z uwagi na fakt, iż niniejszy dokument pełni rolę Strategii IIT, najważniejszym źródłem finansowania przedsięwzięć strategicznych będzie program regionalny Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027, realizowany m.in. z wykorzystaniem instrumentu terytorialnego IIT. W ramach IIT dla Partnerstw JST z OSI finansowane będą projekty właściwe dla CP5. Projekty realizowane będą w trybie konkurencyjnym w ramach dwóch naborów dla działania 06.02 Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich i małych miast. Pierwszy nabór dotyczy projektów w tematyce: Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych oraz Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki poza obszarami Natura 2000. Kwota dofinansowania przeznaczona na niniejszy nabór w programie regionalnym wynosi 237 251 251 zł. Drugi nabór związany z działaniem 06.02 dotyczy tematów takich jak: Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury oraz Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych. W tym przypadku dedykowana Partnerstwom IIT kwota dofinansowania przedsięwzięć wynosi 183 475 883 zł. Potrzeby JST OF w zakresie wykorzystania instrumentu IIT związane z realizacją projektów opisanych w rozdziale 12 zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 7 – Szacunkowe ramy finansowe projektów

Instrument IIT (projekty razem)	
Źródło finansowania	Wartość (PLN)
wkład własny gmin	6 570 000,00
środki europejskie – FEP 2021-2027	50 530 000,00
RAZEM	57 100 000,00
Pozostałe projekty	
Źródło finansowania	Wartość (PLN)
Powiat łańcucki	
wkład własny gminy	2 610 000,00
środki zewnętrzne europejskie lub krajowe	14 790 000,00

RAZEM	17 400 000,00
Gmina Białobrzegi	
wkład własny gminy	7 350 000,00
środki zewnętrzne europejskie lub krajowe	41 650 000,00
RAZEM	49 000 000,00
Gmina Łącut	
wkład własny gminy	19 657 500,00
środki zewnętrzne europejskie lub krajowe	111 392 500,00
RAZEM	131 050 000,00
Gmina Markowa	
wkład własny gminy	14 800 994,55
środki zewnętrzne europejskie lub krajowe	83 872 302,45
RAZEM	98 673 297,00
Gmina Rakszawa	
wkład własny gminy	18 450 000,00
środki zewnętrzne europejskie lub krajowe	104 550 000,00
RAZEM	123 000 000,00
Gmina Żółnia	
wkład własny gminy	5 355 000,00
środki zewnętrzne europejskie lub krajowe	30 345 000,00
RAZEM	35 700 000,00
Pozostałe projekty razem	
wkład własny gmin	68 223 494,55
środki zewnętrzne europejskie lub krajowe	386 599 802,45
RAZEM	454 823 297,00

Źródło: Opracowanie własne

12. Lista projektów IIT

Istotnym elementem strategii innego instrumentu terytorialnego jest lista projektów (których wybór dokonywany jest na etapie prac nad strategią), która następnie jest przyjmowana na etapie zatwierdzania dokumentu przez Związek IIT. Wyselekcjonowane projekty IIT w ramach programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 będą wybierane w trybie konkurencyjnym, o którym mowa w art. 44 ust. 1 ustawy wdrożeniowej, zgodnie z warunkami właściwego naboru przewidzianego dla projektów IIT w działaniu 6.2 Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich i małych miast, Programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027.

W celu potwierdzenia wypełnienia obowiązków wynikających z art. 36 ust. 8 pkt 2 i 3 ustawy wdrożeniowej (dotyczących zintegrowanego podejścia i powiązań między projektami), należy wskazać że projekty na poniższej liście wykazują zintegrowany charakter. Są to projekty, które wpisują się w

cele rozwoju obszaru funkcjonalnego Partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego objętego instrumentem IIT i są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych i/lub wykorzystanie wspólnego potencjału. Powyższe oznacza, że projekt zintegrowany ma wpływ na więcej niż 1 gminę w Partnerstwie JST oraz jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej strategii.

Zgodnie z definicją: projekt zintegrowany powinien spełniać przynajmniej jeden z dwóch warunków: jest projektem partnerskim w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej lub deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu, tj. wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej dwóch gmin obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz powiat łącutcki, co znajduje swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Należy zaznaczyć, że przedstawione poniżej projekty IIT wykazują wysoki poziom zintegrowania. Przewiduje się realizację projektu partnerskiego o charakterze ponadlokalnym realizowanego wspólnie przez kilku Partnerów OF w przypadku typu : ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych. Natomiast w przypadku typu ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury, przewiduje się realizację projektów indywidualnych w formie wiązki projektowej z zakresu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego. W tym przypadku zasięg oddziaływania lub wspólne wykorzystanie efektów projektów będzie widoczne w więcej niż jednej gminie.

Tabela 8 – Lista zintegrowanych projektów IIT

Projekty wskazane do realizacji w ramach instrumentu IIT, Działanie 6.2 Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich i małych miast, typy projektu:

- Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury,

1.	Tytuł projektu 1	Promocja dziedzictwa kulturowego w Gminie Rakszawa poprzez udostępnienie infrastruktury zabytkowej
2.	Lider/partner projektu	Gmina Rakszawa
3.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
4.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie
5.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	Typ wsparcia: Działanie 6.2 FEP, typ II: Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury. Cel projektu: Rekonstrukcja dawnej karczmy w możliwej do odtworzenia wiernej formie zewnętrznej z adaptacją wnętrza do nowych potrzeb oraz ustaleniu zasad utrzymania lub przekształcenia relikwów zabudowy

		gospodarczej. Docelowo planuje się przekształcenie dawnej karczmy na izbę regionalną udostępnioną do użytkowania wielofunkcyjnego. Relikty zabudowań gospodarczych planuje się przekształcić na obiekt małej architektury. Karczma będzie udostępniona na cele kulturalne. Projekt wywiera pozytywny wpływ na obszar dziedzictwa kulturowego całego obszaru funkcjonalnego i będzie dostępny dla mieszkańców wszystkich gmin Partnerstwa. Zakres rzeczowy: Roboty budowlane, konserwatorskie i restauratorskie zabytkowego budynku d. Karczmy wraz z budynkiem gospodarczym na tzw. Rąbanym Gościńcu w Rakszawie w raz z zagospodarowaniem terenu udostępnionym na cele kulturalne i turystyczne.
6.	Budżet projektu PLN	Wydatki kwalifikowalne: ok. 15 mln zł Wartość dofinansowania: ok. 13,5 mln zł
7.	Okres realizacji projektu	2026-2028 (I kw.)

1.	Tytuł projektu 2	Promocja dziedzictwa kulturowego w Gminie Rakszawa poprzez udostępnienie infrastruktury kulturalnej i turystycznej
2.	Lider/partner projektu	Gmina Rakszawa
3.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
4.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie
5.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	Typ wsparcia: Działanie 6.2 FEP, typ II: Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury. Cel projektu: Utworzenie obiektu kulturowego (ośrodka kultury) promującego lokalne tradycje i rzemiosło. Obiekt będzie pełnił funkcję wystawienniczą, warsztatową i kulturalną. Projekt wywiera pozytywny wpływ na obszar dziedzictwa kulturowego całego obszaru funkcjonalnego i będzie dostępny dla wszystkich gmin Partnerstwa. Zakres rzeczowy: Roboty budowlane polegające na wybudowaniu nowego obiektu lub dostosowaniu obiektu istniejącego (nie pełniącego funkcji ośrodka kultury) wraz z wyposażeniem w celu utworzenia ośrodka kultury na cele promocji tkactwa, działalność wystawienniczą, warsztatową i kulturalną. Docelowo obiekt ma stać się instytucją kultury przed rozliczeniem projektu.

6.	Budżet projektu PLN	Wydatki kwalifikowalne: ok. 15 mln zł Wartość dofinansowania: ok. 13,5 mln zł
7.	Okres realizacji projektu	2026-2028 (I kw.)

1.	Tytuł projektu 3	Rozbudowa i przebudowa budynku Gminnego Ośrodka Kultury i Czytelnictwa w Białobrzegach
2.	Lider/partner projektu	Gmina Białobrzegi
3.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
4.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie
5.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	Typ wsparcia: Działanie 6.2 FEP, typ II: Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury. Cel projektu: Poprawa funkcjonalności i dostępności Gminnego Ośrodka Kultury i Czytelnictwa w Białobrzegach. Projekt wywiera pozytywny wpływ na obszar dziedzictwa kulturowego całego obszaru funkcjonalnego i będzie dostępny dla wszystkich gmin Partnerstwa. Zakres rzeczowy: - rozbudowa budynku GOKiCz o nowe pomieszczenia z przeznaczeniem na działalność kulturalną i edukację kulturalną, w tym salę widowiskową w odpowiedzi na rosnące zainteresowanie mieszkańców ofertą GOKiCz - przebudowę budynku GOKiCz poprzez poprawę funkcjonalności obiektu i obecnych pomieszczeń, w celu zabezpieczenia potrzeb w zakresie powierzchni niezbędnej do realizacji nowych zajęć i warsztatów - doposażenie obiektu w sprzęt na cele działalności statutowej GOKiCz (m.in. sprzęt multimedialny: ekrany, projektory, oświetlenie sceniczne, nagłośnienie) - poprawa dostępności obiektu poprzez montaż windy - zagospodarowanie terenu na zewnątrz, w tym parking
6.	Budżet projektu PLN	Wydatki kwalifikowalne: 15 mln zł Wartość dofinansowania: 12,7 mln zł
7.	Okres realizacji projektu	2026 – 2028 (I kw.)

Projekty wskazane do realizacji w ramach instrumentu IIT, Działanie 6.2 Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich i małych miast, typy projektu:

- Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych.

1.	Tytuł projektu 4	Poprawa jakości przestrzeni publicznych i rozwój infrastruktury rekreacyjnej na terenie gmin powiatu łąncuckiego: Białobrzegi, Markowa, Rakszawa.
2.	Lider/partner projektu	Lider: Powiat łąncucki Partnerzy: Białobrzegi, Markowa, Rakszawa.
3.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
4.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie
5.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	Typ wsparcia: Działanie 6.2 FEP, typ IV: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych.. Cel projektu: Projekt będzie realizowany jako projekt partnerski, w którym Lider i poszczególni Partnerzy będą realizowali zadania na ich terytorium. Zakres rzeczowy projektu dotyczy szeroko rozumianej poprawy jakości przestrzeni publicznych i rozwoju oferty rekreacyjnej obszaru funkcjonalnego, skierowanej do jego mieszkańców. Wszystkie działania wykazują zintegrowany charakter co pozwoli na uzyskanie efektu synergii pomiędzy przedsięwzięciami, wpływając jednocześnie na zwiększenie zakresu ich pozytywnego oddziaływania. W każdej z gmin planuje się realizację inwestycji mającej na celu podniesienie atrakcyjności obszaru funkcjonalnego w zakresie przestrzeni publicznych. Realizacja projektu przyczyni się również do wzmocnienia obszaru w kontekście realizacji potrzeb mieszkańców dotyczących atrakcyjnych form wypoczynku i rekreacji. Zakres rzeczowy Lidera: Powiat łąncucki: Zadanie - Budowa strefy relaksacyjno-wypoczynkowej w Rakszawie. (Wartość projektu: 1,15 mln, wartość dofinansowania: 1 mln) Infrastruktura relaksacyjno – wypoczynkowa, w formie ogrodu sensorycznego, elementy zieleni, zagospodarowanie terenu, mała architektura, modernizacja historycznego pomnika, mały parking, oświetlenie LED, monitoring wizyjny). Zadanie - Stworzenie strony internetowej, jako elementu spajającego działania - promującej zarówno istniejące miejsca rekreacji obszaru

		funkcjonalnego jak i miejsca, które powstaną w ramach niniejszego przedsięwzięcia. Zakres rzeczowy Partnerów: Gmina Białobrzegi: Zadanie - Budowa ogrodu doświadczeń na terenie Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Białobrzegach (Wartość projektu: 3,35 mln, wartość dofinansowania: 3 mln) Zakres rzeczowy: infrastruktura rekreacyjna (park edukacyjny – nauka poprzez zabawę -urządzenia demonstrujące zjawiska m. in. z dziedziny fizyki, optyki, hydrostatyki) elementy zieleni, mała architektura rekreacyjna, oświetlenie z wykorzystaniem OZE Gmina Markowa: Zadanie - Budowa infrastruktury rekreacyjnej w Markowej - rozwój atrakcyjnych przestrzeni publicznych obszaru Gminy Markowa (Wartość projektu 1,55 mln, wartość dofinansowania 1,4 mln) Zakres rzeczowy: Stworzenie obszaru infrastruktury rekreacyjnej poprzez zagospodarowanie przestrzeni publicznej polegające na: -robotach ziemnych, robotach związanych z nawierzchnią, w tym wykonanie chodników, - zakupie i montażu zadaszonej wiaty dla turystów , - zakupie i montażu koszy do segregacji odpadów, ławek, stojaków na rowery, -zakupie i montażu zabawek do strefy odpoczynku dla dzieci i młodzieży wraz z jej ogrodzeniem, - wykonanie miejsc postojowych, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, -nasadzenia, -oświetlenie -zakup i montaż tablic informacyjnych umożliwiających mieszkańcom zapoznanie się z walorami gminy, szlakami, miejscami historii, miejscami kultywującymi tradycje, zabytkami Gminy Markowa. Celem zadania będzie uzupełnienie oferty rekreacyjnej Gminy Markowa i OF bogatego w walory historyczne. Oferta skierowana będzie dla mieszkańców OF, w tym dla rodzin z dziećmi oraz osób z niepełnosprawnościami. Stworzone miejsce udostępnione mieszkańcom będzie stanowiło kompleksową ofertę umożliwiającą rekreację, odpoczynek, spożycie posiłku, relaks na łonie natury, wśród zieleni, a dla dzieci i młodzieży będzie miejscem zabawy i spędzenia wolnego czasu w gronie najbliższych. Teren zagospodarowany zostanie także w tablice informacyjne przedstawiające walory, szlaki, miejsca historii, miejsca kultywujące tradycje, zabytki Gminy Markowa. Gmina Rakszawa: Zadanie - Budowa infrastruktury rekreacyjnej w Gminie Rakszawa (Wartość projektu: 3,35 mln, wartość dofinansowania: 3 mln)
--	--	--

		Zakres rzeczowy: Budowa miejsc wypoczynku, rekreacji w miejscowości Rakszawa i wiaty rekreacyjnej w miejscowości Wydrze wraz z zagospodarowaniem otoczenia i infrastrukturą poprawiającą dostępność. Zakres budowy miejsc wypoczynku i rekreacji w miejscowości Rakszawa obejmuje i infrastrukturą poprawiającą dostępność w tym: dostawę i montaż ławek, huśtawki miejskiej, leżaków, koszy na śmieci do segregacji, pergoli łukowej, pergoli prostokątnej, schodów terenowych, stołów piknikowych, samoobsługowej stacji naprawy rowerów, stojaków na rowery, szachów wieloformatowych plenerowych, budowę placu zabaw i street workout, zaplecza szatniowego, nasadzenia roślinności: drzew i krzewów, utwardzenia terenu, fundamentu pod kołowrotek oraz montażu tablic regulaminowych i instalacji elektrycznej. Zakres budowy wiaty rekreacyjnej w miejscowości Wydrze obejmuje i infrastrukturą poprawiającą dostępność w tym: budowę wiaty z zadaszeniem, wykorzystanie wody deszczowej, montaż i dostawę: leżaków, ławek, stołów piknikowych, samoobsługowej stacji naprawy rowerów, stojaków na rowery, nasadzenia roślinności: drzew, krzewów, łąki kwietnej, utwardzenia terenu-alejek spacerowych, montażu tablic regulaminowych oraz zagospodarowania miejsc piknikowych wraz z oświetleniem obiektu OZE.
6.	Budżet projektu PLN	Wydatki kwalifikowalne: ok. 9,4 mln zł Wartość dofinansowania: ok. 8,4 mln zł
7.	Okres realizacji projektu	2026-2027

1.	Tytuł projektu 5	Zagospodarowanie terenu przy placu Centrum Kultury Gminy Markowa
2.	Lider/partner projektu	Gmina Markowa
3.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
4.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie
5.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	Typ wsparcia: Działanie 6.2 FEP, typ IV: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych. Cel projektu: Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni dla mieszkańców. Realizacja zadania przyczyni się do stworzenia warunków powszechnej dostępności przestrzeni publicznej dla społeczności lokalnej, w tym dla osób z

		niepełnosprawnościami i zagrożonych wykluczeniem. Efektem realizacji przedsięwzięcia będzie stworzenie ogólnodostępnej przestrzeni publicznej sprzyjającej integracji oraz dającej możliwość wypoczynku mieszkańcom. Projekt wywiera pozytywny wpływ na obszar przestrzeni publicznych dla całego obszaru funkcjonalnego i będzie dostępny dla wszystkich gmin Partnerstwa. Zakres rzeczowy: Planowane do realizacji zadanie polega na zagospodarowaniu przestrzeni publicznej na terenie wokół Centrum Kultury Gminy Markowa w Markowej. Przestrzeń ta pozbawiona będzie barier architektonicznych. Szczególny nacisk przy realizacji operacji nastawiony będzie na rozwój zielonej infrastruktury. Zakres rzeczowy obejmuje w szczególności: - wykonanie aranżacji terenu poprzez zakup i nasadzenia krzewów i drzew oraz pielęgnacji zieleni istniejącej, - wykonanie alejek spacerowych, - zakup i montaż drewnianych altan, - zakup i montaż tężni solankowej, - zakup i montaż ławek, leżaków, koszy na odpady, stojaków na rowery, - wykonanie oświetlenia i monitoringu terenu, celem zapewnienia bezpieczeństwa, - zakup i montaż kontenerowego sanitariatu dostosowanego dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
6.	Budżet projektu PLN	Wydatki kwalifikowalne: ok. 1,2 mln zł Wartość dofinansowania: ok. 1,08 mln zł
7.	Okres realizacji projektu	Do 31.12.2027

1.	Tytuł projektu 6	Poprawa jakości przestrzeni publicznych i rozwój infrastruktury rekreacyjnej poprzez budowę Parku rekreacyjnego w Żołyni n/Tamą.
2.	Lider/partner projektu	Gmina Żołynia
3.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
4.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie

5.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	Typ wsparcia: Działanie 6.2 FEP, typ IV: Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych. Zakres rzeczowy: W skład parku będą wchodzić: - budowa nowoczesnego placu zabaw w Żołyni n/Tamą wyposażonego w różne sprzęty, - siłownia plenerowa, - wiaty grillowa, - ławeczki do wypoczynku, - pumptrack
6.	Budżet projektu PLN	Wartość projektu 1,5 mln zł, wartość dofinansowania 1,35 mln zł
7.	Okres realizacji projektu	2027 – 2028 (I kw.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z JST.

Zintegrowany charakter przedsięwzięć gwarantuje realizacja projektów kompleksowo rozwiązujących szeroki zakres problemów i potrzeb OF, które wpisują się w cele rozwojowe obszaru wskazane w Strategii rozwoju ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łańcut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz powiat łańcucki do roku 2030. Realizacja poszczególnych działań znajduje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej strategii, która koncentruje się na wyzwaniach stojących przed Obszarem Funkcjonalnym. Projekty zostały opracowane z uwzględnieniem lokalnych powiązań funkcjonalnych i bazują na potencjałach i potrzebach MOF, które są jednocześnie ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych.

Przedsięwzięcia zostały przygotowane wspólnie w partnerstwie, cechują się oddziaływaniem wykraczającym poza granice pojedynczej gminy i przyczyniają się do realizacji celów Strategii Rozwoju Ponadlokalnego. Zintegrowane podejście znajdzie wyraz zarówno na poziomie strategii IIT jak i w procesie opracowania jak i realizacji projektów, które będą miały formułę zintegrowaną, opartą o wiązki projektów lub projekty partnerskie. Projekty zostały wskazane na podstawie wewnętrznego naboru w ramach JST OF, a następnie zaopiniowane i zatwierdzone przez wszystkich Członków Porozumienia w formie uchwały przyjmującej dokument Strategii Rozwoju Ponadlokalnego wraz z listą projektów.

Zintegrowanie w ramach wiązki oznacza wykazanie właściwości i powiązań pomiędzy projektami IIT o tożsamym zakresie tematycznym (ten sam typ projektu) w danym Celu Szczegółowym, dla których można określić efekt zintegrowanego oddziaływania na obszar więcej niż 1 gminy. Projekty będą realizowane na terenie OF wykorzystując jednocześnie bazę potencjałów kilku JST. Ponadto, działania projektowe wywierają wpływ na więcej niż 1 gminę w OF poprzez osiągnięcie wspólnych efektów, rezultatów lub produktów końcowych projektu w postaci poprawy jakości i dostępności usług opiekuńczych, świadczonych w środowisku lokalnym. Będzie to widoczne między innymi poprzez osiąganie odpowiednich wskaźników. Powyżej przedstawiono projekty, które wpisują się w wybrane działania programu FEP 2021-2027. Należy również zaznaczyć, że wynikają one z diagnozy potrzeb i realizują cele strategii ponadlokalnej IIT.

13. Opis procesu zaangażowania lokalnych interesariuszy

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego dla OF została opracowana w pełnej zgodności z zasadą z partycypacji społecznej. W trakcie prac nad strategią korzystano z różnorodnych form włączania lokalnych interesariuszy. Proces partycypacji został szczegółowo zaplanowany, przygotowany i dostosowany do konkretnych partnerów społeczno-gospodarczych biorących w nim udział. Na każdym etapie opracowania stosowano szeroko dostępne działania partycypacyjne, które ukierunkowano na możliwie dojrzałe jej formy.

Lokalne grupy interesariuszy składające się m.in. z przedstawicieli podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji zostały włączone w prace nad przygotowaniem i będą włączone również w działania związane z wdrażaniem Strategii Ponadlokalnej. Takie podejście pozwala na wykorzystanie potencjału wszystkich zaangażowanych stron i jednocześnie buduje poczucie wspólnej odpowiedzialności władz samorządowych i mieszkańców za przygotowanie dokumentu, a następnie jego realizację.

Rysunek 9 – Zaangażowanie lokalnych interesariuszy na poszczególnych etapach prac

Źródło: Opracowanie własne

Elementem udziału lokalnych interesariuszy w procesie przygotowania dokumentu strategicznego były spotkania partycypacyjne, które odbyło się 13 i 30 stycznia 2025 r. na które zaproszono przedstawicieli urzędów gmin, jednostek organizacyjnych podległych gminom oraz zainteresowanych przedstawicieli rad gmin, sołtysów. W spotkaniu partycypacyjnym wzięli również udział przedstawiciele strony społecznej. W tym m.in. organizacji pozarządowych (fundacji i stowarzyszeń), kół gospodyń wiejskich i ochotniczych straży pożarnych. Podczas spotkania omówiono zasady opracowania strategii ponadlokalnych. Interesariusze mieli również możliwość przedstawienia swoich planów, oczekiwań i potrzeb w zakresie rozwoju obszaru funkcjonalnego. Omawiano także kwestie związane z analizą SWOT, wypracowaniem najważniejszych problemów obszaru, a także celów strategicznych i operacyjnych. Zwrócono również uwagę na kwestię kierunków działań oraz identyfikacji projektów odpowiadających zidentyfikowanym problemom.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że zaangażowanie lokalnych interesariuszy miało na celu również zastosowanie partycypacyjnego i transparentnego trybu identyfikowania projektów, konsultacji i zatwierdzenia propozycji projektów do listy.

13.1 Zaangażowanie lokalnych interesariuszy na etapie przygotowania dokumentu

Porozumienie JST OF zakłada identyfikację wspólnych przedsięwzięć odpowiadających kompleksowo na potrzeby rozwojowe i problemy samorządów, w formule partnerskiego modelu współpracy zainteresowanych podmiotów publicznych, pozarządowych, gospodarczych oraz mieszkańców. Dlatego też podmioty te były włączone na pierwszym etapie prac tj. przygotowania dokumentu.

Po opracowaniu ostatecznej wersji projektu Strategii Rozwoju Ponadlokalnego rozpoczął się proces konsultacji społecznych prowadzonych w trybie art. 6 ust 3 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Konsultacje prowadzono w szczególności z sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami gmin oraz z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie. Konsultacje stanowiły otwarty proces dialogu władz samorządowych z mieszkańcami i innymi interesariuszami, mający na celu podjęcie optymalnych decyzji w zakresie rozwoju obszaru funkcjonalnego. Zakres, termin i sposób organizacji procesu konsultacji został ogłoszony na stronach internetowych gmin przygotowujących projekt strategii rozwoju ponadlokalnego zgodnie z wewnętrznymi procedurami konsultacyjnymi.

Informacje na temat procesu konsultacyjnego, były umieszczane i rozpropagowane w różnych źródłach: Internet, tablice informacyjne, spotkania sołtysów, sesje Rad Gmin, tak aby włączyć do procesu możliwie największe grono interesariuszy.

Projekt Strategii Ponadlokalnej OF był również przekazany drogą elektroniczną podmiotom, które ze względu na zakres tematyczny lub terytorialny mogły być zainteresowane jego treścią. W tym, m.in. Towarzystwo Przyjaciół Markowej – Zagroda w Markowej, Stowarzyszenie Rozwoju Kulturalno-Gospodarczego w Kraczkowej, Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Wsi Handzlówka, Stowarzyszenie Przyjaciół Młodzieży Specjalnej Troski w Łąncucie, Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego „Inicjatywa” w Kosinie, Stowarzyszenie Sportowo-Turystyczne Gminy Łącut „SPORTUR”, Stowarzyszenie Inicjatywy Czarnieńskiej „Szaba” w Czarnej, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Rakszawa – Dwójka Rakszawa, Klub Sportowy „Błękit Żołynia”.

Zorganizowano również spotkanie konsultacyjne, podczas którego interesariusze mieli możliwość nie tylko zapoznania się z koncepcją rozwoju danego obszaru ale również zgłoszenia swoich propozycji w formie dyskusji. Ponadto, w procesie konsultacyjnym wykorzystano ankietę online skierowaną do mieszkańców, lokalnych przedsiębiorców i przedstawicieli organizacji pozarządowych w ramach której mieli oni możliwość dokonania oceny postanowień strategii i przedstawienia swoich propozycji w zakresie działań rozwojowych na terenie obszaru funkcjonalnego.

Zgodnie z wymogami ustawowymi proces konsultacji trwał 35 dni od dnia ogłoszenia na stronie internetowej informacji o rozpoczęciu konsultacji. W tym czasie każdy mieszkaniec mógł przesłać (za pośrednictwem formularza do zgłaszania uwag dostępnego na stronach internetowych lub w formie papierowej) swoje uwagi do dokumentu. Sprawozdanie z przebiegu i wyników konsultacji, zawierające w szczególności ustosunkowanie się do zgłoszonych uwag wraz z uzasadnieniem, zostało przygotowywane w terminie 30 dni od zakończenia procesu i zamieszczone na stronach internetowych poszczególnych gmin.

13.2 Zaangażowanie lokalnych interesariuszy na etapie realizacji dokumentu

Zaplanowane mechanizmy współpracy z interesariuszami realizują zasadę udziału w niej wszystkich grup interesariuszy, stwarzając szansę budowy partnerstw między różnymi podmiotami zaangażowanymi w proces wdrażania strategii. Zakres grup interesariuszy (tj. mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gmin tworzących partnerstwo JST) jest zatem adekwatny do obszaru problemowego i zakresu dokumentu.

Zaangażowanie różnych środowisk ma na celu lepsze dopasowanie zakresu interwencji niwelujących negatywne zjawiska na obszarze funkcjonalnym. Jest to również element pomocny w identyfikacji partnerów w procesie realizacji przedsięwzięć, co zapewni ich zaangażowanie w ramach wdrażania postanowień dokumentu. Odbiorcami działań zaplanowanych w dokumencie będą m.in. organizacji pozarządowych (fundacji i stowarzyszeń), kół gospodyń wiejskich i ochotniczych straży pożarnych. Możemy również powiedzieć, że projekty wynikające z niniejszego dokumentu będą realizowane zarówno przez stronę samorządową, jak i lokalnych interesariuszy. Możliwa jest również realizacja wybranych działań w partnerstwie.

Określając zasady współpracy pomiędzy sektorem publicznym, społecznym i gospodarczym należy zwrócić przede wszystkim uwagę na otwartość, równość podmiotów i partycypację społeczną. Wola współpracy przy realizacji postanowień dokumentu pozwoli na wzmocnienie efektów poszczególnych działań, angażując jednocześnie do działania wiele podmiotów.

13.3 Zaangażowanie lokalnych interesariuszy na etapie oceny efektów dokumentu

Opisując działania monitoringowe i ewaluacyjne z uwzględnieniem udziału społecznego, które charakteryzują rezultaty i trwałość realizacji strategii IIT, należy zwrócić uwagę na zaplanowanie szeregu badań z wykorzystaniem nie tylko ogólnodostępnych danych statystycznych, ale także pozyskanych od partnerów i mieszkańców obszaru: sondaży, badań fokusowych, ankiet i wywiadów, przy pomocy spacerów badawczych, itp.

Lokalni interesariusze będą bezpośrednimi odbiorcami projektów wynikających ze Strategii Obszaru Funkcjonalnego co jednocześnie pozwoli na odbiór od nich informacji zwrotnych w zakresie efektów realizacji działań. Chodzi tutaj zarówno o ocenę zrealizowanych przedsięwzięć jak i dostarczanie informacji wskaźnikowych. Lokalni interesariusze będą zatem włączeni również na tym etapie prac nad strategią.

13.4 Raport z konsultacji społecznych

Konsultacje społeczne zrealizowano w procesie opracowania Strategii rozwoju ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łąncut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz powiat łąncucki do roku 2030. Celem konsultacji społecznych było zebranie opinii na temat planowanych kierunków współpracy ponadlokalnej oraz zapewnienie możliwości udziału lokalnych interesariuszy w procesie aktualizacji dokumentu. Pełny raport z konsultacji społecznych został opublikowany na stronach internetowych JST OW. W dalszej części niniejszego podrozdziału znajdzie się wyciąg z najważniejszych elementów raportu.

Zakres, termin i sposób organizacji procesu konsultacji został określony Uchwałą Nr X/85/2025 Rady Powiatu Łąncuckiego z dnia 7 marca 2025r. w sprawie określenia szczegółowego trybu i

harmonogramu opracowania projektu Strategii Rozwoju Ponadlokalnego do 2030 roku dla obszaru funkcjonalnego obejmującego Gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz Powiat Łącutki i ogłoszony na stronach internetowych Powiatu i Gmin przygotowujących aktualizację dokumentu.

Zgodnie z wymogami ustawowymi proces konsultacji trwał 35 dni od dnia ogłoszenia na stronie internetowej informacji o rozpoczęciu konsultacji. Konsultacje odbywały się w terminie od dnia 22 sierpnia 2025 r. do dnia 26 września 2025 r. W tym czasie każdy mieszkaniec i interesariusz mógł przekazać swoje uwagi do dokumentu w następujący sposób:

- a) drogą elektroniczną, przysyłając formularz na adres mailowy: j.fajger@powiatlancut.pl;
- b) pisemnie, przysyłając lub dostarczając formularz na adres pocztowy Starostwo Powiatowe w Łącutcie, ul. Mickiewicza 2, 37-100 Łącut;
- c) ustnie do protokołu w Starostwie Powiatowym w Łącutcie w Wydziale Rozwoju Gospodarczego i Funduszy Pomocowych, tel. 17 225 69 99 (po uprzednim telefonicznym uzgodnieniu terminu).
- d) ankiety internetowej dostępnej na stronie internetowej: <https://www.powiatlancut.pl/powiat/dokumenty/> lub bezpośrednio pod adresem <https://forms.gle/Ja84gNpoAMmud6fi6>

Informację o konsultacjach społecznych ww. projektu dokumentu zamieszczono na stronach internetowych i BIP Powiatu Łącutckiego oraz poszczególnych Partnerów, a także w sposób zwyczajowo przyjęty – na tablicach ogłoszeń w urzędach gmin i powiatu. Kwestia prowadzonych konsultacji społecznych podnoszona była również podczas sesji rad poszczególnych JST.

Konsultacje prowadzono w szczególności z sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami gmin oraz z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie. Konsultacje stanowiły otwarty proces dialogu władz samorządowych z mieszkańcami i innymi interesariuszami, mający na celu podjęcie optymalnych decyzji w zakresie rozwoju obszaru funkcjonalnego. Projekt Strategii rozwoju ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz powiat łącutki do roku 2030 był również przekazany drogą pisemną i elektroniczną podmiotom, które ze względu na zakres tematyczny lub terytorialny mogły być zainteresowane jego treścią.

Otwarte spotkanie konsultacyjne odbyło się w dniu 15 września 2025 r. o godz. 11.00 w siedzibie Powiatowego Centrum Kształcenia Zawodowego im. Felicjana Dzierżanowskiego w Łącutcie, ul. Armii Krajowej 51, 37- 100 Łącut. Spotkanie konsultacyjne było przeznaczone dla mieszkańców i wszystkich interesariuszy Obszaru Funkcjonalnego. W ten sposób mieli oni możliwość nie tylko zapoznania się z koncepcją rozwoju obszaru, ale również zgłoszenia swoich propozycji w formie dyskusji. Podczas spotkania, przedstawiciel Fundacji Inicjatyw Menedżerskich, jako podmiotu eksperckiego opracowującego projekt Strategii rozwoju ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz powiat łącutki do roku 2030 przedstawił prezentację dotyczącą zakresu rzeczowego dokumentu strategicznego oraz procesu aktualizacji. W trakcie spotkania konsultacyjnego nie zgłoszono uwag ani sugestii dotyczących treści dokumentu. Zadane przez uczestników pytania dotyczyły: dalszego procesu uchwalania dokumentu oraz potencjalnych źródeł finansowania projektów i przedsięwzięć przedstawionych w nim przedstawionych.

W ramach prowadzonego procesu zbierania uwag mieszkańców i interesariuszy w formie pisemnej (elektronicznej i papierowej) wpłynęły uwagi dotyczące konsultowanej Strategii rozwoju ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żółńca oraz powiat łańcucki do roku 2030. Zestawienie uwag, wraz z odniesieniem przedstawiono w tabeli na końcu sprawozdania z konsultacji.

W ramach prowadzonego procesu zbierania uwag mieszkańców i interesariuszy ustnie do protokołu w Starostwie Powiatowym w Łącut w Wydziale Rozwoju Gospodarczego i Funduszy Pomocowych, tel. 17 225 69 99 (po uprzednim telefonicznym uzgodnieniu terminu), nie wpłynęły żadne uwagi.

Jednym z działań podejmowanych w procesie konsultacyjnym była ankieta partycypacyjna. Miała ona na celu włączenie lokalnych interesariuszy w proces opracowania Strategii rozwoju ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żółńca oraz powiat łańcucki do roku 2030. Celem ankiety było również zebranie pomysłów i opinii interesariuszy na temat dotychczasowych i przyszłych inicjatyw JST zrzeszonych w OF.

W ankiecie wzięło udział 32 respondentów, z czego 78,1% stanowili mieszkańcy, 12,5% reprezentanci organizacji pozarządowych oraz 9,4% to przedsiębiorcy. W ankiecie odnotowano udział przedstawicieli ze wszystkich gmin z obszaru Partnerstwa. Jeżeli chodzi o potencjalne obszary współpracy obszaru funkcjonalnego najwyżej oceniono rozwój turystyki, poprawę jakości przestrzeni, rozwój infrastruktury rekreacyjnej, zrównoważony system transportu oraz rozwój infrastruktury społecznej. W dalszej części ankiety, respondenci oceniali istotność poszczególnych tematów podejmowanych w dokumencie. Ponadto oceniano cele operacyjne i kierunki działań sformułowane w ramach SRP oraz projekty przewidziane do realizacji poprzez instrument IIT. W ramach pytania otwartego proponowano działania inwestycyjne i nieinwestycyjne wzmacniające rozwój obszaru, które były zgodne z projektami zaproponowanymi w dokumencie.

Sprawozdanie z przebiegu i wyników konsultacji, zostało przygotowywane w ustawowym terminie 30 dni od zakończenia procesu konsultacyjnego i zamieszczone na stronach internetowych poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego. Cały proces konsultacyjny pozwolił na zaangażowanie różnych grup społecznych w opracowanie Strategii rozwoju ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żółńca oraz powiat łańcucki do roku 2030, co jest również zapowiedzią pełnej współpracy z mieszkańcami na etapie wdrażania strategii i realizacji poszczególnych inwestycji z niej wynikających.

13.5 Procedura strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

W ramach procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w dniu 2 lipca 2025 r., za pismem znak: RG.061.1.2024 zwrócono się do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie oraz Podkarpackiego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego celem wydania stosownej opinii w sprawie uzgodnienia braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla dokumentu pn.: „Strategia Rozwoju Ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żółńca oraz powiat łańcucki do roku 2030”. Stosowne uzgodnienie uzyskano od RDOŚ, dnia 06 sierpnia 2025 r., za pismem znak WOOŚ.410.1.29.2025.AP.2 oraz od PWIS w dniu 7.07.2025 r. za pismem znak SNZ.9020.1.32.2025.JB Organ działając w trybie art. 47, art. 49 i art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o

udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2024 r., poz. 1112 ze zm.) stwierdził, że realizacja postanowień dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, w związku z powyższym nie zachodzi potrzeba przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla przedmiotowej strategii.

13.6 Opiniowanie i przyjęcie dokumentu

Uzyskanie opinii Zarządu Województwa Podkarpackiego w zakresie sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji dotyczących kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 była istotnym elementem w procesie opracowania niniejszego dokumentu. Na podstawie art. 10g ust. 5 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, pismem z dnia 26 sierpnia 2025 r., znak: RG.061.1.2024, Starosta łańcucki w ramach zawniósł do Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie o zaopiniowanie projektu Strategii Rozwoju Ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żółnia oraz powiat łańcucki do roku 2030. Opinia miała dotyczyć sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie, określonych w strategii rozwoju województwa. Wydanie opinii powinno nastąpić w ciągu 30 dni od dnia doręczenia pisma wraz z projektem dokumentu.

W dniu 2 września 2025 r. Zarząd Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie podjął Uchwałę Nr 133/3179/25 w sprawie zaopiniowania projektu Strategii Rozwoju Ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego Gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żółnia oraz Powiat łańcucki do roku 2030. Treść opinii stanowi załącznik do ww. uchwały.

Kolejnym etapem prac nad Strategią Rozwoju Ponadlokalnego jest zatwierdzenie dokumentu przez Komitet Sterujący Partnerstwa, co pozwoli na przyjęcie dokumentu przez rady gmin i powiatu, a następnie na przystąpienie do wspólnej realizacji postanowień strategii.

Ostatnim krokiem, już po przyjęciu dokumentu przez rady wszystkich JST, będzie zaopiniowanie Strategii Rozwoju Ponadlokalnego obszaru funkcjonalnego obejmującego Gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żółnia oraz Powiat łańcucki do roku 2030 w zakresie możliwości finansowania w ramach Programu Regionalnego przez instytucję zarządzającą programem w terminie 60 dni od daty otrzymania pisma od Starosty łańcuckiego. Opinia wydawana jest na podstawie art. 36, ust. 4 Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.

Spis tabel

Tabela 1. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej	32
Tabela 2 – Analiza SWOT	56
Tabela 3 – Układ Celów Operacyjnych i Kierunków działań	67
Tabela 4 – Projekty poszczególnych JST realizujące strategię obszaru funkcjonalnego	71
Tabela 5 – Wskaźniki monitoringu Strategii Rozwoju Ponadlokalnego	92
Tabela 6 – Wskaźniki monitoringu działań w zakresie instrumentu IIT.....	94
Tabela 7 – Szacunkowe ramy finansowe projektów	98
Tabela 8 – Lista zintegrowanych projektów IIT	100

Spis map

Mapa 1. Podział administracyjny Obszaru Funkcjonalnego.....	6
Mapa 2. Położenie Obszaru Funkcjonalnego w województwie podkarpackim	7
Mapa 3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa podkarpackiego.....	19
Mapa 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej obszaru funkcjonalnego	20
Mapa 5. Struktura sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych	21
Mapa 6. Główne korytarze i elementy sieci transportowych	23
Mapa 7. Przebieg najważniejszych szlaków turystycznych przez Obszar Funkcjonalny	24
Mapa 8. Szlaki rowerowe na terenie powiatu łańcuckiego	25
Mapa 9. System powiązań przyrodniczych	26
Mapa 10. Zasięg obszarów szczególnego zagrożenia powodzią w obszarze funkcjonalnym	29
Mapa 11. Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej	30
Mapa 12. Ustalenia w zakresie kształtowania polityki przestrzennej	44
Mapa 13. Rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej	44
Mapa 14. Zasięg OSI – Polska Wschodnia.....	46
Mapa 15. OSI w Priorytecie 7.1 - Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego	48
Mapa 16. OSI Priorytetu 7.2 - Funkcje metropolitalne Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego	51
Mapa 17. OSI w Priorytecie 7.4 - Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku.....	54

Spis rysunków

Rysunek 1 - Układ obszarów i celów strategicznych OF	59
Rysunek 2 - Układ celów strategicznych IIT	65
Rysunek 3 – Zgodność Strategii Ponadlokalnej OF z dokumentami nadrzędnymi.....	78
Rysunek 4 – Struktura Porozumienia JST OF	84
Rysunek 5 – Identyfikacja projektów IIT OF	86
Rysunek 6 – Schemat wdrażania strategii ponadlokalnej.....	87
Rysunek 7 – Schemat procesów monitoringu i ewaluacji strategii.....	89
Rysunek 8 – Układ potencjalnych źródeł finansowania	98
Rysunek 9 – Zaangażowanie lokalnych interesariuszy na poszczególnych etapach prac	108

Spis załączników

Załącznik nr 1 - Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy: Białobrzegi, Łącut, Markowa, Rakszawa, Żołynia oraz powiat łąccucki.